

*Buhranalar
anaherinde
İnsan*

M. Fethullahî Gülen

**Çığ
752**

2

BUHRANLAR
ANAFORUNDA
İNSAN

(ÇAĞ VE NESİL - 2)

M. Fethullah Gülen

BUHRANLAR
ANAFORUNDA
İNSAN

(ÇAĞ VE NESİL - 2)

M. Fethullah Gülen

Buhranlar Anaforunda İnsan

(Çağ ve Nesil 2)

Copyright © Nil Yayınları, 2011

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

975-315-021-0

Yayın Numarası

126

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Ocak 2011

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1

Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.nil.com.tr

İçindekiler

Takdim	7
Aydınlık Kapıya Doğru.....	9
Çile	14
Buhran ve Gerilim.....	17
Ölümsüz Ruhlar.....	21
Yolda Kalanlar da Var.....	25
Mutluluk.....	29
Fazilet ve Mutluluk.....	32
İmtihan.....	36
Bayram.....	40
Vefa.....	43
Ruhun Zaferi	48
Garipler.....	51
Kendini Yenileme.....	56
Geleceğin Fikir İşçileri	60
Var Olma.....	63
Diriltici Ruh	68
Buhranlarımız	73
Hak Düşüncesi	78
Tufeyli.....	82
Mukaddes Azap.....	86
İdealsiz Nesiller.....	90

Gevşeyen Gerilim.....	94
İrade.....	97
Cehalet Çıkmazı	101
Ak ve Kara.....	105
Gök Kubbe.....	109
Maarifin Vaad Ettikleri.....	113
Nesillerin Maariften Bekledikleri.....	117
Utanma Ufku.....	121
Fecir Erleri.....	124
İlim.....	128
Fikir Çilesi.....	132
Kayan Yıldızlar.....	135
Zaman Muamması.....	138
Karma İndeks.....	141

Takdim

Düşüncelere aydınlık, problemlere hâl çâresi, handikaplara açıklık getiren yazıları ile yazarımız kendilerine has ifadeleriyle taze bir baharın müjdelelerini solukluyor.

Sancı üstüne sancı çeken toplumun insanını, girdapların yerin merkezine doğru çekmesine, anaforların ayaklarını yerdan kesip köksüz ve kararsız hâle getirmesine karşılık, yazarımız, millî düşünce ve ruhî temâyülleri hesaba katarak gerçek rehberlerin iklimine doğru dikkatlerimizi çekmiş ve onlara olan hasretini şöyle dile getirmiştir:

“Ah, o aldatmayan rehberler! O özleri sâf, kalbleri aydın, başları yüce şâhikalar gibi heybetli ve dumanlı, içlerinde bin bir ızdırabın boy gezdiği yüce rehberler! Ufkumuzun karardığı, kaddimizin büküldüğü ve bin bir müşkilin altında ezildiğimiz şu günlerde, onlara ne kadar hasret ve ne kadar iştiyak içindeyiz!..”

Metafizik gerilimimizin, bu mazlumlar ülkesinin yeniden dirilişine ve Rönesans’ına vesile olacağı müjdelenen bu eserde, insanımızın bütün dünyaya yeniden civanmertlik dersi vereceği de ilâve edilmektedir.

Ölümsüz ruhların bazı hususiyetlerinden bahsedilirken de: *“Onların atmosferine giren Hızır’la buluşur, onlarla hemhâl olan mutluluğa erer”* denilmektedir.

Yolda kalanlar için *“Yaşama zevkiyle başı dönmüş ve ruhu delik deşik olmuş kem tali’lilerimize...”* ifadesi ile hem bir

ithaf yapılmış hem de orijinal bir tarif getirilmiş, daha sonra da okuyucu yolların ayırımında âdeta şöyle demeye zorlanmıştır.

“Toprağın sızıntıya, tohumun rüşeyme, balığın mercana ve yılanın zehire gebe olduğu bir bahar daha idrak ediyoruz. Bakalım kimler bahardan yana, kimler de kıştan yana çıkacak? Kimler kelepir kovalayacak, kimler mercan avlamak için en derin noktaları kollayacak?”

Mutluluk mevzuunda bocalayan insanlara *“Gerçek saat, insan zihninin dağınıklık ve perişaniyetten kurtulması, insan kalbinin itminan ve istirahata ermesinden ibaret”* diye bir tarif getiriliyor ve ilave ediliyor: *“Hz. Mesih, gadre uğradığı, Sokrates mahkûm edildiği, Epiktetos zulüm gördüğü hâlde mesut idiler.”*

Ruhuna akseden şekliyle, yazarımız, bayramı şöyle değerlendiriyor: *“Her bayram; bana, geleceğin rengârenk şehrayinleriyle gelir; en tatlı ve en çarpıcı tarihî levhaları kalbime aksettirir öyle gider. Ben o gelip giden bayramlarda, maddî mânevî irfana ermiş, duyguları itibarıyla incelmış, ruhuyla bütünleşmiş ve birbiriyle sarmaş-dolaş, geleceğin mutlu nesillerini hayalen seyreder, mest olurum. Gözümün önünde, kafası fen ve teknikle, kalbi Yüce Yaraticı’ya iman, O’na muhabbet ve varlığa sevgiyle dolu, itminana ermiş insanlar belirir. Onların gönlüme boşalttıkları ruhanî zevklerini, vicdanımda hisseder ve emsalsiz dakikalar yaşarım.”*

Bazı tesbitlerine kısaca temas ettiğimiz Yazarımızın bu eserini takdim etmekle büyük bir bahtiyarlık duyduğumuzu arz ederiz.

Nil Yayınları

Aydınlık Kapıya Doğru

Bu millet, birkaç asırdan beri kendi bünyesinde akıl almaz zıtlaşmalara, anlaşılmaz kutuplaşmalara düşerek, içten içe kendi kendini çürütmüş ve âdeta düşmanlarının emellerine hizmet eder hâle gelmiştir. Günaltayca ifadesiyle -Celâl Nuri ve Haşim Nahid de böyle düşünür¹:- Bir kesim, kendisinin sağmalı saydığı Anadolu'yu hep horlamış; bir kere olsun gidip orada dolaşmayı, kendi insanı ile görüşüp konuşmayı hiç mi hiç düşünmemiş; onların dünyalarına yükselip onlarla hemhâl olmayı, ruhlarını keşfedip anlamayı asla hatırına getirmemiştir. Ara sıra bir kahveci Ali, aşçı Hasan, berber Süleyman'la görüşenler olmuş ise de bu da onların diliyle alay, safvetleriyle istihzâ ve anlayışlarıyla eğlenmek için olmuştur. Bu kesimin insanı, Frenk ruhunu tetkikten, batı yakası zevkleriyle sermest olmaktan, Fransız ve İngiliz edebiyatının inceliklerini araştırmaktan, kendi dünyasını düşünmeye, onun insanıyla içli-dışlı olmaya ve onun dertlerini dinlemeye kat'iyen vakit bulamamıştır! Şimdiye kadar ruhuna içirilen terbiye anlayışı; sevimli ve şık matmazellerin, muhterem Saint'lerin, insanlık hayranı misyonerlerin onun demine-

¹ Zühülle "Günaltayca" kelimesi önceki baskılarda konmamış, özür dileriz.(Yayınevi)

damarına işlercesine ruhuna aşıladıkları prensiplerden ibaret ve bunlar, onda öyle bir düşünce yapısı meydana getirmiştir ki, bugün kalkıp kendisine “mü’min!” diye seslenirseniz, bunu yüzüne savrulmuş en büyük hakaret sayacak ve sizi huzurundan kovacaktır.

Madalyonun diğer yüzündeki manzara da bundan farklı değildir. Vaktiyle en duru ilhamlarla beslenen, en âşıkane heyecanlarla coşup kanatlanan Cüneyd-i Bağdâdî, Bâyezid-i Bistamî, Ahmed Bedevî, Celâleddîn-i Rûmî, İsmail Ankarevî, Şeyh Gâlip gibi millette içtimaî ruhu uyandıran, kitleleri irşâd edip insanlığa yükselten, maddî-mânevî tıkanıklıkları açan ve ruhları kamçılayıp ulvî âlemlere sevk eden hassas ruhların, feyizli dimağların, lahûtî ve ateşin kalblerin yerini -büyük bir kısmı itibarıyla- yine Günaltay üslûbuyla her nevî yeniliğe muâriz, terakkî ve tekâmül istikametinde atılan her adıma muhalif, sinesi öbür âlemin heyecanlarından mahrûm, düşünceleri hakikatsiz ve her türlü ilmî araştırmayı günah sayan sığ bir güruh almıştır. Öncekiler, milletlerinden, millî ruhtan uzaklaşmayı yenilik ve inkılâp saymakla; sonrakiler de şekî bir maziye ve onun kuru ve ruhsuz yanlarına saplanıp kalmakla milletlerine ihanet etmişlerdir. Birinciler, Frenkleşmediği için kendi milletlerini dahi hor görecektik kadar yabancılaşmış; berikiler ise sırf eski devirlerde bulunmadığı için bir kısım teknik gelişmeleri, yeni icat ve keşifleri, devriyle hesaplaşabilecek güçte fikir akımlarını bid’at saymış, lânetlemişlerdir...

Oysaki, her millet, kendi ruh ve kabiliyetine uygun, kendi düşünce ve inancı çizgisinde müessese ve teşkilât ister. Rica ederim; milletlerin idarî ve içtimaî teşkilâtları, maarif ve düşünce akımları, asrın ihtiyaçlarının ve milletin ruhî temayüllerinin neticesi değil midir?

Fıtrat kanunlarına muhalif bir surette millete, onun düşünce ve inanç tarzı ile telif edilmeyen, ruh köküne zıt ve asrının ihtiyaçlarını karşılayamayacak sistemleri, içtimaî kanunları

tatbiki kalkışmak tehlikeli bir teşebbüstür. Böyle bir hareketin, milleti temelinden sarsacağına, zaafa uğratıp hasımlarının oyuncağı hâline getireceğinde şüphe yoktur.

Bu itibarla, milleti kurtarma ve yüceltme gibi yüksek duygularla yola çıkanlar, her şeyden önce fitrat kanunlarıyla zıtlaşmaya düşmekten tir tir titremelidirler. Tabiat kanunları, Yaratacı'nın nurlu ve hikmet dolu bir kitabı olarak, her zaman başvurulması iktiza eden bir ibret dershanesidir. Kendini idrak etmiş, ruhuyla bütünleşmiş gönüller, bu dershanede hilkatın göz kamaştırıcı güzellik ve inceliklerini, taklit edilmeye şayeste kanunlarını ibretle mütalâa ve tetkikten zevk alırlar...

Hoca bu mütalâasında Celâl Nuri ile aynı çizgide şunları söyler: “Dünden bugüne, muhtelif milletlerin ıslahat tarzları ve inkılâpları araştırıldığında görülür ki; bir milletin içtimaî ve siyasî durumunu tanzim, terbiye ve yükselmesini deruh-te ve rehberliğini yüklenenler; hareketlerini fitrat kanunlarına uydurma hususunda ne kadar titizlik göstermiş; milletlerin ruhuna ne kadar vâkıf olabilmiş ve çağın getirdiği ihtiyaçlara ne kadar nüfûz edebilmişlerse, çalışmalarında o derece semereli olmuş ve milletlerine de o nispette ölümsüzlük vaad edebilmişlerdir.” Bunun aksine, bir millet ve bir ülkenin kaderine, görgüsüz ve bilgisiz kimseler hükmediyor ve fitrat kanunları ihmale uğruyorsa, orada da öldürücü “fasit daireler” ve buhranlar birbirini takip edip durmuştur.

Tıpkı karada yaşayan canlıların suda boğulmaları, hayatlarını deryalarda sürdürenlerin de sudan çıkarılınca ölmeleleri gibi, milletler de millî düşünceleri, ruhî temayülleri hesaba katılmadan zamanın ihtiyaçlarına uygun olmayan düzenleme ve teşkilâtlanmaya zorlandığında, sudan çıkarılan balık gibi yavaş yavaş felç olur ve ölü giderler.

Her milletin düşünce tarzı, zihniyet ve temayülleri başka başkadır. Bir çakırkeyif İskoçla bir Fransız, bir Anglosaksonla

bir Germen aynı düşünceyi paylaşsalar bile çok farklı yapıya sahiptirler. Tek akideye bağlı bu milletlerde, birinin saadeti- ni temin eden sistem ve teşkilât, aynıyle diğerine tatbik edildiğinde, ihtimal ki böyle bir durum onun inkıraz ve mahvına sebep olacaktır.

Gelişmiş ülkelerin fen ve tekniğine muhtaç olduğumuza da şüphe yoktur; olamaz da... Nasıl olur ki, dünya baş döndürücü bir süratle terakki ve tekâmül yolunda dakika fevt etmeden koşuyor. Bizim de bu cereyan ve bu coşkun sele aynı tempo içinde katılmamız ve asrını yaşayan bir millet hâline gelmemiz zarurîdir. Bu hususta küçük bir tereddüt, az bir gecikme bizim -maâzallah- telâfisi imkânsız bâdireler içine yuvarlanıp bütün bütün tarihten silinip gitmemizi netice verebilir.

Ne var ki, bu umumî ve tabiî akışa uyup giderken de atılacak her adımın kat'î, tereddütsüz, bilerek atılması ve millî düşüncenin korunup kollanması şarttır. Evet, yolun aydınlık ve belli olması, bütün bir tarih boyunca da millî ruhla işletile işletile şehrah hâline gelmiş bulunması, sonra cemiyeti ayakta tutacak müesseselerin kucaklanıp korunması, nihayet o yolda yürüyeceklerin de azimli, şuurlu olmaları lâzımdır ki, mesafe alınabilsin ve kitleler şaşkınlığa sevk edilmesin.

Asırlardan beri bu ülkenin yorulmuş, bıkmış ve ciddî bir bezginlikle kenara çekilmiş yığınlarına, onları “şevk ü tarâb”² getirecek yönde bir şeyler fısıldayarak, yorguna güç verilmeli, bıkmışa diriltici ruh üflenmeli ve “neme lâzım”cılara insan olma yolları gösterilmelidir.

Bu vazife şimdiye kadar hakikate gönül vermiş ilim adamları ve hasbî ediplerce sürdürülmüştü. Âlim ilmiyle, edip de sihirli beyanıyla, insanlık ruhuna daveti esas alarak, bu ah-lâk ve fazilet hizmetini yürütüyordu. Bundan sonra da aynı çizgide hareket edilerek aynı neticelere ulaşmak mümkündür. Elverir ki; inanç, fazilet, ilim ve kalem esasları ihmal

² Şevk ü tarâb: Neş'e, sevinç, coşkunluk.

edilmesin. Bunlardan birinin ihmali topyekün milletin sarsılması ve izmihlâli demektir. Her satırı ruha ölüm yağdıran ve her mısraı bir ruh sefaletini ifade eden:

*Tahammül mülkünü yıktın, Hülâgu Han mısın kâfir?
Aman dünyayı yaktın, âteş-i sûzân mısın kâfir
Nedir bu gizli gizli âhlar, çâk-i girîbânlar
Acep bir şûha sen de âşık-ı nâlân mısın kâfir?
Sana kimi cânım, kimisi cânânım deyû söyler.
Nesin sen doğru söyle cân mısın cânân mısın kâfir?*

.....

(Bu kısmı almaya edebimiz müsaade etmedi)

*Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meğer sen dahî kendi hüsnüne hayrân mısın kâfir?*

Nedim'in gazeli misüllü ahlâkı tahrip yolunda söylenmiş hezeyanlar, şanlı imparatorluğun ölüm melodileri olduğu gibi... Birçoğu itibarıyla bütün bütün şirazeden çıkmış; sevgiyi şehvette hallaç eden, aşkı cismâniyette boğan, nefse bohemiğe giden yolları gösteren, kalbe kezzap içirip ruhun kolunu kanadını kıran ve makalemize almayı okurlarımıza karşı hürmetsizlik sayacağımız, günümüzün edep bilmez edebiyatı, insanımıza insanlığını unutturmuş, onu gaflet ve sefaletlere iterek iradesini felç etmiştir.

Geleceğin imar edilmesi vazifesini üzerine alan şanlı mimarlar, cemiyetin her kesiminde millî şuuru mayalayıcı istikamette bir seferberlik ilân ederek, yığınları, cismanîlik girdabından kurtarıp, onlara kendilerini yenileme, ruhta varlığa erme ve kendi medeniyetlerini kurma yolunda hayat nefhetmelidirler.

Milletimiz, bugün az çok, kendisini zulmetlerden aydınlığa çıkaracak yolları keşfetmiş durumdadır. Bundan sonra da bulunduğu bu yolda, sarsılmaz bir azim, sağlam bir birlik şuuru ile hareket edildiği takdirde, -geçmişe de akseden seciyemizin delâletiyle- dünya milletleri arasında gıpta edilecek bir noktaya ulaşabileceğimizden şüpheye düşmemelidir.

Çile

Çile, yüce hedeflere varmanın ve yüksek neticeler elde etmenin tek yoludur. Hakikat yolcusu, çile ile günahlardan arınır; onunla saflaşır ve onunla özüne erer. Çilenin olmadığı yerde ne olgunlaşmadan ne de ruhla bütünleşmeden bahsedilemez.

Çile, hakikat erinin, her köşe başında sarmaş-dolaş olacağı acı; fakat vefalı yoldaşdır. Upuzun yollar onunla yeknesaklıktan kurtulur. Hayat, onunla aydınlığa kavuşur ve kişi ancak onunla yaşamanın zevk ve şuuruna erer. Çilesiz hayat monoton, o olmadan yürünen yollar renksiz ve bıktırıcı, bu yolların garip yolcuları da yaşamadan bezmiş tali'sizlerdir.

Ruh, çile ile kemale erer. Gönül, çile ile inkişaf eder. Çile görmemiş ruhlar ham, gönüller de kolu kanadı kırık ve ölgündür.

Çile, çalışmaya ve o yolla elde edilen şeylere kat kat değer kazandırır. Çilesiz elde edilenler ise mirastan gelen mal gibidir. Gelişi emeksiz, gidişi de üzüntüsüz olur. Evet, ancak, bin bir ızdırapla kazanılan şeylerdir ki, muhafazası uğrunda canlar feda edilir...

Bir millet ve bir medeniyet büyük muzdarip ve çilekeşlerin öncülüğünde kurulmuş ise sıhhatli, istikrarlı ve gelecek adına ümit vericidir. Aksine, hayatında bir kere olsun ağlamamış,

inlememiş ve sancı çekmemişlerin elinin altında doğmuş ve gelişmişse, zayi olmaya namzet ve tali'sizdir.

Dünden bugüne insanoğlu, yer yer çilekeşlerin müşfik ve diriltici kucaklarında, zaman zaman da tiranların zulüm ve istibdadı altında kendini buldu ve idrak etti. Ne var ki o, var olmanın zevkine erdiği en mutlu anlarını, başkaları için yaşayan büyük muzdariplerin vesâyâsı altında duydu ve tattı.. Kenan ilinden kalkıp bir meş'ale gibi Bâbil'e uzanan; bir güneş gibi Suriye'nin bağrında tulû eden; arkasına takıp sürüklediği kimseler için gözünü kırpmadan Cehennemî alevler içine giren ve "nâr-ı Nemrud"³u göğüsleyerek ateşte Cennet cîlveleri gösteren büyük muzdariplerin.. ruhu çekilmiş ve kadvralaşmış bir millete hayat üfleyebilmek için, yıllarca Mısır ve Sinâ arasında mekik dokuyan ve her defasında Tûr'da dolup Mısır'da boşalan; nihayet maddenin bağrına indirdiği darbelerle, suya ve toprağa ayrı bir yol, ayrı bir erkân öğreten büyük muzdariplerin.. dünyadan başka gözleri bir şey görmeyen ve bütün bütün maddeleşmiş bir toplumu özüne erdirmek ve onlara ruh iklimine açılan yolları göstermek, daha doğrusu öbür âlem düşüncesini yeniden gönüllerde mayalamak için, çevresinde kol gezen tehlikelere aldırmadan, yüce derslerine devam eden ve hakkında bayağaların bayağısı hükümler kesilip biçilirken, "Hançer ile yüreğimi yar! Senden dönmezem..." diyerek hakikati haykıran büyük muzdariplerin.. ve nihayet gelmiş ve gelecek bütün mihnetkeşlerin⁴ ızdırabını, her lâhza ruhunda yaşayan, her an yığın yığın musibetleri göğüsleyen, her an gerilen ve her an kan-ter içinde, yeniden dolup-boşalan büyük muzdariplerin...

Evet, hep böyle ızdırap gören, ızdırap düşünen ve bir mum gibi yana yana eriyip giden bu yüce kametlerin arkasında yürüyenler, hiçbir zaman aldanmadılar ve hiçbir zaman hayal kırıklığına uğramadılar.

³ *Nâr-ı Nemrud*: Nemrud'un Hz. İbrahim'i (aleyhisselâm) yakmak için hazırlattığı ateş.

⁴ *Mihnetkeş*: Sıkıntı içinde olan, muzdarip.

Ah, o aldatmayan rehberler! O özlere saf, kalpleri aydın, başları yüce şâhikalar gibi heybetli ve dumanlı, içlerinde bin bir ızdırabın boy gezdiği yüce rehberler! Ufkumuzun karardığı, kaddimizin büküldüğü ve bin bir müşkilin altında ezildiğimiz şu günlerde, onlara ne kadar hasret ve ne kadar iştihak içindeyiz!..

Her ideal dönem, bu türlü muzdarip ve çilekeşlerin omuzlarında bayraklaştı ve yükseldi. Onların yerini alan gün görmemiş ızdırapsızların elinde ise yıkıldı, yerle bir oldu; iç dünyasını bütün bütün ihmal etmiş, şehvî hislerinin esiri gayya yolcusu ızdırapsızların elinde...

Devr-i saadet sonrasını kana-irine boğan bu çilesiz ruhlardı. Daha sonraki devirlerde, birbirinden baskın, bütün hoyratlıkların ve azgınlıkların arkasında da, yine hep bu ızdırapsızlar vardı.. bir kere olsun, sahip olduğu şeyler uğruna aç-susuz kalmayan; yurdunu, yuvasını terk etmeyen; belli bir dönemin zarurî sarsıntılarına, sıkıntılarına mâruz kalmayan ızdırapsızlar... Zaten hayatını, madde ve konforun levsiyatı içinde geçiren böyle ham ruhlardan, hangi fedakârlık beklenebilir ki? Fedakârlık her şeyden evvel, nefsin sefil arzularına karşı koymakla başlar ve toplumun mutluluğu adına, kendi saadet ve hazlarını unutmakla kemale erer. Yoksa, her fedakârlık iddiası bir aldatmaca ve toplumun yüzüne savrulmuş bir yalandır...

Ah, şu çile bilmeyen, ızdıraptan hoşlanmayan nefsim! Rahata, rehavete müptelâ ve meftûn nefsim! Öbür âleme ait lezzet ve nimetleri burada yaşayıp, burada bitirmek isteyen nefsim! Kâmil insan olmayı kimseye vermeyen ve kemal yolunu bir türlü bilmeyen nefsim! “Gün buralara, bulut dağlara!” düşüncesiyle sefilleşen ve var olmadaki zevkli sancıyı idrak edemeyen nefsim! Bilmem ki sana, çilenin yükselticiliğini ve tenperverliğin⁵ öldürücü bir zehir olduğunu anlatabilecek miyim..?

⁵ Tenperverlik: Rahatına düşkünlük, tembellik.

Buhran ve Gerilim

Dünya, bir baştan bir başa kasvetli bulutlarla sarıldı. Göz gözü görmeyecek kadar karanlık her taraf.. her gün yeni bir buhran beliriyor ufkumuzda.. her gün taze bir mesaj alıyoruz kıyametten... Ümit ve düşüncelerimizin üstüne gelip gelip yıkılan korkulu rüyalar ve kâbuslar, dünyamızı gulyabanîler ülkesi hâline getirdi.

On dokuzuncu asrın son çeyreğinde başlayıp günümüze kadar süregelen buhranlar zinciri, bilhassa en son halkasıyla, her şeyi, hatta bütün mukaddes değerleri yutmaya hazırlanan korkunç bir girdap hâlini aldı; iyiyi kötüyle, müfsidi ıslahçıyla beraber yutacak korkunç bir girdap!.. Girdap, her şeyden evvel kendine dâyelik yapan suyu yutup onunla beslendiği gibi, bir asırdan beri devam edegelen buhran da evvelâ onu bağında besleyen maddeciliği yutacaktır.

Evet, dünden bugüne bütün buhranlar, materyalizmin kucağında ve onun fidelğinde boy atıp geliştii. Ne gariptir ki; yıllar yılı bunu, bağırlarında bir “gül-ü rânâ”⁶ gibi besleyip duranlar, bugüne kadar onu hep, sebeplerden tecrit ederek ele aldılar.

⁶ *Gül-ü rânâ*: İyi, güzel, hoş, latif, parlak gül.

Keşke, bütün bir tarih boyu ona meşcerelik hazırlayanlar, neticede böyle bir “epidemi”yle karşı karşıya kalacaklarını önceden hissedebilselerdi!.. Heyhât! Gidip körü körüne içine gömüldükleri maddiyunluk⁷ gayyasında, ilelebet kalma-ya kararlı gibi bu sefil ruhlar, hâlâ iradesiz, hâlâ hissiz ve hâlâ ümitsizce bir bekleyiş içindeler!..

Evet, dün mânâ ve ruhu “metafizik” diyerek, sarıp sarmalayıp bir kenara iten bu banal görüşlü materyalistler, bugün de aynı bön tavır ve davranışlarıyla, birbirinin yılanı hâline getirdikleri milletlerin boğuşmaları karşısında, mukavemetsiz, panik içinde ve bitkindirler. Ne güvenip bel bağladıkları tâğutları, ne de huzur ve saadetin tek vesilesi saydıkları madde, onlara aradıklarını verememekte ve gönüllerini doyuramamaktadır. Bütün bunlardan sonra, inadına yine de “madde”ye yahşi çekilecekse, gayri onların hesabına bize:

*“Bozulmuştur düzelmez gelse de Mehdî;
Bu mülkün emr-i ıslahı Cenâb-ı Hakk’a kalmıştır.”
(Şair Eşref)*

deyip beklemek gerekecektir. Ama, acaba milletlerin, ortada kol gezen bu kadar vebâ, bu kadar tâun karşısında dayanma ve direnme gücünü kaybetmeden, varlıklarını sürdürebilmeleri mümkün olacak mıdır? Buna “evet” demek oldukça zordur. Toplum, her gün bin başlı bir devle boğuşacak, her gün bin zararlı onun kaidelerini kemirip duracak; sokaklar haramiler tarafından tutulacak, yuva lâ-ahlâkîlikle⁸ delik deşik edilecek, sonra da bu hâl getirilmiş bir yığından mukavemet beklenecek; olacak şey değildir bu!..

Ne var ki, yıllar yılı gururu kırılan, ırzı çiğnenen mağdur milletlerin, silkinip kendilerine gelmeleri, dirilip tarihî yerlerini almaları ve ruhlarındaki indifalarla gürleyip milletimize

⁷ *Maddiyunluk*: Maddecilik. Madde olmayan hiçbir şeyi kabul etmeyen, mânevîyat ve ruhaniyatı inkâr edenlerin anlayışları.

⁸ *Lâahlâkîlik*: Ahlâk kabul etmeyen anlayış.

düşman bütün iblis ocaklarını söndürmeleri de ihtimal dâhilindedir. Ve bize göre, mağdur milletlerin ve toplumların er geç yapacağı da budur. “Zira beşer, esir olmak istemediği gibi ecir⁹ olmak da istememektedir.” Hele istismar edilmeyi, asla!.. Evet, bugün “Devletler ve milletler muharebesi, tabakât-ı beşer¹⁰ muharebesine terk-i mevki ediyor”sa, bunun altında sadece ve sadece, yüce varlık olan insanoğlunun, istismara karşı gerilimi vardır.

Asırlardan beri sağa sola çekilerek aldatılmak istenilen milletler, artık yabancı her düşünceye karşı fermuarını kapatarak, özünü koruma ve kendi benliğiyle kalma yolunda ciddî gerilim içindedir. Eşyânın tabiatına, ruh ve iradenin kaidelelerine dayanan ve ilhamını da gönülde mihraklaşan ötelere ait ışığın altında insan vicdanından alan, böyle bir gerilimi engellemeye kimsenin gücü yetmeyecektir.. hele süper güçlerin birbirlerini gammazlayıp karşılıklı birbirinin sırrını fâş ettikten ve yıllar yılı hep üzerine çullanıp durdukları “orta kuşak” ülkelerinin ve bilhassa bu kuşağın pırlantası sayılan Türkiye’nin gözü açıldıktan sonra asla!..

Senelerden beri, düşüncede, tasavvurda, ahlâkta çeşit çeşit içtimaî erozyonlara maruz bırakılmış bu ülke, diğer memleketlere nispetle daha çok gadre uğramış olması, mazisi ve millî harsıyla, daha çok örselenmiş bulunması itibarıyla, “metafizik” gerilimin merkez üssü gibidir. Daha sonra, Türkistan, Özbekistan ve yakın kuşak ülkelerinden Mısır gelir. Bir asrı aşkın bir zamandan beri çeşitli zulüm, mağduriyet ve haksızlıklar altında sürekli inleyen bu kuşak, öylesine bilenmiştir ki; çok yakın bir gelecekte o, polatlaşan ruhuyla, kendine bu mezelletleri reva görenlerin karşlarına dikilecek ve onlara gerçek insan olmanın âdâbını öğretecektir. Elverir ki bu kuşağı elinde tutan milletler, hususiyle onların tali’li idarecileri iyi

⁹ Ecir: Ücretli, işçi.

¹⁰ Tabakât-ı beşer: İnsan tabakaları, sınıflar, gruplar.

bir durum değerlendirmesi yaparak, vukuu muhakkak bir in-filak ve indifanın enkaz ve külleri altında kalmasınlar...

Meydana gelmesi kat'î görünen böyle bir indifanın, ge-çen asrın getirdiği bütün bunalımların rağmına, iyi şeylerle neticeleneceği kanaatindeyiz. Denebilir ki beşer, yirminci as-ra, mide ve bağırsaklarının zebunu olarak girmesine karşılık, önümüzdeki asra, kalbiyle, ruhuyla ve insanlığıyla girebilme hazırlığı içindedir.

Bu ise uzun bir fetretten sonra, bu mazlumlar ülkesinin yeniden dirilişi ve "Rönesans"ı demektir. Kim bilir, belki o zaman, batmak üzere olan dünyanın diğer kesiminin elinden tutup kaldırma fırsatı doğar. Böyle bir fırsatın elde edilmesi çok mühimdir. Zira; bunca zaman, bu kuşağın insanına göz açtırmayan milletlere, yeniden bir civanmertlik dersi vermek, hem geleceğin dünyasına ayrı bir bakış zâviyesi kazandırma hem de felsefî tarihin yeniden ele alınması bakımından ol-dukça önemlidir.

Keşke o gün, dost vefalı, düşman da insafli olabilse!..

Ölümsüz Ruhlar

Ölümsüz ruhlar, her mevsimde canlılığını korur ve ayrı bir hayat cilvesi gösterirler. Onlar için sararıp-solma, pörsüyüp zebil olma asla söz konusu değildir. Ne ayların, güneşlerin batması, ne de gece ve gündüzün değişip durması onları kat'iyen eskitemez. Nasıl eskitir ki; bir buhurdanlık gibi devamlı tütüp duran onların hayat kâseleri, Hızır'ın âb-ı hayat içtiği aynı kâsedir. Bu iklimde benliğine doğru yelken açanlar için, her bahar canlı ve muhteşem; her yaz şâhikalarla omuz omuza, her sonbahar ve kış, yeni gerilimlere hazırlayan diriltici bir tazyik mevsimidir. Yeryüzünde, bin çeşit ölüm kol gese, onlar yine canlı ve tetiktedir. Çevreleri de onların diriltici suluklarıyla Cennet cilveleri gösterecektir.

Meleklerle gönüldaş bu yüce kametler için, hiçbir zaman inhidam¹¹, inhilâl¹² ve inkisar¹³ bahis mevzuu değildir. Onlar emrolundukları için iş yaparlar. İçinde yaşadıkları topluma karşı kendilerini vazifeli bilirler. Bu itibarla da ne iş ve düzenlerinin bozulmasından müteessir olurlar, ne de toplumu saran

---

¹¹ *İnhidam*: Yıkılmak.

¹² *İnhilâl*: Çözölmek.

¹³ *İnkisar*: Kırılmak, gücenmek.

tehlikeler karşısında paniğe kapılırlar. Hele hayal kırıklığına asla düşmezler.

Gönüllere girme konusunda örümcek gibi sabırlı ve maharetli, aslan gibi metin ve kararlıdırlar. Her yere ibrişimden tahtlar kurarak, sessiz, fakat uyanık olarak semtlerine uğrayacak misafirleri beklemeye koyulurlar. Onların atmosferine giren Hızır'la buluşur, onlarla hemhâl olan mutluluğa erer. Onların bakışlarında aydınlık, düşüncelerinde hikmet, beyanlarında hakikat nümâyandır¹⁴. Halvethânelerine bedbin ve nevmid olarak girenler, orada imana ve ümide kavuşarak ebedî var olmanın sırrını elde ederler.

Ne uğursuz gibi görünen gecelerin karanlığı ne de üst üste yığılmış problemlerin çokluğu onları asla şaşırtamaz. Nuh Tufanı'na uğrasalar, ihtimal ki ayakları ıslanmadan geçer giderler. Âd'ın¹⁵ ahkâfını¹⁶ görseler, azim ve iradelerinden hiçbir şey kaybetmeden yine hedeflerine doğru ilerlerler. Ne Nemrud'un ateşi, ne Firavun'un gururu, ne de Sezar'ın zulüm ve istibdadı onları korkutamaz ve sindiremez.

Onların düşüncelerinde: “Sabah olsun ortaya çıkalım.” yahut: “Karlar, buzlar çözülsün, bahar gelsin yola revân olalım.” yoktur. Onlar “Kökleri sabit, dalları göklerde, latif ağaçlar gibidirler ve Rabb'in izniyle her zaman meyve verirler.” Karda, kışta, baharda, yazda...

Güvenip bel bağladıkları Kudreti Sonsuz sayesinde ne başkalarına temenna çeker, ne de yanıp sönen ışıklara aldanırlar. Tiranların güç ve iktidarları, çeşitli hiziplerin hâkimiyet ve saadet vaadleri, onların bakışlarını bulandıramaz, yol ve yönlerini değiştiremez. Gözlerin döneceği, ayakların bağının

¹⁴ Nümâyan: Görünen, parlayan.

¹⁵ Âd: Hz. Hüd Peygamber'e (aleyhisselâm) isyan ettiklerinden ilâhî gazaba uğrayan ve helâk olan, Yemen taraflarında yaşamış bir kavmin adı.

¹⁶ Ahkâf: Uzun ve yüksek kum yığınları. Yemen sahillerinden “Şemr” denilen kumluk bir vadidir. Âd kavminin yurtları burada idi.

çözüleceği ve en bâlâ kametlerin dahi iki büklüm olacağı o dehşetli günü yâda getirdikçe, hayat ve ona ait her şeyi istihkâr¹⁷ ederek, maddenin eline düşmekten sakınır ve eşya putuna baş kaldırır. Lüks ve konfor en çok nefret ettikleri şeylerdendir. Rahat ve rehavete gömülmeyi, kendileri adına ölüm ve milletleri için de bir tali'sizlik sayarlar. Bu itibarla da içinde yaşadıkları topluma karşı sürekli farklılık gösterirler. Ne var ki, metodolojilerine uyan ve düşünce çizgilerine giren herkesle ve her şeyle, bir çeşit münasebetten de geri kalmazlar.

Onlar, dünden bugüne, sıra dağlar gibi yerlerinde durmuş ve asla mevzilerini terk etmemişlerdir. Mihrapların çokluğu onları şaşırtmamış, kiblenin çöküşü onların zihnini bulandıramamıştır. Ay batmış, güneş doğmamış, teker teker bütün yıldızlar silinip gitmiş; ama onlar yine yol ve yön değiştirmemişlerdir. Azimli, iradeli ve kararlı olmuşlardır sonuna kadar.

Onlar, içinde yaşadıkları milletin hayat kâsesini taşıyan ruhanîler, millet de onların azat kabul etmez bendeleridir.

Ya şu yürürken yorulup yolda kalanlara, en küçük bir engebe karşısında ürküp geriye duranlara, iş yapmak için hep bahar bekleyenlere, en ehemmiyetsiz taziyk karşısında azim ve iradesiyle felce uğrayanlara, kitlelerin sevk ve idaresini kimseye vermedikleri hâlde, sürekli olarak onları yaniltan ve şaşırtanlara, evet, bütün bunları yapanlara ne demeli..? Ne demeli, dünü ayrı bir macera, bugünü ayrı bir mezellet ve yarını hangi hezeyânlara hamile bulunduğu belirsiz bu tali'sizlere..?

Bunlar, bahar gelince yiğit kesilir, güneş doğunca daldan dala sekmeye başlar, kar bastırınca sünepeler, gece olunca da hımbillaşır. Ganimet bahis mevzuu olunca ön saftadırlar; tehlike baş gösterince de, gerilerden daha gerilere çekilerek kayıplara karışırlar. Fakirlik hâllerinde zahit¹⁸, imkân

¹⁷ *İstihkâr*: Hakîr görmek, küçük görmek.

¹⁸ *Zahit*: Borç olan ibadetlerden, aslı vazifelerden başka dünya süs ve makamlarından feragât eden kimse. Sofî, müttakî.

elverdiğinde Karun¹⁹; pöhpöhlenince cevval, unutulunca da miskindirler. Hâsılı, “Öyle bednam, öyle bedhâl, öyle kem tali’tirler ki”; onlara, milletin yüz karası dense sezadır.

Bilmem ki daha kendine ermeden düşünceye doymuş, ülfet ve ünsiyete boğularak imanî haz ve zevklerini yitirmiş bu tali’sizlere bir şey anlatmak kâbil olur mu?.. Biz, şimdilik o bahsi kapatarak, zıddın, zıddı tedaisiyle²⁰ içine girdiğimiz bu saksâğan hikâyesini burada kesmek istiyoruz.

Keşke şu perişan satırlar onlara dahi bir şeyler anlatabilseydi...

¹⁹ *Kârun*: Hz. Musa (aleyhisselâm) devrinde yaşamış ve malı ile mağrur olarak haddini aşmış ve Allah’ın zekât emrini dinlemediğinden malı ile birlikte yere batmış olan dünya zengini, Rabbinin lütuf ve ihsanını kendine mâl ederek nankörlük ve enaniyetinden dolayı bu fena sıfatı ile meşhur olmuştur.

²⁰ *Tedâî*: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi. Çağırışım.

Yolda Kalanlar da Var

“Yaşama zevkiyle başı dönmüş ve ruhu delik-deşik olmuş kem tali'lilerimize...”

Zannediordum ki, gün yüzüne çıkan her tomurcuk bir çiçek olacak ve bu çiçeklerin bütünü de, yapraklarında gamze çakan jâlelerle sonsuzluğa kadar sürüp gidecek!.. Zannediordum ki, yamaçlarımızı kanaviçe gibi saran goncalar hep diri kalacak, ovalarımızı alan başaklar hep hayat soluklayacak; selvilerimiz ince ince salınacak ve derelerimiz gürül gürül akacak!.. Zannediordum ki, upuzun bir kıştan sonra sürgün eden filizler, büyük muzdariplerin diriltici solukları altında, ölümsüzlüğe erecek ve daima taze, daima canlı kalacak!..

Zannediordum ki, aylar, güneşler ufkuymda birbirini takip edip duracak ve yurdumun seması, hiç mi hiç hüsûf ve küsûf²¹ görmeyecek!

Zannediordum ki, yıllarca bahar bekleyen neslim, karlara cemre düştüğü bugünlerde, gidip yeniden ölüm uykusuna yatmayacak. Hızır'la buluştuktan sonra, âb-ı hayat içmeden geriye dönmeyecek!..

---

²¹ Hüsûf ve küsûf: Ay ve Güneş tutulması.

Zannediyordum ki, şimdiye kadar bin defa hipnoz edilen insanımız, bir daha aynı oyuna gelmeyecek ve aynı hokkabazların iradesine teslim olmayacak!..

Zannediyordum ki, dirilen her ferdimiz, bundan böyle genç ve zinde kalacak; bel ağrıları, baş dönmeleri onun semtine sokulamayacak. Burcu burcu diriliş kokacak onun yaşadığı iklim ve bucaklar. Unutulacak tabutlukların yolları ve çatır çatır çatlayacak tenişir tahtaları. Ve buhurdanlar misk ve kâfura hasret kalacak!..

Zannediyordum ki, her an ölüm tehditleri altında, havarî gibi yola çıkan bu hasbîler topluluğu Hz. Mesih'e çarmıh hazırlayanlara asla iltihak etmeyecek. Servetler, şöretler, makamlar, mansıplar onlara yol ve yön değiştirtmeyecek. Pest şeyler gönüllerine girip bakışlarını bulandıramayacak. Onlar, hep aynı şeyleri düşünecek, aynı şeylerin türküsünü söyleyecek ve aynı hayatı en ritmik şekilde yaşamaya gayret gösterecekler!..

Zannediyordum ki, mazlumun âhını dindirmek, zalimin soluklarını kesmek ve ilhad ateşini söndürmek için, Yaradan'a ahd ü peymânda bulunan bu kudsîler, gizli-açık asla zalime yahşî çekmeyecek, şahsî rahat ve sûrî saadeti için geçmişini küçümsemeyecek ve mazarından kopmayacak!..

Zannediyordum ki, ruh kökümüzle olan alâkamız, gün be gün pekişecek, yüce düşüncelerimizden hiçbirini ebediyetlere terk edilmeyecek; davranışlarımız asla değişmeyecek ve hayatımız, şâhikalardan kopup gelen dupduru ırmakların akıp akıp denizlere dökülmesi gibi, hep millî ruh ummanı içine dökülecek ve kendi kendini yenilemeye hazırlayacak. Ayrı ayrı akan çaylar birbirine yanaşacak; cetveller sonsuzluğa açılan yollarda bir araya gelecek ve alâim-i sema²² gibi, bir sürü renk, omuz omuza bulutların ötesine doğru kavisler çizecek!..

²² Alâim-i sema: Gök kuşağı.

Ve hele, sanıyordum ki, bu ses, söz ve renk cümbüşüne başkaları da koşup gelecek ve bizlerle bütünleşecek!

Zannediyordum ki, yaşama zevki, hayat kaygısı ve tenperverlik bu yüce topluluktan fersah fersah uzak kalacak ve asla onların atmosferine girme imkânını bulamayacak... Onlar, sonuna kadar süt gibi duru, su gibi berrak ve toprak gibi mütevazi kalacaklar. Kendilerinden öncekileri yiyip bitiren lüks, israf, debdebe ve ihtişam onların evlerinden içeri giremeyecek ve onlara hükmedemeyecek.

Zannediyordum ki, insanımız, gönül verdiği Zât'ın dostluğuyla yetinecek, O'nun hoşnutluğuna koşacak ve başkalarına şirin görünme hevesine kapılmayacak; "Allah bes-bâkî heves"²³ deyip yoluna revan olacak...

Zannediyorlar ki, şekil ve düşünce değiştirmekle, ebedî hasımlarına karşı şirin görünecekler! Bilmiyorlar ki, böyle yapmakla, ruhlarını ipotek ediyor ve kalblerini de söndürüyorlar.

Zannediyorlar ki, tavanlarındaki boya, zeminlerindeki cilâ, masalarındaki ibrişim ve yataklarındaki atlaslarla, beyan ve düşüncelerine ağırlık kazandıracak ve öbür kıyıdaakilere sempatik görünecekler! Bilmiyorlar ki, bu hâllerleriyle düşmanları karşısında daha çok maskara oluyorlar.

Zannediyorlar ki, davranışlarındaki oynaklık, düşüncelerindeki renksizlik ve hayatlarındaki fantezilerle başkalarının gönlüne girecek ve onları kendi düşünce çizgilerine çekecekler! Bilmiyorlar ki, bu hareketleriyle, farkına varmadan onlara iltihak ediyor ve onların fikir atmosferleri içinde eriyip gidiyorlar...

Toprağın sızıntıya, tohumun rüşeyme, balığın mercana ve yılanın zehire gebe olduğu bir bahar daha idrak ediyoruz. Bakalım kimler bahardan yana, kimler de kıştan yana çıkacak? Kimler kelepirci kovalayacak, kimler mercan avlamak için en

²³ "Allah bes-bâkî heves": Allah yeter, kalanı heves.

derin noktaları kollayacak? Kimler bir muhalif rüzgârla harman gibi savrulan mala mülke mağrur olacak ve kimler hem kendini hem de dünyaları aşarak sonsuzluğa erecek? Kimler dünyanın değiştiriciliği karşısında balmumu gibi eriyecek ve kimler bu devvâr u gaddarın dönüşünü değiştirecek...

Haydi, gün ola devran ola!..

Mutluluk

Mutluluk, herkesin özlediği bir sevgili ve uğrunda her fedakârlığa katlanılan yüce bir gayedir. İnsanlar arasında mesut olmak istemeyen tek fert yok gibidir. Ama saadet nedir? İşte zorlardan zor bir mesele!..

Yunanlıya göre o, aşk ve sevda; Sezar'a göre, nâm ve şöhet; Firavun'a göre, iktidar ve mevki; Kârûn'a göre de, yığın yığın servet ve hazinelere sahip bulunmaktır. Oysaki, bunlardan hiçbiri, ne gerçek saadet ne de onun vesilelerinden biridir. Hakikî mutluluğu bu yollarla arayanlar, hep aldanmış ve hüsrana uğramışlardır.

Gerçek saadet, insan zihninin dağınıklık ve perişaniyetten kurtulması, insan kalbinin itminan ve istirahatata ermesinden ibarettir. Onu, deniz kenarlarında, dağ başlarında, تنها koruluk ve koylarda arayanlar hep yanılmışlardır. Vâkıa, bu türlü yollardan başkasıyla, ruhunu dinlendirmesini bilmeyen avâm²⁴ için, bunlar da birer vesile sayılabilirler. Ama, gerçek huzur ve saadet için, ne zaman, ne de zemine ihtiyaç yoktur. O her yerde insanla beraber ve onun iç aydınlığına, onun hür iradesine tevdi edilmiş mukaddes bir sevgilidir. Her insan, istediği zaman, kanatlanan ruhuyla, kalbinin sonsuz iklimlerine

²⁴ Avâm: Halktan ilim ve irfanı kıt olan, okuyup yazması az olan kimse.

doğru açılıp temâşâsına doyamayacağı âlemlere ulaşarak, özlenen mutluluğu elde edebilir.. hele, kalb hazinesi tertemiz fikirlerle donatılmış ve lebrîz edilmişse...²⁵ Boyce'nin (Boys'un) dediği gibi: "Ruhunun derinliklerinde, böyle bir mihrabı olan insan ne bahtiyardır!.."

Evet, mesut olabilmek için, önce ruhun iyice teçhiz edilmesi, gönlün pâk ve temiz fikirlerle donatılması, sonra geçmişin kanatlandırıcı hatıralarıyla, geleceğin isabetli ve makul ümitlerinin yan yana mütalâa edilmesi lâzımdır ki, bu sayede, fenalıklara karşı konulabilsin.. shevî hisleri frenleyip yükseltici duyguları da takviye ederek, yaşanan hayatın her lâhzasını faziletli kılmak mümkün olabilsin. Zaten ahlâkî hayatın yegâne düsturu da fazilettir. Aradığımız saadet ise, asla faziletten ayrı düşünülmeyen ve bir bakıma onun neticesi ve mükâfatıdır.

Ruhu kanatlandırıp pervaz ettirecek ve kalbi daima canlı tutacak tek şey, Yaratıcı'nın hoşnutluğu düşüncesidir. Böyle bir fazilet düşüncesi olmadan mutluluktan bahis açmak abestir ve mânâsızdır.

Bezmimize saadet mührünü basan müstesna varlık, şu hasletleriyle hem faziletli hem de mutlu idi: O, o kadar azimli ve kararlıydı ki, Yüce Yaratıcı'nın tasvibinden geçmeyen hiçbir şeye, bütün hayatı boyunca bir kere olsun hüsnü kabul göstermemişti. O kadar dürüst idi ki, en ehemmiyetsiz şeylerde dahi, kimseye haksızlık etmemişti. O kadar yüce âlemlere tutkun ve o denli ulvî tecellilere doymuş idi ki; hiçbir zaman lezzeti fazilete tercih etmemişti. Öyle üstün bir idrak ve kavrayışa sahip idi ki; bir kere olsun, iyiyi kötüden tefrik hususunda tereddüde düşmemişti. İnsanların fikirlerine karşı hep hürmetkâr kalmıştı; ama onlardan nasihat almaya hiç ihtiyaç hissetmemişti. En anlaşılmaz meseleleri gayet rahatlıkla halleder; bir solukta, gaflet ve dalâlette olanları fazilet ve şerefe

²⁵ Lebrîz edilme: Ağzına kadar doldurulma, taşırılma.

yükseltirdi. İfadelerinde akıl ve hikmet omuz omuzaydı; ma-kul ve doğru bildiklerinde fevkalâde sebat gösterirdi. O kadar muttakî idi ki; tavır ve davranışlarındaki berraklık, muamelesindeki yumuşaklık ve duruluk melekleri gıptaya sevk edecek kadar zarifti. Böhürlemeler, fahirlenmeler bir kerecik olsun, onun yakıcı ve eritici ikliminde görünme imkânını bulamamışlardı. Şahsıyla alâkalı bütün ayıplamalara karşı mukabele etmeksizin tahammül eder ve insanları suçlamaktan fevkalâde uzak bulunurdu. Korkaklık semtine sokulamamış, vesvese ve tereddütlerle hiç mi hiç tanışmamıştı. Kavim ve kabilesi karşısında nasıl yılgınlık göstermemişse, topyekün dünya ile hesaplaştığı zaman da aynı şekilde polat gibi olmasını bilmişti. Odası, yatağı, elbisesi ve yiyeceği şeyler gayet sâde ve fakirceydi. Ve O, içinde yaşadığı toplumun herhangi bir ferdi görünümünde idi. Dostluğunda menendi olmayacak kadar sebatkâr ve muhkem, vefasında herkesi minnet altında bırakacak kadar civanmert idi...

O, bunlarla serfiraz²⁶ ve faziletliydi. Faziletli olduğu kadar da gönlü huzur içinde ve mutluydu.

O'nun vicdanı kadar saf ve duru bir vicdana sahip olmak için, faziletin rükünleri sayılan bu şeylerde, O'nu örnek almak ve ruhumuzun rengini aksettiren bu düşüncelerin kirlenip bozulmasına meydan vermemek lâzımdır.

Evet, bu türlü yüce hasletlerin hepsine sahip çıkmak, bizi faziletli kılacak, dolayısıyla da bizlere gerçek mutluluğun kapılarını açacaktır. Aksine, bu vadide gösterilecek herhangi bir kusur ise, fazilet dünyamızda meydana gelmiş bir yırtık, dolayısıyla da saadetimizi bulandıran bir keyfiyet olacaktır. Nasıl ki suyu saf ve temiz tutmanın tek çaresi, onun içine bir şey atmamak ve bulandırıcı şeylerden uzak bulundurmadır. Öyle de ruhun huzur ve mutluluğu, bir an olsun onu, faziletten mahrum bırakmamaya bağlıdır.

²⁶ Serfiraz: Benzerlerinden üstün.

Fazilet ve Mutluluk

İnsanımıza mutluluk vaad edenler evvelâ onu faziletlerle donatmalıdırlar. Fazilete susamış gönüllerin mutlu olmasına imkân yoktur. Dünden bugüne selim akıllarca, bu hep böyle kabul edilmiş ve saadetle fazilete ikiz nazarıyla bakılmıştır. Zira fazilet, her şeyden evvel, en yüce ahlâkla serfiraz bulunarak bütün varlığa muhabbet dolu nazarlar affetmenin adıdır. Faziletli bir insanın bütün varlık ve eşyâ ile bir çeşit münasebeti vardır. Böyle birinin nazarında hâdiselerin akışı, bir bahar havası içinde ruha inşirah verici meltemler gibi eser geçer ve onun gönlünü sevinçlerle doldurarak şâd kılar. O, her zaman akıp giden eşyâ ve zaman selinde, yeni yeni levhalar müşâhede ederek daima hayran ve daima mutludur. Ne güneşlerin doğup batması, ne de gece ve gündüzün birbirini takip edip durması, onun zevklerini acılaştıramaz ve gönlüne hüznün veremez. Hüznün vermek şöyle dursun, o her an tazelenen ve birbirinden farklı bulunan manzaraların müşâhedeyle, hep huzur ve mutluluk dolu dakikalar yaşar.

Faziletli olmak, bütün bütün beşerî arzuları reddetmek ve eşyaya sırtını dönerek bir çeşit zahitlik yapmak da değildir. İnsanı, içinde yaşadığı dünyadan koparan böyle bir fazilet

anlayışı, karamsarlık getirir ve bedbinlik kaynağıdır. Bu ise, İbsen'in ifadesiyle: "Saadetin helâki" demektir. Aynı zamanda, bu türlü aşırı ve yersiz endişeler, ferdin yalnız nefsini düşünüp onunla içli dışlı olduğuna ve civanmertlik hissinden mahrum bulunduğu delâlet eder ki; bu kabil bir düşünce de ahlâkî hayatın yanlış anlaşıldığını ve başkaları için yaşama meziyetinin eksik bulunduğunu gösterir.

Faziletin, cismânî ve ruhanî bütün saadetleri tekeffül²⁷ ettiğini iddia etmek de doğru değildir. Faziletli bir insan hasta, fakir, perişaniyet içinde bulunabilir. İnsanlardan zulüm, hakaret, ihanet görebilir. Başından işkenceler, mahkûmiyetler, sürgünler geçebilir. Hz. Mesih, gadre uğradığı; Sokrates mahkûm edildiği, Epiktetos zulüm gördüğü hâlde mesut idiler... Bu itibarla biz, mutluluğu, daha ziyade kalbî ve insanın inançlarıyla gönlünde kurduğu cennetlerin esintisinden ibaret görmekteyiz. Evet "İman, mânevî bir Cennet çekirdeğini taşımakta, küfür de mânevî bir Cehennem zakkumunu saklamaktadır..."

Fazilet; insanın, kendi sınırlılığını, kâinatın sonsuzluğu içindeki ehemmiyetsizliğini, küçüklüğünü idrak etmesi ve şahsına olduğundan fazla değer vermemesidir. Yoksa, onun, cismânî musibetlerle sürekli olarak hırpalanması; izzet-i nefis ve gururunun devamlı yaralanıp durması ve bir türlü tatmin edilmeyen câhilâne hırslarla huzursuzluklara dûçâr olması gibi, alçaltıcı sefaletlerle bütün bütün saadetlerini kaybetmesi, kaviyyen muhtemeldir.

Faziletli insan, sâlim düşünen insandır. O, "Çaresi bulunan şeylerde acze, çaresi olmayan şeylerde de âh u vâha düşmez..." Aksine o, kaçınılması imkân dahilinde olan şeyler için, elinden gelen her şeyi yapar ve kaçınma yollarını araştırır. İrade ve imkânlarını aşan hâdiseler karşısında da teslim olma yolunu seçer. Ve insanların pek çoğunun dûçâr

²⁷ Tekeffül: Kefil olmak, üzerine almak.

oldukları, bencillik, pest düşünceler, servet-sâmân kaygısı, çeşitli mansıp ve pâyelere gönül koymak gibi şeylerle mutluluğunu ihlâl etmez...

Sâlim düşünen insan, üstesinden gelinemeyen belâlara, kaçınılması imkânsız musibetlere, baştan hazırlıklı ve râzî bulunduğundan, hiçbir zaman saadet ve lezzetleri acılaşmaz. O, şuur ve duyguları itibarıyla, daima pâk ve nezih sevinçlerden; sevginin, aşkın, aileye şefkatin, kardeşlik ve dostluğun lezzet ve hazlarından her zaman hissedar olabilir.

Evet, o, haksızlık yapmayacağı; hain olmayacağı; intikam, kin, nefret, kıskançlık gibi düşüncelerden hep uzak kalacağı içindir ki; ekseriya, çevresinde hürmet ve sevgi karışımı bir meltemin estiğini hissedecek ve daima mutlu olacaktır. O, ailesine, vatanına, milletine, hatta bütün varlığa karşı duyduğu sevgi ve alâka ile kenarı olmayan bir muhabbet deryasında, sonsuz hazlar duyacak ve daha Cennet'e girmeden Cennet zevklerini yaşayacaktır. Bu hazlar: Başkalarının sevinçlerini paylaşma hazzı.. onların lezzetlerini ruhunda yaşama hazzı.. onların acı ve ızdıraplarını göğüsleyip onlara, mutluluğa giden yolları açma hazzı.. gibi şeylerdir.

Faziletli olmak, hazır zaman gibi geçmiş ve gelecekle de münasebete geçerek, mazinin ve istikbalin en mümtaz insanlarıyla ruhen beraber bulunup onların tasvip ve takdirlerini gönlünde duymak ve onlarla aynı hayatı paylaşarak, atalarımız ve gelecek nesillerle kaynaşmak ve bütünleşmek demektir.

İşte, böyle bütün insanlık ve kâinatla alâkadar ve iç içe yaşamak suretiyle kalb, daha bu dünyada iken ebedî mutluluğa erer ve haricî hâdiselerin onun saadetini ihlâl edemeyeceği buudlara ulaşır.

Faziletin, gerçek saadetle olan bu derin alâkasını bizlere, insanlığın en şerefli şahsiyetleri talim etmiştir. Gönülleri itminana kavuşturan ve akıllara emniyet telkin eden saadet de

budur. Zira bu saadet, olgun, mütevazi, müsamahalı, ayıplara göz kapayan, kinsiz, nefretsiz olma gibi, faziletin en sağlam kaideleri üzerinde yükselmektedir.

Tek kelime ile bu saadet, kalbî ve ruhî bir saadettir. Ve yerini hiçbir şeyin alamayacağı kadar da köklü ve insanın özüyle alâkalıdır. Maddeye dayalı bütün mutlulukların bu sadete ilâve edecekleri hiçbir şey olamayacağı gibi onu unutturmaya da güçleri yetmeyecektir.

Ruhunu inançla yükseltip gönlünü faziletlerle donatanlara ne mutlu!..

İmtihan

Bir imtihanlar zinciridir hayat baştanbaşa. Tâ çocukluk-tan başlar insanoğlu için imtihanlar. Ve ruh bedenden ayrılacağı âna kadar da devam eder durur. Anlayıp sezebilenler için bu küçük küçük imtihanlar, birer eleme ve finale kalan ruhların tesbit edilmesiyle alâkalıdır; insanoğlunun vicdanında ve ruhanîlerin gözünde tesbit edilmesiyle...

Çeşit çeşittir imtihanlar ve bütün bir hayat boyu, değişik boy ve derinlikte devam eder dururlar: Mektebe alınma imtihanı, sınıf geçme imtihanı, mektep bitirme imtihanı; evlâdın babadan, babanın evlâttan bulma imtihanı ve daha bir sürü imtihan... Hele bunlar arasında insanî düşünce ve yüksek ideallerinden ötürü “saf dışı” edilme ve vatandaşlık haklarından mahrum bırakılma imtihanı oldukça ağır ve gurur kırıcıdır.

Bir de düşmanın amansızlığı ve insafsızlığı yanında, vefasız dostların eliyle çekilen imtihanlar vardır ki; doğrusu dayanılması en güç olan imtihan da işte budur. Zira, düşmanın hasımca vaziyeti, insanlık ve mürüvvetle telif edilmese bile, düşmanlık mantığına uygundur. Hatta düşünce yapısı, dünyaya bakış keyfiyeti ve değer hükümlerindeki farklılıklar çoğaldıkça da bu husumetin artması -aynı mantıkla- tabî görülebilir.

Ne var ki, aynı kader çizgisinde kavga verenlerin, aynı duygu ve düşünceleri paylaşanların kıskançlık ve rekabet hissiyle, gammazlamalara düşmeleri, kat'iyen akıl ve mantıkla telif edilemez. Hele insanlık ve mürüvvetle asla..!

Evet, böyle vefa umulan bir yerden ihanet ve cefa görmek, hem acı hem de oldukça düşündürücüdür. Ama neylesin ki; aldatmanın akıllılık, inhisar-ı fikir²⁸ ve saplantıların sadakat, bağınazlığın muhafazakârlık sayıldığı bir dünyada, bu kabîl iptilâ ve imtihanlar eksik olmayacağından, bilip dayanmadan başka da çaremiz yoktur. Evet, fert olarak, aile olarak ve toplum olarak;

*“Gelse celâlınden cefa
Yahud cemâlinden vefa
İkisi de câna safâ
Lütfun da hoş kahrın da hoş.”*

deyip dayanma mecburiyetindeyiz.

Dünden bugüne, yer yer düşmanlarından ve zaman zaman da dost kılığına bürünmüş hasımlarından, devamlı ihanet darbeleri yiyen ve sürekli olarak hırpalanan bu millet, bütün tarih boyunca imtihanların en acı ve en ağırılarını gördü. En korkunç hıyanetlere maruz kaldı. Gün geldi ki dört bir yandan bütün dünya onun üzerine at sürdü ve onu ablukaya aldı. Hatta bu dönemde, onun bütün bütün tarihten silineceği zehabına kapılanlar da oldu. Ama o, bu ölüm kılım imtihanlarını da atlatarak bir kere daha bütün bir hasım dünyanın plânlarını altüst etti. Belki o, bundan sonra da bir kısım imtihanlar görecektir, tekrar tekrar ırgalanacak, karşısına ateşten tepeler, kandan irinden deryalar çıkacak; ancak, bütün bunlar onun, kendini yenilemesine ve metafizik gerilimine yardımcı olacaktır. Zira o bunlarla dost ve düşmanını tanıyacak, bunlarla bilenecek, bunlarla düştükten sonra doğru lüp kalkmanın ve kendine gelmenin yollarını öğrenecektir...

²⁸ *İnhisar-ı fikir*: Kendi anlayışından başka anlayış tanımamak.

İnsan imtihanlarla saflaşır ve özüne erer. Hayat, imtihanlar sayesinde yeknesaklıktan kurtulur ve renklilik kazanır. Ruh imtihan gördüğü nispette olgunlaşır ve büyük işleri göğüsleyebilecek hâle gelir. Geçirilen imtihanın ağırlığı ve soruların terleticiliği nispetinde, fert, insanlık mektebinde sınıf geçmeye ve yükselmeye hak kazanır.

İmtihanın olmadığı bir yerde ferdin saflaşıp özüne ermesinden, toplumun gerilip çelikleşmesinden bahsedilemez. İmtihanla sıkışan ve büzülen ruhlardır ki yay gibi gerilir, ok gibi fırlar ve bir solukta hedefe ulaşırlar. Evet, sabah akşam onların çevrelerinde dolaşıp duran endişeler, yer yer yuvalarını sarsıp geçen açlıklar, susuzluklar, sıkıntılar, hatta mal ve canlarına gelen zarar ve ziyanlar, beklenmedik şekilde hâdiselerin demir paletleri altında kalıp ezilmeler, onları en sert çelikler hâline getirecek ve istikbale hazırlayacaktır.

İmtihan görmemiş ölü gönüllerin ve ham ruhların, nefisleri adına insanlığa yükselmeleri bahis mevzuu olmayacağı gibi, içinde yaşadıkları topluma da en küçük bir menfaatleri dokunmayacaktır.

Elmas gibi ruhların, kömür tıynetli kimselerden ayrılması imtihana bağlıdır. İmtihanın olmadığı bir yerde, altını taştan, topraktan; elması da kömürden tefrik etmeye imkân yoktur. Ve yine imtihanın olmadığı bir yerde, en uğursuz ruhlar en yüce kametlerle iç içedir. İmtihanla, melekler gibi sâfi ruhlar, habis ruhlardan ayrılır ve kendileri için mukadder zirvelere ulaşırlar.

Bunun böyle olduğunu bilen hakikate âşına bir gönül için her imtihan, insanı gökler ötesi âlemlere uçuran bir kanat ve imtihanda görülen her sıkıntı da ona güç ve canlılık kazandıran bir iksirdir. Böyle birinin nazarında ateşlere atılmak, Yaratıcı'nın dostluğuna doğru atılmış en güçlü bir adım; çarmıhlara gerilmek de O'na yükselmenin yüce birer vesilesi sayılır.

Evet, gönlünü en yüce ideallerle donatmış birisi için, her yeni imtihan onun azmine indirilmiş bir kamçı, iradesini şahlandıran bir efsun ve gönül kadranını aydınlatan bir ışıktır. O gördüğü her imtihanla kristaller gibi berraklaşır; yay gibi gerilime geçer ve adım adım, gönlünde kurduğu Cennet'lere doğru yükselir.

Kahrı-lütfu bir bilmeyen mürde gönüller²⁹ varsın bundan bir şey anlamasınlar. Geçen hakikatin mealine gönül vermiş idealistler, bu uğurda çekilen ızdıraplardan daha zevkli bir şey tanımayacaklardır. Ocaklar gibi yansalar dahi, âh u efgân edip ağyâra dert yanmayacaklardır. Ne dostların vefasızlığı ne de düşmanın insafsızlığı onları millet ve vatan yolunda hizmetten alıkoyamayacaktır. Ve işte, ahd ü peymânları³⁰ da şöyle olacaktır:

“Felek esbâb-ı cefâsın toplansın gelsin,

Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azîmetten.”

Ruhun şâd olsun N. Kemâl!

²⁹ Mürde gönül: Ölü gönül. Katı yürekli, hissiz, duygusuz insan.

³⁰ Ahd u peymân: Söz ve yemin.

Bayram

*Gün doğa ÷lkemize
“Bayram o bayram olur.”*

Bayram bir neş'e ve sürur günüdür; bilhassa mânâsını bilenler için. İnsanlar sevinçli ve huzurlu görünürler bayramlarda; Yaratıcı'nın affına mazhar oldukları, cürm ü hatalardan kurtuldukları, geçmiş ve geleceği bir kere daha iç içe yaşadıkları için...

Her bayram, milletin gönlünde bir huzur, vatanın simasında bir sürur olarak belirir ve bir sürü hatıraları tedâî³¹ ettirmekle de kemale erer. Bayramların tedâî ettirdiği bu hatıralardan gönüllere akıp gelen mutluluklar, bazen o günlerdeki zevk ve şenlikleri gölgede bırakacak kadar renkli, derin ve muhteşem olur.

Bizler her bayramda, geçmiş ve geleceği hayallerimizde yan yana getirerek, muhteşem atalarımızın elleriyle, gökçek yüzlü torunlarımızın başlarını aynı anda öper; mazi ve müstakbelin bütün mutluluklarını vicdanlarımızda duyarak sonsuz zevklere ereriz. Karamsar ve bedbin gönüller bundan bir şey anlamasalar bile, geçmiş dâsitanî bütün renk ve cümbüşüyle, gelecek bin şevk ü tarâbıyla, her bayram,

³¹ Tedâî: Bir şeyin başka bir şeyi hatıra getirmesi. Çağırışım.

başlarımızın üzerinde bir gökkuşağı hâline gelir ve bize en parlak şehrâyinler ve donanma geceleri yaşatır.

Evet, hangi saadet vardır ki, geçmişimize ait tabloların bütünü, geleceğe ait en çarpıcı manzaralarla yan yana müşâhede etmekten doğan gönüllerimizin mutluluklarla dolmasına denk gelebilirsin!..

Duygu, düşünce ve kalbi itibarıyla, hazır zaman gibi geçmiş ve gelecekle de alâkadar olan, onlardaki haz ve zevkleri vicdanında duyabilen insan ruhu, bayramı böyle kanatlanmış ve zamanın üstüne çıkmış olarak, çok farklı buudlarda idrak eder. Bu mânâda idrak edilen bir bayram, günübirlikçilerin mesaj ve beyanlarıyla anlatmak istedikleri bayramlardan çok farklıdır. Onların, geçmişten ve gelecekte koparılmış, alabildiğine ölgün ve solgun bayramları, çocuklara şeker dağıtmak için tayin edilmiş birer gün olsalar bile, kat'iyen bayram sayılamazlar.

Her bayram, bana, geleceğin rengârenk şehrâyinleriyle gelir; en tatlı ve en çarpıcı tarihî levhaları kalbime aksettirir, öyle gider. Ben, o gelip giden bayramlarda, maddî-mânevî irfana ermiş, duyguları itibarıyla incelmış, ruhuyla bütünleşmiş ve birbiriyle sarmaş dolaş olmuş geleceğin mutlu nesillerini hayalen seyreder mest olurum. Gözümün önünde, kafası fen ve teknikle, kalbi Yüce Yaratıcı'ya imân, O'na muhabbet ve varlığa sevgiyle dolu, itminana ermiş insanlar belirir. Onların, gönlüme boşalttıkları ruhanî zevklerini vicdanımda hisseder ve emsalsiz dakikalar yaşarım. O iklimde, yaşlıları çok muhterem ve insanlığa yükselmiş, gençleri iffetli ve nefsin frenlemiş, çocukları (günebakanlar) gibi rengârenk ve yukarıdan gelen ışıklarla yüzleri hep aydın, kadınları bu sihirli cümbüşün hazırlayıcısı olarak tahayyül eder, iliklerime kadar hazlara gömülürüm.

Ve yine o iklimde, idare en hassas ve usta ellerin işlediği gergefler gibi ölçülü, nizam ve asayiş, kanaviçeden çıkmış

bir nakış mevzuniyeti içinde belirir gözümün önünde... Teb'a ve "Başyüceler" topluluğu yan yana ve âhenk içindedir geleceğe ait bu senaryoda. Adalet coşkunu ve şehbal açmıştır her tarafta; zulüm sarsık, yılmış ve mecalsizdir. Ne zalimin "hayhuy"u duyulur o âlemde, ne de mazlumun iniltisi...

Mektepler kâinatın sınırlarını çözmeye çalışan birer laboratuvar gibi sıra sıra geçer hayalimden bayramlarda. Ve çıraklarını göklerin ötesi esrâra ulaştıran yüce kamet muallimler görürüm o mekteplerde; yüzlerinde aydınlık, içlerinde samimiyet ve düşüncelerinde istikamet, yüce muallimler...

Bayramlarda, davul sesi duyar gibi olurum serhat boylarında!.. Ve gürül gürül fatih orduların tarrakaları gelir kulaklarıma; dünya muvazenesi için tehlikeleri göğüsleyen ve devletlerarası dengeyi temin uğrunda, yaşama haz ve zevklerini feda etmiş fatih orduların tarrakaları...

Her bayram böyle rengârenk ve gülbanklarla doğar ruhuma. Her bayram ilhamları ve hatırlattıklarıyla mest eder gönlümü. Yunmuş, yıkanmış ve bütün bütün yenilenmiş hissedirim kendimi. Hissederim de, "Keşke hep bayram olsaydı." derim!..

Bazılarına göre bunlar birer hayal; bazılarına göre de, binlerce misali geçmiş yüce bir ideal ve emareleri çoktan ufukumuzda belirilmiş ölümsüz hakikate kısa bir meâl...

Vefa

Vefa, dost ikliminde yetişen güllerdendir. Onu düşmanlık atmosferinde görmek nadirattandır ve hatta mümkün değildir. Vefa, duyguda, düşüncede, tasavvurda aynı şeyleri paylaşanların etrafında üfûl üfûl eser durur. Kinler, nefretler, kıskançlıklar ise, onu bir lâhza iflah etmez öldürür. Evet o, sevginin, mürüvvetin bağrında boy atar, gelişir; düşmanlık ikliminde ise bir anda söner gider.

Vefayı; insanın, gönlüyle bütünleşmesi şeklinde tarif edenler de olmuştur. Eksik olsa bile yerindedir. Doğrusu, kalbî ve ruhî hayatı olmayanlarda vefadan bahsetmek bir hayli zordur. Konuşurken doğru beyanda bulunma, verdiği sözlerde, ettiği yeminlerde vefalı olma gönül hayatına bağlıdır. Kendini yalan ve aldatmadan kurtaramayan, her an verdiği söz ve yeminlere muhalif hareket eden ve bir türlü yüklendiği mesuliyetlerin ağırlığını hissetmeyen iki yüzlü ve mürâî tiplerin gönül hayatları olabileceğine ihtimal vermek sadece bir aldandırmışlıktır. Böylelerinden vefa beklemek ise, bütün bütün gaflet ve safderûnluk ifadesidir.

Evet, vefasız güvenen er geç iki büklüm olur. Onunla uzun yollara çıkan yolda kalır. Onu rehber ve rehnümâ (yol

gösterici) tanıyanların gözü, daima hicranla dolar; dudaklarına vefasızlığa karşı bir damla serzeniş mahiyetindeki şu sözler koşar:

*“Vefa umarken ondan
Doldu gözüm hicrandan
Kaldım yaya dermandan..”*

Fert, vefa duygusuyla itimada şayan olur, yükselir. Yuva, vefa duygusu üzerine kurulmuş ise devam eder ve canlı kalır. Millet bu yüce duygu ile faziletlere erer. Devlet, kendi teb’asına karşı ancak bu duygu ile itibarını korur. Vefa düşüncesini yitirmiş bir ülkede, ne olgun fertten ne emniyet vad eden yuvadan, ne de istikrarlı ve güvenilir devletten bahsetmek mümkündür. Böyle bir ülkede fertler birbirlerinden kuşkulu; yuva kendi içinde huzursuz, devlet teb’aya karşı uğursuzlardan uğursuz ve her şey birbirine yabancıdır, tıpkı câmidler gibi; üst üste ve iç içe olsalar bile...

Vefa, fertlerin birbiriyle kaynaşıp bütünleşmesini temin eder. Vefa sayesinde cüzler küll olur; ayrı ayrı parçalar bir araya gelerek vahdete ulaşır. Vefa duygusu varıp sonsuzluğa erince, ötelerden gelen tayflar, kitlelerin yolunu aydınlatır ve toplumun önünü kesen bütün tıkanıklıkları açar. Elverir ki o toplum, vefa duygusuyla olgunlaşmış ve onun kenetleyici kollarına kendini teslim etmiş olsun.

Bir düşünceye gönül mü verdin; bir ideale mi bağlandın; varıp biriyle dostluk mu kurdun, gel?! Öyleyse gel; diriğ etmeden ver canını o uğurda; servetin yağma olup gitsin, fakat sen vefalı ol! Zira Hak katında da, halk katında da en çok itibar gören “vefa” ve vefalılardır.

*“Bana Hak’dan nida geldi; Gel ey âşık ki mahremsin,
Bura mahrem makamıdır; Seni ehl-i vefa gördüm.”*

(Nesimî)

Âdem Nebi (aleyhisselâm), yüzüne kapanan kapıların günlünde taşıdığı sırlı vefa anahtarıyla teker teker açtı ve

“*gufran*” çeşmelerine ulaştı. Aynı hâdisede azgınlaşan İblis ise, göz göre göre gitti, kendini vefasızlık gayyasına atarak boğuldu.

Tufan peygamberi de asırlarca süren ızdıraplı, fakat vefalı bir hayat yaşadı. Yıllar yılı bütün tembih ve ikazlarının, cemaatinin büyük bir kesiminde tesir icra etmemesi, onu, bağlı bulunduğu kapıya karşı vefa hissinden döndüremedi. Ondaki bu vefa düşüncesiydi ki, yerlerin ve göklerin hışımla insanlığın üzerine yürüdüğü hengâmda, ona bir necât gemisi oldu.

Hakk’ın dostu ve nebiler babası, Nemrud’un ateşini göğüslerken ne kadar vefalıydı! Onun gökleri velveleye veren “*Hasbî hasbî!*” şeklindeki vefa solukları, ötelere ötesinden coşup gelen rahmet esintileriyle birleşince, Cehennem gibi ateşlerin bağı “*berd ü selâm*”a³² döndü.

Kudsîlerin öncüsü, gelmiş ve geleceklerin en birincisi, kimseye müyesser olmayan semalar ötesi seyahate, ruhundaki vefa duygusu sayesinde muvaffak oldu. Evet o, bu sayede meleklerin varıp ulaşamadığı iklimlere ulaştı ve hiçbir fâninin eremediği devletlere erdi. Sonra da gözlerin kamaştığı ve gönüllerin hayrette kalıp kendinden geçtiği o mutlular âlemini, ümmetine olan vefa duygusuyla terk edip arkadaşlarının yanına döndü. Hâdiselerle pençeleyecek, karşısına çıkan badireleri göğüsleyecek, onları da o yüce iklimlere yükseltecekti... Dost ve arkadaşlarına karşı vefa duygusuydu O’na Cennet’leri ve hurileri unutturan. Onlara karşı bir vefa sözüydü O’nu, başı semavî ihtişamlara ulaştığı bir zamanda, bütün mânevî pâyeleri bir tarafa bırakarak, bu ızdıraplı ve elemli dünyaya yeniden onların yanına döndüren!..

Bütün yükselenlerin hasenat defterleri, vefa ile kapanıp vefa ile mühürlendi. Bütün yolda kalmışların çirkinlikler meşheri kitapları ise, vefasızlık damgasını yedi, onunla

³² *Berd ü selâm*: Serin ve emniyetli.

damgalandı. Evet, üzerlerine aldıkları mükellefiyetleri, iki adım öteye götürmeden vefasızlık edip bir kenara çekilenler, zillet ve hakaret damgasını yiyerek aşağıların aşağısına itildiler. Mukaddes yük ve yolculuğa çeyrek gün bile tahammül gösteremeyip yan çizenler ise o gün bugün doğru yolu kaybetmiş sapıklar güruhu hâline geldiler.

Nihayet dönüp dolaşıp mukaddes çile nöbeti bize gelince, en sağlam vefa yeminleriyle yürüyüp bu koca mesuliyetin altına girdik. Coşkun ve heyecanlı, azimli ve kararlı idik. Heyhât... Beklenmedik bir dev önümüzü kesti ve bozduk ettiğimiz bütün o yeminleri. Ve sonra, yeniden, her taraf çölleşmeye başladı. Bütün civanmertlikler eriyip yağ gibi gitti. Güllerin yerini dikenler aldı. Aylar güneşler peşi peşine batarken, ortalığı kasvet dolu bulutlar bastı. Bağ çöktü, bağban öldü; “petekler söndü, ballar kalmadı.” Ve artık, insan nedretine maruz kalan bu devrin tali’sizleri, kalbinde zerre kadar emanet ve vefa hissi bulunmayan ölü ruhlara, destan tutup yahşi çekmeye başladı. “*Ne akıllı, ne centilmen!*” diye alkışlamadıkları ham ervâh kalmadı.. ve işte, bu devreye ait milletin yüreğinden yükselen son inilti, son inkisar ve vefasızlığa karşı isyan ahlâkıyla güreleşmiş tiz bir çığlık:

*Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lâfz-ı bî medlûl;
Yalan râyiç, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhul.
Yürekler merhametsiz, duygular süflî, emeller hâr;
Nazarlardan taşan mânâ ibâdullahı istihkâr.
Beyinler ürperir ya Rab, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış, ne iman, din harâb, iman türâb olmuş!
(M. Âkif)*

Bu devrede, etrafı yalan ve mübalâğanın esiri bir sürü karakura bastı; her gün birkaç defa yeminini bozan, her defasında ettiği ahd ü peymândan dönen ve ebediyen vefa duygusundan mahrum bir sürü karakura!.. Lânet ediyor onlara yer ve yerdekiler, lânet okuyor onlara sema ve semadakiler.

Nereden çıktı bu kadar “cinsi bozuk, ahlâkı fenâ!” Hangi hâin bunlara bağırını açıp dâyelik yaptı!.. Hangi tali’siz bunları sinesinde büyüttü ve hangi uğursuz ağızlar bunlara buyurun çekti!..

Ah vefa, nerede kaldın! Bıktık şu her gün birkaç defa yeminini bozup ahdinden dönenlerden; her sözü mübalâğa, her davranışı sun’î nâmertlerden ve vefa duygusundan mahrum uğursuz gönüllerden!.. Ve neredesiniz, ey bir vefa düşüncesiyle sözleştiği yerde günlerce kıpırdamadan bekleyen vefalı dostlar!.. Neredesiniz, ruhuyla bütünleşmiş vefa timsali er oğlu erler!.. Neredesiniz, bir vefa uğruna harâb olup türâb olup gidenler ve çok bereketli bir devrin ak alınlı insanları!.. Kalkın, girin ruhlarımıza.. kamçılayın hayallerimizi ve boşaltın vefa adına ne taşıyorsanız hepsini sinelerimize; mertliği, yiğitliği, vefayı bütün bütün unutmuş sinelerimize!.. Bizleri bu yeniden diriliş yolunda Hızır çeşmesine ulaştırın! Gelin, gelin de şurada burada dolaşıp duran şu üç-beş vefalı insanı, ümitsizlik ve inkisardan kurtarın!..

Vefaya susamış neslimizin vefa düşüncesinin korunması dileğiyle...

Ruhun Zaferi

İnsan, bu dünyada ruh ve beden gibi birbirinden farklı iki kuvveti temsil etmektedir. Zaman zaman bu iki kuvvetin birleşip bir bütün teşkil ettikleri müşâhede edilse bile, ekseriyet itibarıyla, zıtları ve birinin zaferi diğerinin hezimetini netice verdiği görülmektedir. Bedenî isteklerin şaha kalktığı ve azgınlaştığı bir bünyede ruh, çelimsiz, dermansız ve cismanî arzuların azat kabul etmez kölesi olmasına karşılık; nefsin istihalarına baş kaldırıldığı, kalbin akla, ruhun bedene hâkim kılındığı bir bünyede ruh, bin bir labirenti bir solukta aşar ve ölümsüzlüğe ulaşır.

Ruh plânında çökmüş bir ülkenin, her bucağı yüzlerce zafer tâkı ve dragon timsalleriyle süslense dahi, mezardan farkı yoktur. Evet, ruhun zafer solukları üzerine kurulmamış bir dünya, kaba kuvvetin elinde bir oyuncak; onun faziletli ikliminde geliştirilmemiş bir kültür, insanlığın yolunu kesmiş bir cadı ve böyle bir ülkede yaşayan yığınlar da, buhrandan buhrana sürüklenen gözü bağlı tali'sizlerdir. Ne var ki, şahsî haz ve zevklerinden başka bir şey düşünmeyen ve bir türlü varlığını başkalarının mutluluğuyla birleştiremeyen ham ruhlara, hiçbir zaman bunu anlatmak da mümkün olmayacaktır.

Ah! Ne olurdu, bir kere bunlar da nefis ve benlikleri ci-hetiyle yokluğa erip ruhta ebedileşmenin sırrını kavrayabil-selerdi!..

Sinesini en yüksek mefkûre ve insanlık sevgisiyle dona-tanlardır ki, kalbin enerji balansını düzeltmiş, duyguları en ulvî hedeflere doğru kamçulamış ve kendi içlerinde ölümsüz-lüğe ermişlerdir. Bir hamlede hayvanî yaşayıştan kurtulup bedenî hazlarını aşan bu tali'liler, ruhlarını coşturmuş, kalb-lerini kanatlandırmış ve nefislerinin yağmına insanî yanlarını zaferlere ulaştırmışlardır.

Güçlü ve muzaffer insan, kendini yenen insandır. Ne-fis ve kötü tutkuların esaretinden kurtulamamış sefil ruhlar, cihanlar fethetseler dahi mağlûp sayılırlar. Böylelerinin, bir baştan bir başa dünyayı işgal etmelerine fetih denemeyeceği gibi, istilâ ettikleri yerlerde de uzun zaman pâyidar olmaları-na imkân yoktur.

Kendini cihanın tek hâkimi görme çılgınlığıyla, feylesof Molmey'in şahsında, ilim ve fazileti tokatlayan Napolyon, bil-mem ki, ruhtaki bu hezimet ve yenilmenin Yena'daki mağ-lûbiyetten daha acı ve daha alçaltıcı olduğunu anlayabilmiş miydi?.. Merzifonlu, ordusunun Viyana'daki bozgunundan evvel, kendi içinde yenilmişti. Kumandanın ruhundaki hezi-metle başlayıp yaygınlaşan tarihimizdeki bu ilk bozgun, onun kellesini alıp götürmeden başka, cihanın en muazzam fâtilh ordusuna, firar etme gibi o güne kadar bilmediği bir şeyi de öğretmiş oluyordu. Aslan yürekli Yıldırım Han, Çubuk'ta de-ğil, hasmını hakir ve kendini yeryüzünün biricik hükümdarı saydığı gün yenilmişti... Ve daha kimler...

Buna karşılık Tarık, Herkül sütunlarını geçip bir avuç fe-daisiyle, 90.000 kişilik İspanya ordusuna galebe çaldığı za-man değil; Toleytola'da kralın servet ve hazineleri karşısın-da: *"Tarık dikkat et! Dün bir köleydin, bugün muzaffer bir*

kumandansın; yarın da toprak altında olacaksın!” dediği ve coştığı an, ruhuyla kanatlanmıştı ve muzafferdi. Cihani, iki hükümdar için az gören Yavuz, dünyanın dört bir bucağını velveleye veren fatih ordusuyla, krallara taç verip taç aldığı günlerde değil; Ridâniye zaferini müteakip İslâm dünyasının biricik hükümdarı unvanıyla, İstanbul kapılarına kadar gelip de teb’anın alkış ve alâyişini görmemek için halkın uykuda olduğu bir saati kollayıp payitahta sessizce girdiği zaman gerçek fatih; hocasının atının ayağından sıçrayan çamurla kirlenmiş -estağfirullah!-, ıtırlanmış cübbenin, tabutuna sarılmasını vasiyet ettiği zaman da muzafferdi. Romalı kumandan Katon, Kartacalıları yendiği zaman değil; ordusu zafer nareleriyle başkente girerken, kumandanlık at ve formalarını krala teslim edip: “Ben milletime hizmet için savaşmıştım, şimdi vazifem bitti, köyüme dönüyorum.” dediği zaman muzafferdi ve milletin gönlüne taht kurmuştu...

Bir ağacın boy atıp gelişmesi için kökleri ne ise, bir insanın da maddî-mânevî füyûzat hislerinden³³ fedakârlığı aynı şeydir. Ağaç, köklerinin sağlamlığı nisbetinde serpilip geliştiği gibi, insan da menfaat düşüncesinden, bencillikten sıyrılıp başkaları için yaşadığı sürece gelişir, yükselir ve başı bulutlara erer. “Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum; ömrüm hep, harp meydanlarında, esaret zindanlarında ve çeşitli çilehanelerde geçti. Çekmediğim eza, görmediğim cefa kalmadı... Gözümde ne Cennet sevdası, ne de Cehennem korkusu var; milletimin imanını selâmette görürsem Cehennem’in alevleri içinde yanmaya razıyım, çünkü vücudum yanarken gönlüm gül gülistan olur...”³⁴ İşte ruhun zaferlerini terennüm eden kudsî gülbank!..

Geleceğin tâcdârları, ruhun zaferleriyle saadete ermiş tali'liler olacaktır.

³³ Füyûzat hisleri: Feyiz, inâyet, kerem ve manevî tecellileri elde etme hisleri.

³⁴ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616 (Tahliller).

Garipler

*“Bir garipsin Őu dűnyada
Gűlme gűlme ađla gűnű!”
(Yunus)*

Bir avuç gűnűl eri, bir dűzine meçhul kudsilerdir garipler. Ah edip inleyen, sinesini yakıp sızlayan, gűnűl verdiđi yűce hakikatlerden űtűrű dűvűlűp kovulan, her gűn yıđın yıđın gailelerle burun buruna gelen, her dem ayrı bir űlűmle tehdit edilen, her an horlanıp hakir gűrűlen muzdariplerdir garipler.

Garip, yurdundan yuvasından uzak kalan, dostundan, ahababından ayrı dűűűen deđildir. O, yaűadığı dűnya içinde, bulunduđu toplum itibarıyla hâlinden, yolundan anlaűılamayan; yűksek idealleri, űtelere ait dűűűnceleri, baűkaları uđru-na űahsî zevklerinden fedakârlığı ve fevkalâde himmet ve azmiyle, kendi toplumunun kanunlarıyla sık sık zıtlaűıp akıűan; çevresi tarafından yadırganıp irdenen ve her davranıűıyla gariptenen insandır.

Yardımlarına koűtuđu yıđınlar, onu, kâh azarlayıp kapı kapı kovar, kâh derdest edip zindanlara tıkar, kâh memleket memleket sűrgűnlere yollar, kâh onun için darađaçları hazırlar “Aman vermen űldűrűn!” der, çıđlıklar atarlar. O ise,

yığın yığın tehlikelerin kol gezdiği bu atmosferde, her an ayrı bir ölümler pençeleşir, her lâhza ayrı bir mağdurun imdadına koşar; zaman olur, bir Heraklit gibi tehlikelerin üzerine yürür; an gelir, bir itfaiye eri gibi çevreyi saran ateşleri göğüsler ve zaman olur, şefkatli bir ana gibi hep inler. Etraf cefadan, garip de vefadan asla usanmaz..!

Garip, içinde yaşadığı cemiyetle içli dışlı olamadığı, onunla sürekli diyalog kuramadığı için, -maddî açıdan- çok defa, kendini yalnız ve gurbette hissederek. Ne var ki, baştan başa ruhunu saran diğergâmlık hissi ve başkaları adına var olma düşüncesi, ona gurbet ve yalnızlığı unutturacak kadar derin ve çok buudludur. Bir an yalnızlık hissedip inlese bile, ruhunda kurduğu mefkûrevî dünyalarla, çok zaman mutlu ve bahtiyardır.

Garipler, baharda, başını topraktan erken çıkaran çemenlere benzerler. Toprağın bağrından ortaya çıktıkları her yerde, bu şafak çiçekleri, karla buzla burun buruna gelir ve yer yer soğuğu, donu aşarak geçip bir ulu kavga başlatırlar tipiyeye, borana karşı. Evet, alaca karda beyaz tülbentleriyle, güneşe gamze çakıp cilveler atan kar çiçekleri ne ise, gökler ötesi âlemlere göre, bin çığlık aydınlığa koşan garipler de odur. Kara, cemre düşmeden, henüz buzlar erimeden ortaya çıkarlar. Güç bela varlıklarını sürdürür, karşılarına çıkan tehlikelerle pençeleşir, yara alır, hırpalanır ve çok defa dünya zevki namına bir şey tadıp duymadan “Harap olup, türâb olup” giderler. Giderler ama gidişleri de merdane olur. Toprağın bağrına sinip birkaç sümbülü netice vermeden gitmezler. Onlar “bir ölür yirmi dirilirler!..”

Garipler, ölü toplumlara hayat sunmak, onlara kaybettikleri değerleri yeniden iade etmek için, bir düzine mukaddeslerden mukaddes düşünceyle, her Allah’ın günü toplumun kapısına dikilir, kapının tokmağına birkaç defa asılır; sonra ruhunun ilhamlarını haykırır ve geriye dönerler. Bu uğurda,

tartaklanır, azar işitir, defalarca kovulurlar; ama kat'iyen yılmaz, usanmaz ve hele asla darılmazlar. Onlar gözleri her an ötelede ve bir diriliş müjdesi beklemektedirler güneşin her doğup batışıyla. Her yeni günle, taptaze bir şevk kazanır ve soluk soluğa köşeyi bucağı tutar, yığınlara Hızır çeşmesine giden yolu gösterirler.

Onları anlayıp hemhâl olanlar ebedî varlığa ererler. Onlardan uzak kalanlar “ebed-müddet” ölüp giderler. Onlar Cibril’le hem-bezm³⁵ olmuş; Hızır’la elli defa buluşmuşlardır. Bu itibarla, uğradıkları yerler yemyeşil ve ayaklarına ilişen toprak hayat iksiri gibidir.

Küfürler, ilhâdlar, dalâletler onların eritici solukları karşısında buz gibi erir gider; çorak yerler onların nefesleriyle İrem Bağlarına döner.

Onlar, daima ızdıraplıdırlar. Bağrında yetiştikleri toplumun değişip duran duygu ve düşünceleri, bozulup giden töreleri karşısında, her an inkisardan inkisara düşer ve iki büküm olurlar. Ne var ki, aynı zamanda imanlı, ümitli ve fevkalâde gerilim içindedirler. Zaman zaman yalnız, kimsesiz kaldıkları ve toplumdaki hakaret gördükleri olur. Ancak, daima neşeli ve huzur içindedirler. Sürekli;

*“Âşina bir çehre yok ve sanki etraf bomboş,
Yollar eğri büğrü ve yokuşlardan da yokuş,
Çile, ızdırap, çılgılık, inilti işte yol!*

Her şeye rağmen bu yol ne tatlı ve gariplik ne hoş!” derler.

Garibin kırık kalbinde ve bulanık bakışlarında bin hüznün ve bin keder nümâyândır³⁶. İniltileriyle o, Âdem Nebi’yi (aleyhisselâm), âh u efganıyla da Davud peygamberi (aleyhisselâm) hatırlatır. Yâd ellere düştüğü, azar görüp dost ikliminden uzaklaştığı için, “Cüdâ düştüm güzellerden derem vâ-hasretâ şimdî!” der sızlanır ve iştiyakla vuslat gününü, yâr

³⁵ Hem-bezm: Aynı sohbet meclisinde olmak.

³⁶ Nümâyân: Görünen, aşikâr olan, parlayan.

ile hemdem olacağı ânı bekler. Bekler de buhurdanlar gibi tütüp duran gönlüne rahmet ilinden esip esip gelen yellere, her an ayrı bir visâle, ayrı bir şevke erer. Bir de ruhunun ilhamlarını sinelerine boşaltabilecek âşına gönüller bulursa, büsbütün coşar ve bir çağlayana döner garip. Ve artık aşk ile girdiği bu yolda, serveti yağma olup gitse, ocağı sönse de gam izhâr eylemez garip. Hele milletin ruhuna saldıdığı kıvılcımların, bir baştan bir başa bütün ülkeyi sardığını gördükçe, başı Cennet'lere ermiş gibi “dost dost!” deyip sonsuzluğa pervaz eder garip!..

Bin müjde gariplere! Bin muştu, fitnenin, fesadın ortalığı kasıp kavurduğu bir dönemde, ümit ve itminan soluyanlara, umumun huzur ve mutluluğu için şahsî haz ve zevklerini unutanlara!

Bir de kendi ülkesinde, kendi insanına, kendi harsına karşı her gün biraz daha yabancılaşan garipler, daha doğrusu “gariban” vardır ki, hüznün ve ızdıraplarıyla önekilere çok benzerler; ama bunlar, derbeder, perişan, ümitsiz ve inançsızdırlar. Hele, kalbî ve ruhî hayatları itibarıyla tamamen fersiz ve dermansız kimselerdir. Bunların gündüzleri gecelerinden daha karanlıktır; geceleri zalâm zalâm üstüne³⁷ kabri andırır. Bin bir paradoksun ruhlarını aşındırdığı, kökten ve benlikten mahrum bu sefiller, âdeta insan-altı bir sınıfı temsil etmektedirler. Hatta akıllarının, ruhlarına yağdırdığı endişe ve elemelerle, hayattan lezzet alma noktasında, daha aşağı bir seviyeye itilmişlerdir. İçleri kapkaranlık, düşünceleri sisli, bakışları bulanık ve dimağlarında yığın yığın çözüm bekleyen bilmecelerle daha çok Cehennem'dekileri hatırlatmaktadırlar. Onların yaşadıkları bu hayata hayat demek çok zordur. Ama nazarlarında ölüm bir hiçlik olduğu için, bütün bütün tereddüt ve kuşkudan ibaret olan bu hayatı tercihten başka da çareleri yoktur.

³⁷ *Zalâm zalâm üstüne*: Karanlık karanlık üstüne.

Onlar için hayat bir azap; insan olmak ayrı bir musibet; ölüm bir girdap, bir karadelik; varlık bir kaos ve acı duymamanın tek yolu da sarhoşluktur.

Bin nefrin bu türlü düşünceye ve böyle sefillere! Yazıklar olsun bu türlü gariplere!

Kendini Yenileme

Kendini yenileme, devamlı var olabilmenin ilk şartı ve en mühim esasıdır. Sırası geldikçe kendini yenileyemeyenler, güçlü de olsalar, er geç tükenip gitmeye mahkûmdurlar. Her şey, kendini yenileyerek canlı kalır ve varlığını sürdürür; yenileme durunca da canı çekilmiş ceset gibi, çürümeye, hebâ olup dağılmaya terk edilmiş olur.

Bahar mevsiminde yeryüzü, her şeyin kendini yenilediği ne muhteşem meşherdir!³⁸ Otlar, ağaçlar ve tırnak kadar bir parçasında milyonlarca canlıya dâyelik yapan toprak... Çık da bir kere gez; baharın, o formalarını takıp bin çığlık yenilenen ve gelişen canlıları arasında! Bak, nasıl ölü gibi camid şeyler, resmîgeçide hazırlanan ordular misillü, rengârenk nişanları ve değişik değişik silahlarıyla, bir baştan bir başa yeryüzünü şenlendirip Cennet'lere çeviriyorlar. Ve dünya çapında, umumî yenilenmenin bir değıl, binlerce, milyonlarca misalini birden veriyorlar.

Şu kıpırdanan canlıya bak; nasıl soluk soluğa ve diriliş yolunda!.. Yerini sümbüle terk eden şu çürümüş tohumu bak; nasıl bir yenilenme sancısı içinde... Ya şu, tüy tüy

³⁸ *Meşher*: Teşhir yeri. Gösterme yeri. Sergi.

etrafa saçılan tohumcuklar.. ve böceklerin ayaklarına tutunarak, kendilerine göre döl yataklarına taşınan tozucuklar... Evet, her şey yenileniyor; yenilenmeyenler de, bir daha dirilmemek üzere “harap olup türâb olup” gidiyorlar.

Her şey gibi insanoğlu da kendini yenileme mecburiyetindedir. Devletler, milletler duygu ve düşüncede, kalbî ve ruhî hayatta kendilerini yenileyip gençleştikleri nisbette, dünya çapında mesuliyetler altına girip, cihanı fethetmeye hazırlanabilirler; ilme aydınlık, tekniğe iman kazandırmak ve insanoğluna diriliş adına mesajlar sunmak suretiyle bir fethe... Aksine, kendini yenileyemeyen kavim ve topluluklar ise, esaret içinde ezilip gitmekten kendilerini kurtaramazlar.

Kendini yenileme, yenilik hayranlığı ve moda düşkünlüğü ile de karıştırılmamalıdır. Bunlardan biri, her şeyiyle delik deşik olmuş yığınların yüzüne boya çalıp yarıkları kapama ameliyesi ise; diğeri, Hızır çeşmesinden getirilen “âb-ı hayat” la, topluma ölümsüzlük kazandırma aksiyonundan ibarettir.

Gerçek yenilenme, kök ve çekirdekteki safvet korunarak, verâset yoluyla geçmişten süzülüp gelen bütün kıymetlerin hâlihazırdaki düşünce ve irfan buğularıyla sentezleri yapılarak daha yeni, daha berrak tefekkür iklimlerine ulaşmaktır. Yoksa, yenilik ve eskiliği, sırta geçirilen bir cepken ve ferâcede, bir frak ve briyantınli saçta görmek, düpedüz bir aldanmışlık ve öyle göstermeye kalkışmak da bir illüzyonizm ve hokkabazlıktır.

Kendini yenilemek, tamamen metafizik çizgide cereyan eden bir hâdise ve ruh plânında bir diriliştir; mukaddeslerine, tarihine sımsıkı bağlılık içinde bir diriliş... Zaten, başka türlü-süne diriliş denmez ya!..

İlimlerin gelişip inkişaf etmesini, teknolojinin yeni yeni imkânlar hazırlayıp istifademize sunmasını en iyi şekilde de-

ğerlendirerek, elimizdeki menşûru³⁹ sık sık kalbimize çevirip, yeni baştan kanaat, düşünce ve tasavvurlarımızı yoklamak, gönlümüzdeki irfan peteğine her gün başka başka şeyler ilave etmek ve her lâhza birkaç defa, bütün kâinatları ruh prizmasından geçirerek dimağlara “efor” yaptırtmak.. işte, gerçek yenilenme budur.

Bu yolda, kendini yenilemeye muvaffak olmuş bir fert, toplumun, pörsümez, solmaz bir rüknü ve bu türlü fertlerden meydana gelmiş toplum da, dünya muvazenesinin mühim bir unsuru olma durumuna yükselmiştir. Ne var ki, bütün milleti içine alacak şekilde böyle bir yenilenme de, önceden kendini yenileyebilmiş bir kadronun mevcudiyetine vâbededir; gönlü iman ve ümitle par par yanan, dimağı her lâhza yığın yığın sentezlerle ayrı iklimlere doğru kanat çırpıp yükselen, gözünde “aydın günler”in tasavvuru kendini yenilemiş mukaddeslerden mukaddes bir kadronun varlığına bağlıdır. Tabii, bu kudsieler topluluğunun, düşünce ve kanaatlerini, sonsuza kadar birer meş’ale gibi taşıyacak ve yaşatacak “hayru’l-halef”⁴⁰ nesillerin bulunması da ayrıca ehemmiyet arz eden bir husustur.

Ömer bin Abdülaziz’in yenilenme adına teklif ettiği düşünceleri, toplumun her kesimine mâl edemeyen Emevîler, kuvvetli rakipleri ve şiddetli fikir akımları karşısında kendilerini ölümden kurtaramadılar. Zillet içinde ve mülevvesin bağrında eriyip gittiler. Aynı şeyleri, ruhta ve gönülde yenilenme yerine, çeşitli yenilikler ve ruhu aşındıran paradokslara açık kapı siyaseti tatbik eden Abbasîler, Endülüs Emevîleri, hatta on yedinci asır sonrası, Osmanlı Türkleri için de düşünebiliriz. Aynı kader çizgisinde eriyip giden bu çok muhteşem ve şanlı devletler, hasımlarından yedikleri darbelerle sendeledikleri bir zamanda, kendilerini ruh plânında yenileyeceklerine,

³⁹ Menşûr: Adese, mercek.

⁴⁰ Hayru’l-halef: Hayırlı vâris. Hayırlı evlâd.

gidip Grek düşüncesini ve Latin felsefesini imdada çağırıldılar. Bu ise, onların ölümlerini hızlandırmadan başka bir işe yaramadı. Hele, Osmanlı münevverinin, yenilenme adına kendini maskaraya çevirecek bir kısım yenilikler yapmaya kalkması, Türk toplumunu bütün bütün kendine has çizgiden kaydırarak bir ucube hâline getirdi.

Evet, ne “Nizâm-ı Cedîd”⁴¹ düşüncesi, ne “yeniçeri kıyım” hâdisesi, ne de Gülhane’deki toy karbonarilerin “Hatt-ı Hümayûn”ları Osmanlı toplumuna kendini yenileme yolunu açamadı. Böyle bir yolu açmak şöyle dursun; aksine, bu hareketler, Türk toplumunun başına inmiş balyozlar gibi onu cankeş edip komaya soktu. Bu arada bir kısım müsbet kıpırdañış ve gayretlerin bulunduğunu da inkâr etmemek gerekir. Ancak bu gayretlerin, hemen hepsi, mevziî ve tedâfü⁴² mahiyette olduğundan beklenen “yenilenme”yi getiremedi. Hatta, Türk toplumunun açık seyreden rahatsızlıklarının, bu hareketlerle sinsileşerek, daha tehlikeli bir hâl aldığı da söylenebilir. Evet, toplumun çeşit çeşit rahatsızlıklarına karşı yerinde olmayan bu türlü müdahaleler, tıpkı ihtilaçlar içinde kıvranan bir hastaya, müsekkin verip sesini kesmek veya fitik üzerine yerleştirilen kasık bağı nevinden şeylerdi ki, hastayı muvakkaten teskin etmekten başka bir şeye yaramadı.

Aslında, yolunu yitirmiş ve ne yanda bulunduğu belli olmayan bu ölü ve sersem ruhların, şimdkiye kadar yenilenme adına vaad ettikleri hemen her şey, bir aldatmaca ve yığınları saptırmadan ibaret kalmıştır.

Ah, o tekrar tekrar aldatılan yığınlar; bilmem ki, gerçek mânâda onlara, kendilerini yenilemeyi öğretebilecek miyiz!..

⁴¹ *Nizâm-ı Cedîd*: Yeni nizâm. Osmanlı Devletinde III. Sultan Selim zamanında yeni nizâmıla yetiştirilen bir askerî teşkilât.

⁴² *Tedâfü*: Kendini müdafaa etme ve koruma ile alâkalı.

Geleceğin Fikir İşçileri

Geleceğin fikir işçileri, yarının kurucuları ve âtîdeki nesillerin rehberleri olacaklardır. Dünya, onların harman edeceği düşüncelerle yeniden kurulacak; gelecek, onların sundukları mesajlarla aydınlığa kavuşacaktır. Onlar kat'iyen, zahmet ve sıkıntı bilmeyen mirasyediler gibi davranmayacak ve elde edecekleri her şeyi, bin inilti ve terden bir lücce⁴³ içinde elde edecekleri için de har vurup harman savurmayacaklardır. Aksine, birler, onların elinde binlere ulaşacak; yokluk, onların aydın gönüllerinde varlığa dölyatağı olacaktır.

Onlar, mevcudu evirip çevirme, hazırı değerlendirme gibi beleşçiliğe de düşmeyeceklerdir. Yerinde onların her biri bir Mûsa (aleyhisselâm) gibi elindeki asâsını en sert kayalara çalıp su çıkarmasını, en azgın ummanlara vurup arkasındakilere değişik yol ve erkân öğretmesini bileceklerdir.

Onlar dünya karşısında, beklenmesi gerektiği yerde beklemesini, kükreyip etrafı velveleye vermeleri icap ettiği yerde de kükremesini çok iyi bileceklerdir. Yerinde, cansiperâne ve yıldırımlar gibi incekler dünyaların bağrına; yerinde de tipiyeye, borana tutulmaktan fevkalâde sakınıp meltemlerin eseceği mevsimi bekleyeceklerdir. Seri ve atılgandırlar; ama hiç mi

---

⁴³ Lücce: Su birikintisi.

hiç karambole hareketleri yoktur. Düşünceleri aydın, kararları isabetli, davranışları da ölçülüdür.

Onlar her çeşit düşünce ve sistemle münasebete geçmede beis görmezler. Ne var ki, gönülleri bir kıblenümâ gibi hep kendi mihraplarını gösterir. Evet, sonunda, kendi iklimlerine varıp dayanmayan, en parlak fikir akımlarıyla dahi meşgul olmayı bir bakıma abes sayarlar; tıpkı, arazilerine su vermeyen ve gidip onların göllerine boşalmayan ırmaklarla uğraşmadıkları gibi...

Onlar milletleri adına, kuvveti hakta bilir ve hep hakkın ihyâsına çalışırlar. Ancak, kuvvetin de bir yeri olduğunu ve bir hikmet-i vücudu⁴⁴ bulunduğunu kat'iyen hatırdan çıkarmaz ve kuvvetler muvazenesinde, hasımlarının gücüne denk iktidara sahip değillerse, teknik olmayı da ihmal etmezler. Zeki, idrakli fakat sığ görünümlüdürler!..

Kendi çizgilerinde olan herkesle fevkalâde içli dışlı ve gönülden; düşmanlarına karşı da bir hayli insanca ve onları idare edecek kadar da basiretlidirler. Gönül ve mantığın el ele olduğu onların atmosferinde, ne dostlar ihmale uğrar, ne de düşmanlar tamaha kapılabilirler.

Öfkelendikleri zaman zulmetmeyecek kadar yumuşak; yumuşak oldukları zaman da adaletten ayrılmayacak kadar iradeli dirler. Onların bu kutlu iklimlerinde, ne zalimlerin “hay-huy”u ne de mazlumların iniltisi duyulmaz.

Azimli ve kararlıdır lar. Bayrama erecekleri güne kadar, ne dünyaya karşı oruçlarını bozar, ne de Cennet'lere girme arzusuna kapılırlar. Bir buhurdan gibi devamlı tüter durur ve çevrelerine mâverâdan⁴⁵ gelmiş güzel kokular saçarlar.

Onlar, içinde yaşadıkları toplumla, gökler ötesi yüce hakikatler arasında spiral bir kordon gibidirler. Uğursuz ellerde

⁴⁴ Hikmet-i vücüt: Var olma hikmeti.

⁴⁵ Mâverâ: Gökler ötesi âlem.

elli bin defa sağa sola bükülüp hırpalansalar dahi, kat'iyen kopmazlar. Defalarca Cehennemlere dalıp ateşleri göğüsledikleri, defalarca örsten çekiçten geçtikleri için ne ateşlere atılmadan çekinir, ne de “zulmün gülləsi, bombası” karşısında paniğe kapılıp ric'at ederler.

Onların nazarlarında, gerçek hürriyet, Hakk'a esarettedir. Bu itibarla, Hak uğrunda, nefislerine çektirecekleri her şeyi, bir ibadet neşvesi içinde yapar ve bundan da sonsuz bir zevk duyarlar; hele, beşerî istek ve arzularını da bütün bütün aşmış ve gönülde varlığa ermişlerse...

Onlar, hüsnü zannın verdiği makamlara bel bağlamayacak kadar, nefisleri ile hesaplaşma içinde ve kendilerini müdriktirler. Ne başardıkları işlerin azameti ne de çevrenin onlarda görüp saygı duyduğu yüce mertebeler, asla onları şımartmaz. O kudsî vazifeyi üzerlerine aldıkları ilk günde nasıl bir tevazu ve mahviyet içinde idiyseler, her bucakta dalgalanan birer bayrak hâline geldikleri gün de aynı asalet ve soyluluğu gösterirler.

Onlar, elde ettikleri muvaffakiyetlerin karşılığını, kendi milletlerinden bekleme gibi bir dilencilik ve garâbete de düşmezler. İhtiyaç içinde dahi olsalar, en sevmedikleri şey, böyle bir dilenciliktir; halka verdikleri şeylerin kat katını onlardan geriye alma dilenciliği...

Emareleri çoktan ufukumuzda belirmiş bu vefa solukluları, bir kere daha imdada çağırırken, Rahmeti Sonsuz'un bizi hayal kırıklığına uğratmamasını dileriz.

Var Olma

Fert, muvaffakiyet ve mutluluğunu, içinde yaşadığı toplumun huzur ve güven vericiliğine; toplum da sıhhat ve emniyetini, kendini meydana getiren fertlerin diğergâmlık ve samimiyetine borçludur. Bin bir illetle meflûc ve bencil fertlerden sıhhatli bir toplum meydana gelemeyeceği gibi, arızasız bir toplumun kanatları altına sığınmamış fertlerin de saadeti söz konusu değildir. Fertler, bir kanaviçe gibi toplumu nesceder⁴⁶; toplum da, kendini oluşturan parçaları görür, gözetir ve hususî istidatlarına göre onların yükselip semavileşmelerine yardımcı olur.

Ancak böyle bir mukavele sayesinde ki; toplum, dengeli ve ümit verici olabilir; fert de haysiyet ve namusuyla yaşayabilir. Böyle bir toplum içinde, talebe öğrenme fırsatını, âlim de ruhunun ilhamlarını boşaltma imkânını elde eder. Ve yine, böyle bir toplum içinde, kütüphaneler taliplerle dolar taşar ve ilim halk kitlelerine mâl olur; düşünce ibadetlere akseder, ibadetler düşünceleşir. Belde, fazilet beldesi olur, o beldede yaşayanlar da mutlu insanlar...

Dört yanı düşmanlarla çevrili ve yer yer çürümeye yüz tutmuş bir cemiyet içinde fert, namus ve izzetiyle yaşayamaz;

⁴⁶ *Nescetmek*: Dokumak, örmek.

kimse ilim öğrenip öğretmez; hiçbir şahıs, Yaradan'ına karşı mükellefiyetlerini yerine getiremez... Hâsılı, böyle bir toplum içinde kimse gemisini kurtaramaz! Hele, hasımları içlerine girmiş ve onların salladıkları beşiklerde büyüyor, onların dilleriyle konuşuyor, onlara mendil sallıyor; hatta, onların kalblerinde barınıyorlarsa...

Eskiden düşmanlıklar, umumiyet itibarıyla hariçten geliyordu. Dâhilden olanları ise, cehalet ve bağınazlık gibi mahdut bir iki şeyden ibaretti ve izalesi de kolaydı. Şimdi ise, bir kısım müsamahaları da milletin aleyhinde değerlendirerek, fevkalâde düzenli ve mekanize edilmiş birliklerin, hem de toplumun can evini hedef alan taarruzları bahis mevzuudur. Bu amansız ve sinsî saldırılara karşı toplum duyarlılığını, fert de gerilimini kaybetmişse, işte o zaman, Alparslan hançerlenmiş, Fatih de zehirlenmiş olur. O zaman, "Nâkus inler beyninde Osman'ın"; o zaman, "Ezan susar, silinir fezadan yâd-ı Mevlâ'nın..!"

Evet, endişeler ötesi endişemiz, düşman ve düşmanlıkların böyle bir baştan bir başa toplumun damarlarına yayılması ve "kan kanseri" gibi içten içe onu eritip çürütmesidir. Kanıyla, damarıyla, hasımları tarafından böyle kısıkvırak yakalanmış yığınlar, düşmanlarını sezemez; kanını emen ve sinirlerini koparan en amansız hasımlarını, dost zannederler. Milletin basireti bu kadar bağlı, düşmanlar da bu kadar sinsî ve amansız olunca, "tahta at" surlardan içeriye sızmış ve kale tehlikede demektir.

Bir zamanlar, milletimizin diriliş hamlelerini ezmek için durmadan boğuşup kan döken işgalci düşünce, bizi içimizden vurmanın sırrını öğrendiği gün, artık gözü ne Viyana bozgununu ne de Puvatya hezimetini görmez oldu. "Kale içten fethedilir." diyor, ona göre mevzileniyor ve ona göre yeni tabyeler hazırlıyordu. Keşke münevverimiz, bütün bu olup

bitenleri önceden sezebilseydi! Ama ne gezer... Aslında, o devir, “entelijansiya”ımızın uyuklayıp durduğu uğursuz bir devirdi ki, bir iki ninni ile bütün bütün kendinden geçti ve hemen hepsi rüyaların toz pembe iklimlerine açıldı.

Tam mânâsıyla bir felâket olan bu devrede, hedef değiştiren işgalci dünya, memleketin her köşesinde “damping”e gidiyor; en bayağı fikirler “popülerize” edilerek elmaslar gibi müşterilere takdim ediliyor; palyaçolar kaytanlı urbalarıyla aktörler gibi çalım satıyor ve miyop bakışlı bir kısım sefil yaratıklar havarî diye alkışlanıyordu. Buna mukabil millî ruh, erozyondan erozyona uğrıtılıyor; şimal buzullarından gelen korkunç “aysberg”ler altında ezilip gidiyordu.

Nihayet cihan harbiyle, asırlardan beri devam edegelen, kin ve nefretler -kısmen dahi olsa- açığa çıkınca, Anadolu insanı kendini topladı ve bütün heyecanıyla yurdun dört bir bucağında cepheye koştu. Bu kavgada zahiren silah, hakikatte ise millî ruh muzaffer olmuştu ve artık geriye, hâkimiyet davasını bayrak yaparak onu yükseltme, ona sahip çıkma kalıyordu ki; bu da, her yörede cepheye koşan ve orada asırlık hasımlarıyla hesaplaşan millet ruhunun alkışlanması ve cephe gerisinde ortalığı velveleye veren karakuraların saf dışı edilmesiyle kabildi. Bu yapılabilseydi, dünyamız, insan ve hürriyet sevgisiyle yoğrulmuş ve yepyeni bir ruha kavuşmuş olacaktı. Bu yapılmadığı takdirde ise, cepheden dönenler, zaffer sarhoşluğuyla kendinden geçenler, kelepere koşanlar, yağmada büyük hisselerle konmak için tuhaf tuhaf hizipler teşkil edenler, hatta, halkın serhatlerdeki cansiperâne keyfiyetlere bakışını istismar ederek sıçrayıp milletin omuzlarına binenler ve bir bakıma insanımızı bağrından vuran haçlı düşüncesinin vârisleri rahat ve rehavete erecek; buna mukabil, “Vurulup tertemiz alnından yatanlar”, göğsünü siper edip düşmana geçit vermeyenler, millete hizmet yolunda, candan, cânândan geçenler unutulup gidecek ve arkadan gelen nesiller hiçbir

zaman yüksek idealleri ve ideal insanı tanıma fırsatını bulamayacaktı; ki işte bu oldu...

Öyle bir ülkede halk tali'siz, vatan da metruk sayılır. Öyle bir ülkenin bütün müesseselerini tahlile tâbi tutsanız, onda size ait ruhu kat'iyen bulamazsınız. Orada ne ilim aşkı, ne hakikat sevgisi, ne samimiyet ve safvet, ne de ahlâkîlik görmezsiniz. Aksine orada, millî bünye delik deşiktir; ilmin bir hokkabazlıktan ve ilim yuvalarının da bir sirkten farkı yoktur. Hakikati arama metoduyla, orada, nesillere inançsızlık ve lâ-ahlâkîlik⁴⁷ telkin edilir. "Yürekler merhametsiz, duygular süflî", bakışlar hakikatsiz ve yalancıdır o diyarda; hele yığınlar, böyle bin buhran içinde kıvranıırken, onu ayakta tutacak ruh ve mânâyı, sarıp sarmalayıp bir kenara atarak, sadece göze-kulağa, dile-dudağa hitap eden şeylerle meseleler ele alınıyorsa... Hâlbuki biz, ruhumuzu esaretten kurtarmak için yedi cephede sapır sapır dökülmüştük. Yoksa, bütün bu cansiperâne kavgalar, eşyaya bağlanıp yeni bir esarete girmek için miydi..?

Bugün, hemen her köşe başında, nesillerin yolunu kesen ve zaman zaman onların duygu ve düşünceleri üzerinden silindir gibi geçen "eşya putu", artık kitlelere mihrap olma iddiasındadır. Uslulaştırılıp millî ruh çizgisine getirilemeyen teknik ise bütün bütün bir vebâ... Onun hayatımızı istilâsının, bizdeki fertlerin içtimaîleşip kendini millete adama gibi yüksek mefkûrelerin henüz gelişmediği bir dönemde başlaması, toplumu uyuz ve fertleri, birbirinden kaçan huysuzlar hâline getirdi; insan, insanın düşmanı oldu. Ağa-köylü, işçi-patron, memur-halk, muallim-talebe, peder-evlâd birbirinin kurdu kesildi ve cemiyet her kesimiyle ölüme itildi. Eğer ara sıra o, kendine uzanan bir inayet eliyle belini doğrultma fırsatını bulamasa idi, bugün bütün bütün tarihten silinip gitmişti.

⁴⁷ Lâ-ahlâkîlik: Ahlâk dışı, terbiye harici bir anlayış.

Bundan ötürüdür ki onun, dış cidarları restoreye tâbi tutulurken, kemikleşen ruhu ve karıncalanan kalbi itibarıyla da ele alınıp gözden geçirilmesinde zaruret vardır.

Geleceği omuzunda bayraklaştırıp onu yükseltmeyi taahhüt edenler, her hamlede böyle bir mesuliyetin ağırlığını vicdanlarında duydukları ölçüde samimiyetlerini göstermiş olacaklardır. Bu hasbîlerin dava ve düşünceleri hayata bağlı olmayacak; aksine, hayat onların hakikat anlayışına uyacaktır. Ve onlar, duyulup bilinmeden şuursuzca yaşanan hayata, aşktan mahrûmiyete, vicdanlarındaki mesuliyetsizliğe başkaldırarak “var” olduklarını göstereceklerdir.

Rehberleriyle bu hâle gelmiş bir toplum kendini yenilemeye (Rönesans) hazırlamış demektir. Emareleri ufkumuzda belirmeye başlamış böyle bir yeni varoluş hakkında çok iyimser görünüyorsak; bu, Rahmeti Sonsuz’un inayetiyle “millet ağacı”nın sıhhatine itimadımızdandır.

Diriltici Ruh

Bu ülkenin insanını, ayakta tutup yaşatacak mânâ ve hakikatler nelerdir? Düne kadar, onu idare eden ve dinamizmini koruyan mânâ, onun düşünce dünyasından ve iç yapısından geliyordu. Hatta onun, değer hükmü atfedilecek biricik yönü sayılan, aksiyoncu olması dahi, zamanın itibarılığı gibi, ona has bu iç buudlaşmadan kaynaklanıyordu. Her sahada en mükemmel ve en olgun insanların yetiştirilmesini tekeffül eden bu mânâ, yüzlerce misaliyle, âdeta bir gergef gibi tarihimizin ruhuna nakşedilmiştir.

Selahaddin'in, Arslan Yürekli Rişar'a karşı civanmertliği, kibir ve gösterişten kendini göremez hâle gelmiş bu mağrur hükümdarı, hayretten hayrete sevk etmiş ve fevkalâde utandırmıştı. Alparslan'ın, Romen Diyojen'i hüngür hüngür ağlatan mürüvvet ve âlicenaplığı; Antalya Kalesinde, barbar haçlılara karşı göğüs göğüse erkekçe dövüştükten sonra, elde ettiği esirlerin bütününe hürriyete kavuşturan Kılıçarslan'ın asalet ve insanlığı hep bu yüce ruhun zaferleriydi...

Fatih'in, Bizans surları önündeki -o devre göre- en muazzam ve modern ordusunun gücüne güç katan, ona çağının kilit ve anahtarlarını kazandıran o en önemli kuvveti de yine,

Akşemseddinlerle temsil edilen bu ruh ve iman kuvvetiydi. Fatih, azgın maddî gücün temsilcisi değildi. O, askerî dirayet, dehâ ve iktidarıyla, bu yüce ruh ve inancı temsil ediyordu. Öyle olmasaydı, onun İstanbul'a girişi de Sezar'ın Roma'ya girişi gibi olmayacak mıydı..? Hâlbuki o, Bizans'ın bu eski payitahtına, Mekke'yi fetheden kudsî ruhun affediciliği, müsamahası, mağlûplara sonsuz haklar bahşetmesi ve civanmertliği gibi yüksek hasletleri temsil ederek giriyordu.

Ya o, bir hamlede, Mısır'ı fethedip İslâm âleminin tek temsilcisi ve yeryüzünün biricik halifesi olma unvanını kazanan Yavuz'un, bu büyük zafer dönüşünde, onu tanımayanlarca, halkın nümâyişleri içinde ve zafer tâkları altından geçeceği beklenirken, Üsküdar'a kadar gelip geceyi orada geçirmesini ve henüz İstanbul halkı uykudan uyanmadığı bir saatte, sessizce "payitaht"a girmesini, bu ruh ve mânâya vermedikten sonra başka neyle izah edebiliriz?

Göklerin selâm durduğu, ruhanîlerin alkış tuttuğu ve her türlü gösteriştten uzak böyle bir zafer dönüşü, ne mübeccedir! Kendini aşmış ve gönlünde bin bir zafer cümbüşünü bir anda yaşayan böyle babayiğitler için, fâniler tarafından alkışlanmanın, gülbanklarla karşılaşmanın, mehterin "kös vurup" selâm durmasının ne ehemmiyeti var!..

Bizi ayakta tutan bu ruh, damarlarımızda kanımıza karışıp kaynaştığı, beyin guddelerimize taht kurup oturduğu dönemlerde, bir taraftan gönül dünyamızda derinleştikçe derinleşiyor, diğer taraftan da, dünyanın kaderiyle alâkalı, devletler muvazenesinde, bize ait yerimizi sınımsız korumaya çalışıyorduk. Ah, nasıl oldu da, bir zerresini dahi fedâ etmeyi düşünemeyeceğimiz o yüce ruh, böyle çürüdü ve delik deşik oldu!.. Herhâlde bu faciayı, bir solukta birkaç ülkeyi birden fethedip sonra da kendi insanının alkışlarından kaçarak, gururunu Üsküdar topraklarına gömen hasbî ruhlarda

aramamak gerektir. Faciayı, yumurta kadar zaferini bayraklaştırarak, dünyayı velveleye veren ve “payitaht” a bir “Amnofis” gibi giren, kendini ululuğa kaptırmış gururun kapı kullarında, özü-sözü, karakteri belirsiz ölü ruhlarda aramak gerektir. Birinciler, diriltici soluklarıyla, milletin hayat kâsesini ellerinde taşımalarına karşılık; ikinciler, toplumun beyninin içine yerleşmiş birer “tümör” gibi onu her kesimiyle bütün bütün felce uğratmışlardır.

Evet, ilim adamlarıyla, vüzerasıyla, ricâl-i devlet ve tebaasıyla bütün bir milletin hayat ve bekâsının teminatı olan millî değerleri yıkıp geçen bu devşirme ruhtur ki; insanlık ve mürüvvet yerine sun’îliği, yiğitlik yerine nâmertliği, ruhî düşünce yerine kaba kuvveti, kerâmet yerine hokkabazlığı, inanç yerine ilhad ve “reybîlik”⁴⁸ koyarak toplumu can evinden vurmuştur. Ve artık, tamamen kendini boşlukta hisseden yığınlar, fevkalâde bedbin, fevkalâde ümitsiz ve dermansızdırlar. Böyle bir toplumda ruh, kolsuz kanatsız; vicdan ledünnî zevklerden mahrum ve gönül bir kısım hasis menfaatler uğruna bin bir uğursuz heyecanın kaynağı hâline gelmiştir. Nihayet böylesine gerilerden geri bir hayat dekoru içinde, tembellik, plânsızlık ve cehaletin kolları arasında yetişip gelişen aşksız, heyecansız yığınlar, ses sanatkârlarının ama tamamen ilâhiliğini kaybetmiş nefes ve soluklarıyla kudsîlerden kudsî kelimelerin ticaretinin yapılmasını, kanaat ve düşünceleri adına çok büyük şeyler zannederek hep alkışlayıp uyku-ya devam etmişlerdir.

Ah, o istismarcı yaramaz hokkabazlar! Vah, o aldatılan mazlumlardan daha mazlum yığınlar!..

Bütün bunlar oldu ve olacaktı da. Zira toplum, kendini yenileme kertesine gelmiş olmasına rağmen, ışıktan yoksun ve yol gösterici fikir adamından mahrum bulunuyordu.

⁴⁸ *Reybîlik: Şüphelilik.*

Garp, kendisini yenilerken, onun o günkü felsefî düşüncesini temsil eden “Descartes”ın, hür olmayan düşünceye düşünce nazarıyla bakmamasına karşılık; bizde tefekkür, çoktan sarılıp sarmalanıp bir kenara konmuştu. O devirde batılı düşünür, eşyâ ve hâdiselere nüfûzda, kâinat kitabına olan aşkından, Yaratıcı’ya giden yolları araştırırken; bizde inkılâp diye bin bir şenaatin kol gezdiği “Lâle Devri”, daha doğrusu milletçe çakırkeyf olma devri yaşanıyordu. Dünyanın bir kesiminin, “âyât-ı tekvîniyye”yi⁴⁹ düşünce menşûrundan⁵⁰ geçirerek kâinatları fethetmeye koyulmasına karşılık; beri tarafta bir girdap hâlini almış ve bütün değerlerimize meydan okuyan bir nefsanîlik ve ruh sefaleti nümayândı...

Ve işte böyle, hasımlarının, gulyabanîler gibi uyanıp üzerine saldırması ve dostlarının, “*Bin Bir Gece Masalları*” nevinden zevk ü safâ, hatta gaflet içinde bulunmasından, zavallı insanımız her gün biraz daha kendinden uzaklaşıyor; o güne kadar varlığının en büyük teminatı olan millî değerleri birer birer tarihe gömüyor ve ortadan kaldırıyor. Zira artık, büyük başarıların, cihan hâkimiyetine ulaşmaların insan ruhuna estirdiği gurur ve kendini beğenmişliği Anadolu yakasında gömüp “payitaht” a öyle giren ve en büyük zaferini müteakip geceyi bir dehlizde geçirerek nefsinin hırpalayan, halkın alkışları karşısında buram buram ter döken yiğitler yoktu görünürlerde... Onların yerini, bir kısım günübürlükçüler, sefil arzularının esiri toy ruhlar, başkaları için var olma zevkenden mahrum dermansız gönüller almıştı...

O gün bugün kendini arayıp duran nesiller, tekrar tekrar işfâl edilip tekrar tekrar saptırıldılar. Görmedikleri eza, çekmedikleri cefa kalmadı. Eğer bir inayet eli imdada yetişip de fikir ve ruh cephesinde, iman ve ahlâk cephesinde ona diriliş yolunu göstermeseydi, o bugün, bütün bütün zayi olup gitmişti; hem de bir daha dirilmemek üzere...

⁴⁹ *Âyât-ı tekvîniyye*: İlâhî kanunlar.

⁵⁰ *Düşünce menşûru*: Düşünce süzgeci.

Şimdi bütün iş, ona, kendini idrak ettirip ruhuyla bütünleşmesini sağlamak ve onu maddeye esaretten kurtarıp gönülünü yüksek ideallerle donatmaktır. Ah, keşke bu yüce vazifeyi arızasız yerine getirebilseydik!..

Buhranlarımız

Şu muhteşem kâinat kitabındaki âhenk, eşyânın birbirine destek olması ve birbiriyle baş başa, omuz omuza vererek bir bütün teşkil etmesiyle devam etmekte; her türlü yıkılım ve tahrip ise birbirine zıt akımların çarpışmasından meydana gelmektedir. Cereyanlar arasındaki müsademenin şiddeti nisbetinde de tahrip fazla olmaktadır.

İnsan cemiyetleri de öyledir; duygu, düşünce, tasavvur birliği ile bir araya gelmiş ve aynı terbiye ile ruhta kemâle ermiş bir toplum, fevkalâde bir nizam içinde ve istikbal vaad edicidir. Farklı düşünce ve mütalâalarla gelişmiş ve iyi bir terbiye görmemiş yığınlar ise, içinde ihtirasların, kinlerin, nefretlerin kol gezdiği bir kargaşa ve huzursuzluk topluluğudur.. ve bu topluluğun hayır adına vaad ettiği hiçbir şey de yoktur. Böyle bir “telâtum-u emvâc”⁵¹ içinde ferдин kararını bulup oturaklaşması, milletin de sükûnet ve istikrara kavuşması ise zorlardan zor, belki de imkânsızdır.. ve hele, toplumun ana müesseseleri, çalkantının “merkez üssü” durumunda ise... Evet, işte o zaman cemiyet, bütün bütün nizamsız ve dolayısıyla da bin bir fezaat ve ürpertinin oynaşıp-kaynaştığı bir kaos hâline

⁵¹ *Telâtum-u emvâc*: Dalgaların birbiriyle çarpışması.

gelmiştir. Oysaki kâinattaki ilâhî nizam ve âhenk gibi, insan cemiyetlerinin de düzenli olması, hem tabiattaki “âlemsümûl” armoniye uyulması bakımından, hem de fitrat kanunlarıyla çatışılmaması açısından lüzumlu ve zarurîdir. Kâinat kitabındaki umumî âhenge uymayan her hareket bir fiyasko, bu yanlış hareketin kurbanı olan toplum da bir tali’sizler yığındır.

Bu itibarla, ard arda neticesiz tazyiklerin, misilleme adıyla karşılıklı tecavüzlerin “fasit daire”ler teşkil ettiği bir cemiyette, anlaşmazlıkların, kararsızlıkların ve hele, kalb ve ruh yetersizliklerinin meydana getireceği kargaşa öyle korkunç bir kasırğa hâlinde etrafı saracaktır ki; onun dehşetinden kimse, ne olup bitenleri ne de onların gerçek sebeplerini düşünme ve araştırma fırsatını bulamayacaktır. Ve tabî bu arada, peşi peşine cereyan eden müsademelerden, millet ağacı tekrar ber tekrar sarsılacak; yer yer yuvalar yıkılıp gidecek; fertler de şaşkına döneceklerdir. Bari bu korkunç yıkılış karşısında, inanç ve düşünce plânında toplumun imdadına koşanlar, nizam anlayışına, yenilenme inancına, ikna kabiliyetine, ihlâs ve samimiyete sahip olsalardı! Heyhât, ne gezer!.. Aslında, bunların hemen hiçbiri, ne berrak bir dünya görüşü, ne bir ilk plân ve sistem, ne de bir mukadderat endişesiyle bu işin içine girmiş değillerdi. Belki, büyük bir kısmı itibarıyla, tehlikeyi bu ilk sezen ve irkilenler dahi, fevkalâde hissî, fevkalâde kindar ve nefsanîlikleri uğruna her türlü tagallübe, tasalluta, tahakküme⁵² “evet” diyebilecek kadar ham ruhlu kimselerdi...

Ne acıdır ki, hiçbir düşünce ve anlayışla izahı kabil olmayan bu kavgada, daha doğrusu bu curcunada, en çok gadre uğrayan ve devamlı sarsıntıya maruz kalan da masum halk yığınları oluyordu. Yüzlerce yıllık harsı ve tarihî değerleriyle kaynaşmış, bütünleşmiş bu saf yığınlar, nereden gelip nereye gittiklerini, kimin hesabına hareket ettiklerini bir türlü

⁵² Tahakküm: Zorla hükmetmek.

kestiremeden, dalâletten dalâlete sürükleniyor ve fevkalâde bir şaşkınlık içinde yüzüp gidiyorlardı. Ve hele, kendisinden ışık ve işaret beklediği münevverinin, mazi ve mefahirini inkâr edişi, nesepsizliğe pey çekişi onu, bütün bütün yolsuzlaştırıyor, soysuzlaştırıyor ve uğursuzlaştırıyordu. Nihayet, bin bir kötü niyetle toprağımızın bağrına serpilen yümünsüz tohumlar, boy atıp gelişince, cemiyet de her kesimiyle müsa-demeye hazır “düşman kamplar” hâline geldi.

Bir tarafta, her türlü “ibâhîliği”⁵³ hoş gören ve bir çırpıda bütün mukaddeslerini silip geçen, bütün millî değerlerini tezyif eden uğursuz ve serâzât bir güruh ki, maazallah bunların eline düşen fert, hiçbir kayıt altına girmeyen bir serseri; yuva, “Hollywood” artistlerinin barındığı bir pavyon; toplum da bin bir maskaralığın kol gezdiği bir karnaval vaziyeti arz ediyordu. Böylece de zaten asırlardan beri içtimaî erozyonlarla aşındırılmış millî ruh bu uğursuz ellerde, tamamen felce uğratılarak yatağa düşürülmüş oldu. Keşke, bu menfî hareketler karşısında, kendi ruhuna sahip çıkmak isteyenlerin davranışları, yürekten, yiğitçe, merhametli ve müsbet olsaydı!.. Heyhât!.. Bunlar da, bir kısmı itibarıyla, beklenen dengeyi kuramadılar ve topluma emniyet telkin edemediler.. aksine, bunlar da aşırılığa, kısmen aşırılıkla mukabele ederek, pek çok güzel, doğru ve yararlı şeylere kıydılar. Bu kör dövüşünde, nice defa hak, hem de yine hak uğruna katledildi. Kaç defa, yanlışlar doğru, doğrular da yanlış gösterilerek kitleler aldatıldı ve yığınlar birbirine düşürüldü. Yer yer hasım kamplar arasında patlak veren kavgalar, her iki zümreyi de eritip tükettikten başka, millî bünyede de kapanması güç rahneler açtı.

Evet, bu umumî curcunada, her an yüzünü ekşitip dişlerini gıcırdatan ve karşısındakinin gırtlığına sarılmak için bahaneler arayan gözü dönmüş “mülhid ruh” zaten bugüne

⁵³ *İbâhîlik*: Her şeyi mubah saymak.

kadar zararlı ve tahripkâr olmuştu. Buna karşılık, müdafaa-sını mâkul bir sisteme bağlayamamış ve kine “kin”le, öfkeye “öfke”yle mukabele eden safderûn toy ruhlar da muvazene-yi koruyamamış; yanlış hareketlere girerek hasımlarının eline koz vermişlerdi. Ve işte böyle, bir tarafta bütün millî değerlerini ret, mazi ve mefâhirini inkâr eden ve yabancılaşa yabancılaşa tamamen mâhiyet değiştirmiş; hürmetsiz, sevgisiz, tarihsiz, inançsız ve iştahlarının esiri sefil varlıklar; beri tarafta da bu hilkat garibelerine karşı, bir ölçüde öfkeyle, tecavüzle, mukabele eden, mücadele ruh ve düşüncesini henüz kavrayamamış heyecanlı delikanlılar... Millet, yıllar yılı, bu zıt akımlardan meydana gelen dalgalarla pençeledi; girdapları göğüsledi, tekrar tekrar hırpalandı ve defalarca ümitsizliğe terk edildi...

Şimdi, bütün milletçe, bu zararlı akımları “nötr” edecek; hakikate saygılı, Hakk’ın hatırını her şeyden üstün tutan, akıl, iz’an ve insaf sahibi; dimağı aydın, gönlü nurlu, ruhu çok yukarılarda pervaz eden ve atalarımızdan tevârüs⁵⁴ ettiğimiz bütün millî değerlerimize, örf ve âdetlerimize, sanat ve kültürümüze, ahlâk ve terbiyemize saygılı ve hürmetkâr ve beklentisiz kendini milletini yükseltmeye adanmış fertler beklenmektedir. Bunlar asırlardan beri bizi ayakta tutan milletin ruh kökünü ve tarihî değerlerini devirici olmayacak; bilakis onlara, gelişen dünya şartları karşısında canlılık kazandıracak ve onları millî bünyenin birer parçası sayarak sahip çıkacaktır. Millet benliğinin, böyle kahrolup gitmekle yüz yüze bulunduğu bir dönemde, onun kurtarılma vazifesini üzerine alan, “*mukaddes çile*”nin sahibi bu hasbî insanlar, yıllardan beri, içten içe toplumu kemiren dâhilî kokuşma ve sürtüşmeleri bertaraf ederek, yığınlar arasında bir “*sulh çizgisi*” teminiyle, bugüne kadar her kullanımında cemiyetimizi dâğidar eden, her iki zümrenin

⁵⁴ *Tevârüs*: Mirasa konma.

köhne metodlarını, zararlı taassuplarını, inhisarcı düşüncelerini ortadan kaldırıp en olgun insanlara yaraşır şekilde, her hayrı alkışlayacak, her kötülüğü de tesirsiz hâle getirecektir.

Cemiyetin baş ağrılarının had safhaya vardığı, gerçek düşmanlık ve düşmanlarımızın apaçık ortaya çıktığı, bağlı bulunduğumuz dünya ile aramızdaki diyalogun her gün biraz daha kuvvet kazandığı bugünlerde, milletçe fevkalâde ümitliyiz ve dirileceğimiz inancını taşımaktayız.

Hak Düşüncesi

İnsan hayatının en yüksek gayesi, ferdin yükselip ruhuyla bütünleşmesi, “fizik ötesi” aydınlıklara ulaşarak, Yaratıcı’nın esrarına vâkıf olması ve ruhanî zevklere ermesidir. Bu ulvî hedefe doğru kanatlanan ruh, hep mutlu; bu istikamette gösterilen her gayret içlere aydınlık verici ve mübeccel; bu hayatı ele alan insan faziletli ve öyle insanların ülkesi de fazilet beldesidir.

İnsanı, hayvanlardan bir hayvan telâkki eden düşünce, ona en büyük kötülüğü yapmıştır. Bu düşünce, evvelâ fertte yücelme arzusunu yıkmış; onu alıp fazilete götüreceak yolların bütününü tıkamış ve insan cemaatlerini, haşarat sürüleri hâline getirerek, onları, kendilerine eğilme, kendilerini kontrol etme idrak ve iradesinden mahrum bırakmıştır. Bu telâkkiye göre, kuvvetlinin zayıfı yok etmesi; mücadele imkânı bulamayanların kahrolup gitmesi gayet tabii ve zarurîdir. “Natürel seleksiyon”dan alınan bu anlayışın, insan cemaatlerine tatbik edilmesi, hakka hürmet hissini yıkmış; kuvveti azgınlıştırmış ve hürriyet fikrini sınırsızlaştıarak, insanı diğer canlılar seviyesine düşürmüştür. Bu yanlış telâkkiye göre hak, bütün müesseseleriyle kuvvete bağlanmış; kimin bedeni, pençesi, yumruğu kuvvetli, kimin, kalemi, cerbezesi yerinde; kim, ileri gelenlerle

münasebet içinde ve varlıklı ise, o haklı görülmüş, alkışlanmış; kim de zayıf, iktidarsız, parasız ve müdâhene bilmiyorsa, hep horlanmış ve küçük görülmüştür. Ve tabîî, bu arada, ruhun kuvveti, hakkın kuvveti, inancın kuvveti hafızalardan silinerek, nesillere unutturulmaya çalışılmıştır. Bu durum ise hakkı ve ehl-i hakkı, mütegalib⁵⁵ zalimler karşısında zayıf düşürmüş, dolayısıyla da zillete uğratmıştır. Hele bunun ardından, insan nefsinin şaha kaldıran, şahsî haz ve menfaatlara düşkünlük gibi alçaltıcı düşüncelerin ruhları çepeçevre sarması, bu iklim insanın bütün bütün zalimlerin oyuncağı hâline getirmiştir. Artık toplumca, aç kurda karşı sevgi gösterilmekte; o da dönüp bu canlı cenazelerden dışının kirasını istemektedir.

Geçen asırlarda, zalimlerin konaklarının etrafında, mutluluk araştırma uğruna, zillet gören, horlanan, buna karşılık, zulmü alkışlayan, zalime methiye çekenlerden halkalar teşekkül ediyor; kuvvete tapanlardan kuyruklu oluşuyordu. Daha sonra ise bunların yerine, o güne kadar zulme uğradığını iddia eden ayrı bir grup; hem de kin ve nefret hissiyle ortaya çıkacak ve “Lânet ile anılan cebâbirenin en küstahına rahmet okutturacaktır.” Bu dönemde de yine kuvvet hâkim, hak ve haklı onun elinde esir... Değişen şey, sadece müstebit bir azınlığın yıkılması ve istibdadın tevzi’ edilmesinden ibarettir...

Eskiden zulüm ve gadrin bir veya birkaç şahıstan gelmesine karşılık, şimdi yığınlar zalimdir. Geçmişin gaddar fertlerinin yerinde, her tarafa yayılmış şebekeler vardır. Artık cemiyet içinde, yaşayan onlar, gülüp eğlenen onlar ve her tarafta neşeli görünen onların uğursuz ve sarhoş çehreleri... Bu toy-düğün içinde mazlumun iniltisini ne duyan, ne de ses veren var!..

Bu hususlar, ne ilk hâlleri, ne de acıklı ve ızdıraplı neticeleriyle bizim dünyamızın görüp bildiği şeyler değildi. Bunlar, hemen bütünüyle ilk defa, hak mefhumunun bilinmediği,

⁵⁵ Mütegalib: Zorba. Hak ve hukuka hürmet etmeden geçinen.

hürriyet anlayışının suiistimal edildiği batı toplumu içinde belir- di. Sonra da “sanayi inkılâbı” ve gelişen teknolojinin vesâyâsı altında, dünyanın her tarafına yayıldı. Henüz gelişmemiş ülke- lerin, ilme ve tekniğe duydukları aşırı sevgi ve alâka sayesinde, hemen her yerde hüsnü kabul ve misafirperverlik gördü. Böylece ilim ve teknolojiye gösterilen iştihak, gidip berbat bir “açık kapı” siyasetine incirar⁵⁶ etti. Artık, parola sorulmadan, millî bünyeye uyup uymadığına bakılmadan, her şey içeriye alınıyor, her şeye evet deniyordu; tabîî, daha çok da içtimaî bünyeye zararlı olan şeylere... Böyle bir devreden sonradır ki; bu ülkenin insanı, Bavyera çılgınlığı ve Anglosakson ahlâkıyla sarhoş, aldatan aldatana, ezen ezene.. kuvvet, tek söz kesen; hürriyet dillerde pelesenk ve her mefsedetin dayanağı!..

Bu yeni felsefeye göre, tüccar, malını istediği fiyata sat- mada; ihtikârcı, mevsim kollayıp mal stok etmede; bir kısım kimseler, atalarının fatihler olarak gittikleri ülkelere, bilmem hangi maksat ve gaye için gitmede; her gün biraz daha az- gınlaşan ve şirazeden çıkan neşriyat, hem de irfan adına, “lâ- ahlâkîliği”⁵⁷ en ücra yerlere kadar götürmede; göze, kulağa hitap eden “yayın organları”yla, düşünce istikameti, din, dil tezyif edilmede; mektep çağındaki gençler, her türlü yüksek duygu ve millî değerleri ezip geçerek “kargaşa”ya pey çek- mede; dinî his ve düşünceyi istismar edenler, her mırıldan- ışılarına karşılık, halktan bir şeyler beklemede ve bir şeyler cerretmede⁵⁸ hürdürler ve böyle davranmakta da hem haklı, hem de akıllıdır! Ah, bütün mel’anelere geçit veren hürri- yet, sen ne zalimsin!..

Evet, bugün insanlığın büyük bir kısmını kısıpacı içine alan bu düşünceye göre, çok hasta celbetme yolunu keşfetmiş bir tabip; haklı-haksız her davayı omuzlayan bir avukat; ilim ahlâkı ve mesuliyet duygusundan mahrum ve çizdiği projelerle

⁵⁶ *İncirar*: Bir neticeye doğru çekilerek sona erme.

⁵⁷ *Lâ-ahlâkîlik*: Ahlâk dışı bir anlayış.

⁵⁸ *Cerretme*: Para toplamak.

sadece kazanmayı düşünen bir mühendis ve mimar; hançeresini, halkın saf duygularını istismarda kullanan ağıtçı sanatkâr; sattığı gıda maddelerini akla hayale gelmedik şekilde bozan ve fakat, müşteri temin etmesini de bilen satıcı; sahte ilaçlarla, halkın sağlığıyla oynayan eczacı; yağı patatesle, sütü su ile karıştıran mandıracı akıllı ve becerikli; buna mukabil, kendi hakkı kadar başkalarının hak ve hürriyetlerine de saygılı olan, fazilet için yaşayan yüksek ruhlar aptal ve muhâkemesiz!..

Temelinde, her şeyin maddeye dayandırıldığı böyle bir dünyada, hakikî insan ve insanî cemaatler yerine, bir hayvan topluluğu, bir cismâniyet ve beden insanlığının ikâme edilmesi, insanî değerler ve hak mefhumunun unutulması tabîî ve kaçınılmaz olur. Oysaki insanlığın mutlu geleceği, hakka gereken değerin verilmesine; onun, bâtılın savletinden kurtarılmasına; hürriyet anlayışının sınırlandırılmasına; düşünenlerin, çalışanların, başkaları için yaşayanların ve hayatlarının meyvelerini milletlerine armağan edip bir garip gibi bu dünyadan göçüp gidenlerin hürriyetlerine arka çıkılıp onların “ilelebet” yaştırılmasıyla mümkün görülmektedir.

Evet, artık bizler, bedenî hazlarının esiri ve alçaltıcı duygularla her gün biraz daha sefilleşen çehreleri görmek istemiyoruz. Bizler, Hakk’a esir olmakla, vicdanında huzura ermiş ve zalimlerin karanlık ve şâibeli işlerinden uzak kalabilmiş, nâsiyesiyle semavî güzellikleri aksettiren, temiz sîmâları görmek istiyoruz. İnanç ve ümidin, hizmet ve sevincin, sevgi ve insanlığın rengârenk birer çizgi hâlinde billûrleştiği bu çehreleri, mesut ülkenin koruyucu melekleri sayıyor ve alkışlıyoruz.

Sonsuzluğa doğru aka aka durulmuş, tali’ine şükran hisleriyle tebessüm eden ve deryada mâhînin, sahrada âhûnun diliyle bütün güzelliklerin kaynağı Yaratıcı’yı araştırıp soran, ebed bezmiyle kendinden geçmiş bu hakikat erleri ne mübecceldirler!..

Tufeylî

Tufeylî, başkalarının sırtından geçinen, onlara dayanarak hayatını sürdüren bir parazit, gözü hep elin âlemin kapısında bir asalaktır. O, her gürültüyü bir düğün, her kaynaşmayı bir ziyafet zannedecek kadar hazım sisteminin altında kalmış bir iradesizdir. Bu itibarla, kendisine gösterilen her tebessümü bir davet mukaddimesi, her kaşıntıyı bir sadaka verme hamlesi sayarak daima ümitlenir ve hep yutkunur durur.

Tufeylînin böylesi, mide ve bağırsaklarının esiri bir sefil ve zavallı bir parazittir ki, hep kendi iradesine kement atar, hep kendi ruhunu sefilleştirir. Onun, başkaları nazarındaki sevimsizliği kat'î görülse bile, bütün bütün zararlı olduğunu iddia etmek oldukça zordur. Vâkıa, zararlı dahi olsa, çevrenin ona karşı sürekli nefret ve teyakkuzu, tufeylînin başkaları tarafından taklit edilmesine mâni olacağı gibi, kısmen dahi olsa, onun tufeylîliğini de engelleyecektir.

Ya fikren tufeylî, çocuk düşünceliler, acaba onlar için de aynı şeyleri düşünebilir miyiz? Kendini bulamamış, benlik sınırlarına erememiş, işi hep taklit bu türlü sefil tufeylîler için... Evet, bu melanetlerin elinde, yığınlar daima perişan, düşünceler de karmakarışık olmuştur. Dün bir toteme dilbeste,

bugün bir başkasına; yarın hangi puta destan tutacakları belli olmayan bu ham ruhların arkasında, kitleler tamamen şaşkın, millet de derbeder olup gitmiştir.

Bunların, ne canlı bir düşünceleri, ne istikbal vaad eden bir plânları, ne de istikrarlı bir hâlleri vardır. Hele, değişen şartlar karşısında, öze sadakati koruyarak, hâdiselerin eksantriklerinden istifade ile aksiyoncu olmak, bunlardan fersah fersah uzaktır.

Zaten mevsimlik düşünceleriyle, neyi ve kimi tutacaklarını önceden kestirmeleri de, âdeta imkân haricidir. Bugün yahşi çektiklerine, bir müddet sonra lânet okumaları gayet tabii ve olağan şeylerdendir. Dün yerin dibine batırdıklarını, bugün bir ulu hakan gibi şişirip göklere çıkarmaları da nadir olan vak'alardan değildir. Bu itibarla, onların, ne tutup birisini semavî hüviyetler bahşederek melekleştirmelerine, ne de bin lânet deyip gayyalara savurmalarına kat'iyen itimat edilmemelidir.

Evet, ne onların omuzlarında yükselenler emin olup övünmeli, ne de tardettikleri, ümitsizliğe düşüp mahzun olmalıdır. Zira, hiçbir irade eseri göstermeyen bu akılsız nâmertler, her gün ayrı bir meselenin havarîsi kesilip ayrı bir nağme tuttu-rageldiklerinden, bugün yerdiklerini yarın övmeyeceklerine, övdüklerini de yermeyeceklerine dair herhangi bir şey söylemek âdeta imkânsızdır.

Bir bakarsın onlar, bir hizip veya grubun en hararetli dellâlı kesilmişlerdir. Ve o hususta müsamahasız, merhametsiz ve insafsızdırlar. İstediklerini Cennetlere kor dilşâd⁵⁹; istediklerini de gayyalara atar nâşâd⁶⁰ ederler. Bir de bakarsın, o güne kadar kavgasını verdikleri yüce ideallerin, en amansız hasmı kesilmişlerdir. Yıllarca uğrunda cansiperâne mücadele verdikleri şeyleri, bir hamlede yerle bir eder ve değişik

⁵⁹ Dilşâd: Sevinen, kalbi hoş olan.

⁶⁰ Nâşâd: Mahzun, tasalı, kederli.

şeylere destan tutmaya başladılar. Bir bakarsın, devâir-i devlette⁶¹ yer kapma, kelepire koşma, onlar için mukaddeslerden mukaddes bir cihad; bir de bakarsın bu vatan ve bu millete hizmet etmek, onların nazarında küfür ve ilhad... Bazen, sarıya elpençe divan durup, turuncuyu alkışlamak en yüksek bir gaye; bazen ıspanak rengini selamlayıp mora gamze çakmak biricik mefkûre...

Ah akılsız mukallit, yaramaz aptal! Sen daha ne zamana kadar tufeylilik yapıp başkalarının “ak” dediğine ak, “kara” dediğine kara diyeceksin? Yıllar var ki sen, hep başkalarının tezgâhlayıp sahneye sürdüğü oyunlarla meşgul olup onların türkülerinde kendi dünyana ait nağmeleri araştırıyor; özüne ve safvet-i asliyene⁶² yüzde yüz yabancı bir sürü ecinnî düşüncesiyle uğraşıp ömür tüketiyorsun. Seni tutup ulvîleştirerek faziletlerin kol gezdiği iklimlere yükseleceğine, gidip şerlere gömüldün. Aradıklarını, hiçbir zaman bulamayacağın çorak yerlerde araştırdın. Çölde gül, mezbelelikte itriyattan bir şey araştırır gibi!.. Kaç defa, en aydın, en Sünnî atmosferini bırakarak, yolların en çapraşığı ile en karanlık dehlizlere yuvarlandın. Kaç defa, Ömerlerden kopup, Nazzamların⁶³ arkasına düştün, Yavuzları terk edip Şah İsmaillerle hemdem oldun! Söyle, Allah aşkına! Sen bu milletten misin, yoksa ona hasım olanlardan mı?..

Senin siyaset ve idare anlayışın, hep başkalarını taklit ve taklitleri alkışlamadan ibaret kaldı. Kendi düşünce çizginde, hasımlarını idare edeceğine, onların, bin bir fezaat olan icraatlarına hayranlık duyup saf yığınları dalâletten dalâlete sürükledin!.. Böyle yaptın; çünkü aklını kullanmıyor ve kendi düşüncelerine itimat edemiyordun; kendi şahsiyetinden kuşku içindeydin. Böyle yaptın; çünkü suflörün sana böyle fısıldıyordu!..

⁶¹ *Devâir-i devlet*: Devlet daireleri.

⁶² *Safvet-i asliye*: Aslı hüviyet, öz.

⁶³ *Nazzam*: Felsefî meselelere çok dalmış ve Mutezile mezhebinin Basra ekolünün temsilcilerinden bir şahıstır.

Şimdi, eğer sende bir düşünce ve irade bulunduğuna inansaydım; “Bari arkandaki yığınlara acı!” diyecektim. Hey-hât! Seni, bu kadar oynak, bu kadar “yüzergezer” bulduktan sonra, bunu demeye dahi cesaret edemiyorum.

Ah, o bin bir sefalet içinde perişan olup giden zavallı yığınlar! Olan hep onlara oldu. Hodgâm ve bencil bir kısım rehberlerin, hem de kör ve sağır olan bu rehberlerin, her gün ayrı bir vadide onlara seyir ve tenezzüh vaad etmeleri; her gün ayrı bir yalancı ışıkla onları aldatmaları, bütün bütün o zavallıların zillet ve perişanîyetlerine sebebiyet verdi. Evet, bu tuhaf rehberler onları, bir gün batı pınarlarının başında, bir başka gün Amerika yakasında, diğer bir gün İran-Turan çayırlarında sürükleyip durdular. Yığınlar olup bitenlerden bir şey anlamıyor; tufeyli, kapı kapı düşünce dilencilikinden usanmıyor, durmadan mihraptan mihraba koşuyor, durmadan kible değiştiriyor.. hem de yalancı mâbudlarından hiç mi hiç iltifat görmemesine rağmen!..

Kim bilir, belki de meselelerimiz etrafında kenetlenip kendi dünyamızı kuracağımız, kendi siyasetimizi belirleyeceğimiz âna kadar da bu böyle sürüp gidecektir!

Mukaddes Azap

İnsanoğlu bu dŸnyada, kendini bulma, zŸne erme uđ-
runda, tehlikeleri çok, geçidi yok nŸnde sarp dağların, de-
rin derelerin bulunduğu upuzun bir yolda, seyahate mecbur
edilmiş garip bir yolcudur. O, bilmediği bu uzun yolda, karşı-
sına çıkan gŸlŸklerle peneleşerek, sıkıntıları gđŸsleyerek,
derbentleri aşarak, varıp kendisine gösterilen hedefe ulaş-
mak zorundadır. Zira böyle bir yolculuk, herkese ancak bir
kere nasip olmakta ve her ferdin lŸmsŸzlŸđe ermesi de bu
biricik seferle temin edilebilmektedir.

Aslında böyle bir seyahat, sadece insanoğluna mahsus
da değildir; belki derecesine göre her yaratık, daha ilk varlığa
ererken, böyle çok meşakkatli bir sefer zaruretini de beraber
getirir. Sonra da kendine has hŸviyete ereceği, zŸyle ortaya
ıkacağı, hatta bazen ikinci bir varlığa dnŸreceđi na kadar
da bir lâhza durup dinlenmeden, kalıptan kalıba dkŸlŸr ve
şekil değiştirir durur.. ızdıraplı, sıkıntılı ve her an birkaç defa
lŸp dirilmek suretiyle...

Sular, hararet görmeden buharlaşıp duruluğa eremez.
Tohum, çatlayıp rŸrmeden sŸmbŸl ve başak hayatını neti-
ce veremez. Irmaklar ağlaya ağlaya, kayalara arpa arpa

damınır, saflığa erer ve bulutun gözündeki damlalara denk hâle gelir... Kar-kış olmadan bahar gelmez; gelse de kadri kıymeti bilinmez. Altın, kıymet ve parlaklığını; çelik, mukavemet ve sağlamlığını, içinde eridikleri pota ve kazana borçludurlar. Kemikleşmiş toprak, tepesinde yıldırımların çaktığı nisbette, dirilir, kabarır ve bin bir çiçeğe dâyelik makamına yükselir. Karanlık, kendi zararına, aydınlıkları bağrında geliştirir; kış, mekiğini, hep bahar hesabına hareket ettirir. Buncandır ki her kışı bir bahar, her geceyi bir nehâr⁶⁴ takip eder durur. Ölümler, dirilmek için; ızdıraplar da daha revnaktar bir hayata ermek içindir. Fert, hayatı boyunca, elli bin defa ölüp dirilmekle, “egonun” karanlık ve yanıltıcı baskılarından kurtularak, ruhta ebediyete ulaşır. Cemaat, çektiği sıkıntılar ve karşısına çıkan gâilelerle pençelesen pençelesen pişer, olgunlaşır ve ölümsüzlüğe erer.

Ebedî varlığa ermek için, ölüp ölüp dirilmek ne zevkli; her hırpalanışı bir tembih sayarak silkinip kendine gelmek ne hoş; bin bir bâdire içinde ümidini koruyarak, geleceği kucaklamak ne büyük kahramanlık!

Yaşadığı hayatı inanç ve şuurla yaşayanlar, düşüncelerinin aydınlığında ümitten kanatlarla, uçar gibi geçer giderler; bu mihnet yurdunu ve onun kandan irinden deryalarını. Birirler durulup saflaşmak için buraya geldiklerini.. ve bu uğurda, Nesimî gibi derilerinin yüzüleceğini, Mansûr gibi berdâr⁶⁵ edileceklerini. Kahr u lütfu bir bildiklerinden, dermanı dert içinde gördüklerinden, başlarına gelenleri, zevk ve hayranlıkla seyrederek ve kat'iyen paniğe kapılmazlar. Paniğe kapılmak şöyle dursun, her yeni musibet, onların sinelerinde, değişik nağmeler meydana getiren bir mızrap hâline gelir ve onları yeni yeni heyecanlarla coşturur. Tipi-boran, ulu dağların zirvelerinde ne ise onlar için ızdırap da aynı şeydir. Hatta

⁶⁴ *Nehâr*: Gündüz.

⁶⁵ *Berdâr edilmek*: İdam edilmek.

bir bakıma ızdırapsız yaşamak, onlar için dayanılması güç bir azap ve ölümdür; hele milletleri muzdarip ve millî değerleri de tahrip edilip duruyorsa!..

Hakk'ın en şanlı kulları, bir an "belâ-yı dertten cüdâ⁶⁶" kalmadılar; milletlerinin önüne düşüp onları aydınlığa çıkaranelar da... Günümüze kadar terütaze fikirleri ve orijinal tespitleriyle insanlığın ölümsüz rehberlerinden biri sayılan Ebû Hanife, saygısızca hırpalandı, zindanlara atıldı ve inim inim bir hayat yaşadı. Ahmet bin Hanbel, âdi bir insan gibi tartaklandı ve bayağılardan bayağı işkencelere maruz bırakıldı; hem de yıllarca!.. Serahsî, koca kâmûsunu (el-Mebsût) hapsedildiği kuyu dibinde telif edip meydana getirdi.⁶⁷ Ve daha çileli niceleri... Bu olgun ruhlar, âdeta preslerde sıkılıyor gibi işkencelere uğratıldıkça, başları gökler ötesi âlemlere yükseliyor ve aydınlanan gönülleriyle, milletlerin dirilişi yolunda, ebedî birer ışık kaynağı hâline geliyorlardı. Campanella, zindanda; Cervantes, esarette; Dostoyevski, kürek mahkûmu iken kendilerini keşfedebilmiş ve milletlerinin gönüllerinde ölümsüzlüğe ulaşmışlardı...

İnsanlığa hizmet düşüncesini taşıyan herkes, vazifesinin kudsî, seferin uzun, yolların da yokuş olduğunu ve bu yolda, çeşitli şirretliklerle karşılaşacağını; her köşe başında ölümle burun buruna geleceğini, bir canî, bir serseri gibi hakarete uğratılacağını, hatta çok defa insanca yaşama haklarından mahrum bırakılacağını bilip bu kudsîler yoluna öyle baş koymalıdır. Yoksa, bir kısım çilesiz ham ruhların, çok ehemmiyetsiz sıkıntı ve mahrumiyetlerden ötürü, yol ve yön değiştirme ihtimalleri vardır.

Ah miskin ruh! Yağmur yağsın, yalnız gök gürlemesin; etraf, zümrüt gibi yemyeşil olsun, ama hiçbir tohum çürümesin, hiçbir dâne zâyi olmasın; analar çocuklar doğursun, fakat

⁶⁶ Cüdâ: Ayrılmış, ayrı.

⁶⁷ Bkz.: es-Serahsî, *Usûlü's-Serahsî* (mukaddîme) s.5; ez-Zirikî, *el-A'lâm* 5/315.

ızdırap ve sancı çekmesin... Yani, feleğin geniş dairedeki çarkı ve hikmetli nizamı senin hendesene göre hareket etsin, istiyorsun! Hayır, hayır! Sen bu dünyaya sırf keyif sürmek, heva ve hevesine göre yaşamak için gelmedin. İnsanî kabiliyetlerinin inkişaf etmesi, mahiyetindeki yüceliklerin tomurcuklaşıp ortaya çıkması, içinin aydınlanıp Hakk'ı aksettiren bir ayna hâline gelmesi için, tekrar tekrar potalara konup ateşe arz edilecek, defalarca iğneli fiçılardan geçirilecek ve defalarca ırgalanacaksın!

Yol bu, töre bu, gerisi aldanma ve heves!

*“Gevşeklik göstermeyiniz, tasalanmayınız;
İnanıyorsanız mutlaka üstünsünüz!”*

İşte yüreklere derman, diriltici nefes!

İdealsiz Nesiller

Nesiller kendilerine gösterilecek yüksek hedef ve ulvî ideallerle canlılıklarını korurlar. Hedefsiz, mefkûresiz kaldıklarında da kadavralaşır ve birer iskelet hâline gelirler. Otlar, ağaçlar, hatta tabiattaki bütün varlıklar, canlı kaldıkları sürece çiçek açar, meyve verir ve faydalı olabilirler. İnsan ise, ancak yüksek idealleri, aksiyon ve mücahedeleriyle canlı kalır ve varlığını sürdürebilir. Hareketsiz bir uzvun kireçlenip kuruması, kullanılmayan bir maddenin paslanıp çürümesi ne ise; hedefsiz, gayesiz, dolayısıyla da hareketsiz kalan nesillerin, deşik deşik olup gitmesi de aynı şeydir.

Bir cemiyet, üzerinde kurulup geliştiği felsefe ve mânevî değerlere sınımsız bağlı kaldığı müddetçe, ihtişam ve dinamizmiyle pâyidâr olur. Kendine has bu diriltici iklim ve bu esaslı kaidelerden uzaklaşmaya başladığı andan itibaren de içten içe kokuşup çürümeye ve dağılıp gitmeye yüz tutar. Onun içindir ki, millî vahdetimiz adına, millet fertlerinin, bir mihrap gibi her zaman etrafında toplanıp durdukları yüksek mefkûre ve mukaddes prensiplerin korunup kollanmasına ve “ilelebet” devam ettirilmesine milletçe gayret gösterilmelidir.

Milletin ümit kâsesini elinde taşıyanlar, her şeyden evvel, nesillerin gönüllerini bu yüksek mefkûre ve ideallerle

donatarak, onları, Hızır çeşmesine giden yollara irşad etmelidirler. Dertsiz, davasız, gayesiz ve idealsiz nesillerin önce içten içe yanarak karbonlaşması, sonra da bir alev, bir tufan hâline gelerek, etrafındaki her şeyi yakıp yok etmesi tabîi ve kaçınılmaz olur. Bizler, şu son bir iki asır içinde, bu türlü ölüm deliklerinin, hem de en korkunçlarına, defalarca maruz kalmış bahtsız bir milletiz. Dostun vefa bilmediği, düşmanın hıyanet ve cefadan usanmadığı hasret ve inkisar dolu bu dönemde, millet ağacı defalarca ırgalandı; cemiyetin ruh kökü tekrar tekrar baltalandı; yığınlar her dönemeçte başka başka devler ve gulyabânilerle karşı karşıya kaldı. Eğer bu çeşit çeşit ölüm ağlarına her mâruz kalışımızda bir inayet eli imdadımıza yetişmeseydi, milletçe bu Cehennem çukurlarından birine gömülmüş ve tarih sayfalarından ebediyen silinip gitmiş olacaktık...

Gelecek günlerde, bizleri nelerin beklediğini söylemeye ve bâtılı tasvir ederek, saf düşünceleri ümitsizlik içinde boğmaya gerek yok; millete, kendini yenileme yolları gösterilmeli ve istikbali omuzunda bayraklaştıracak genç kuşaklar, ulvî hedeflere, yüksek ideallere irşad edilerek gayesizlikten kurtarılmalıdırlar.

Bu yüce vazife, mektepten mâbede kadar, bütün millî müesseselerde hassasiyetle benimsenmeli ve imkân elverdiği nispette de kafa ve kalb izdivacına muvaffak olmuş, aydın ve hasbî ruhlara gördürülmelidir. Zira, mürşid ve mualim evvelâ kendi ruhunda hakikate eren, sonra da sinesinde tutuşturduğu ilham kıvılcımlarını, çıraklarının gönüllerine boşaltan olgun insandır. Evet, kâinatın dört bir bucağından gelen ilâhî tayflarla, dimağını aydınlatamamış ham ruhların, kitleleri insanlığa yükseltme yolunda yapacakları hiçbir şey olmayacağı gibi, düşünce dünyası itibarıyla etrafını saran şüphelere “pes” demiş derbeder gönüllerin de talebelerine verecekleri herhangi bir şey yoktur. Olsa olsa böyleleri, kuvvetin temsil edildiği müesseselerde, geçmişe ait destan ve türkülerle teselli olur; dinî hayat adına folklor ve merasimlere sığınır

ve insanoğlunun Yüce Yaratıcı'yla olan münasebetlerinde, başkalarına ait menkıbelerle gürlür, onlarla kendilerinden geçerler; ama kat'iyen, ilhamları çoşturucu, ruhları kanatlandırıcı ve yüreklere fer verici olamazlar.

Başkalarının destan ve menkıbeleriyle coşup teselli olmak, ferdî ve içtimaî sorumluluğunu yerine getirmemiş, âciz ve aşağılık duygusuna kapılmış kimselere has marazî bir keyfiyettir. Bu hastalığa müptela olmuş bir cemiyette, fatih-ruh yerini, geçmişî destanlaştıranlara, sırf eskiye ait türküleri mırıldananlara ve bütününü marşlara gömülüp gidenlere bırakır. Böyle bir toplumda dinî düşünce ve dinî mükellefiyetler, aşk ve heyecan mahrumu sefil bir güruhun inhisarında, folklor hâline getirilerek yığınları eğlendirici ve dinlendirici bir festival hâlini alır. Ve yine böyle bir cemiyette, kalb ve ruhun derece-i hayatına⁶⁸ giden bütün yollarda söz ve devran, görüşleri sığ, düşünceleri fakir, himmetleri meflûç, iç dünyaları karanlık ve başkalarının yaşadığı harikaları hikâye etmekle teselli olan bir kısım haddini bilmezler kalır.

Evet, mazi en üstün hislerle yâda getirilerek, atalarımıza ait kahramanlık türküleri gönülden heyecanlarla tekrar edilmeli; ruhuyla bütünleşerek başı yüce âlemlere ermiş kudsiler, sinelerimize taht kurup oturmalı; ama her şey bundan ibaret sayılmamalı ve hele kat'iyen mezarlar ve mezar taşlarıyla teselli olunmamalıdır.

Yiğitlik, önce serhatlarda destanlaşır, sonra türkülerin ruhuna siner. Hak eri olma, aşk ve heyecanla kanatlanıp sonsuzla münasebete geçenlerin elde edebileceği bir pâyedir; gerçeğe inanmışlık, dinî mükellefiyetleri en tabî bir ihtiyaç şuuruyla ve hayatın gayesi, yaratılışın neticesi olarak kabul etmekle tahakkuk eder.

Evet, hayallerimizde ihtişama ulaşan geçmişle alâkalı her tablo, yeniden bizleri, bir ulu millet olma yolunda harekete

⁶⁸ Derece-i hayat: Melekleşip ulvî hisleriyle yaşama...

geçiriyor ve sa'ye şevkimizi kamçılıyorsa, mukaddestir. Yoksa mesele günümüzle hesaplaşırken, maziyi imdada çağırma gibi bir garabet arz edecektir ki, bu da ancak bir aldanma olur.

Bizler, mazinin gür ve pürüzsüz soluklarını, günümüzün en renkli ve canlı besteleriyle seslendirip insanlığa yepyeni bir nağme duyurma mecburiyetindeyiz. Bu nağme, bütün hususiyetleriyle idealizme susamış boşluktaki nesilleri geçmişin atlas renkli kubbesi altında ve yaşadığımız zamanın aydın ikliminde bir araya getirecek, bir millî ruh nağmesi olmalıdır.

Gevşeyen Gerilim

Zafer zafer üstüne harman ettiğimiz günlerde haricî-dahilî, bütün millet düşmanlarına karşı, “inanç, azim” demiş yürümüş, “hasbîlik, yiğitlik” demiş şahlanmış bir ulu millet iken, bizi yükselten bu yüce vasıfları yitirip iç çöküntülere mâruz kaldığımız günden itibaren, hep milletimizin düşmanlarını güçlü, çalımlı görmüş ve kendi irademize kement vurmuşuzdur.

Malazgirt'ten İstanbul'un fethine, Çaldıran'dan Mohaç'a kadar, tarihin sinesine serip boy boy teşhir ettiğimiz bilumum zaferlerimiz, hemen bütününüle inanç ve azmin kolları arasında gerçekleşmişti. Buna karşılık, her türlü sarsıntı ve hezimetlerimiz de, bir kısım zaaflarımızın bağrında gelişip durmuştu. İç çöküntülerimiz artıp zaaflarımızın bir girdap hâlini almasıyla, irademiz bütün bütün felç, ruhumuz da esir oldu. O günden bugüne de bütün tarihî falsolarımıza birer bahane bulma, millet düşmanlarını güçlü kuvvetli görme/gösterme; milletin ümit ve azmini kırma psikozu içine girdik.

Artık, hep âlemin bize ettiklerinden bahisler açarak teselli oluyor, onların imkân ve tekniklerini destanlaştırarak baş aşağı durumumuza izahlar getirmeye çalışıyor; yer yer bizim dışımızdakilerin çok ilerlemiş olmalarından söz ederek atalarımıza sövüp sayıyor ve zaman zaman da hunharlığından dem

vurup hayıflanıyor.. yani, kendimize bakacağımız yerde, başkalarının hesabı içinde boğulup gitme gibi garip ve anlaşılmaz bir ruh hâletinin zebûnu oluyorduk. Böyle olmak ve böyle düşünmekle, âlemin bize ettiklerinin kat katını kendimize ettik ve sinelerde istikbal ümidi namına bir şey bırakmadık.

Şayet, bundan böyle de, her mağlubiyet ve hezimetimizi mütehakkim ve işgalci düşmanların sayı üstünlüğü, mekanize edilmiş birlikleri, tekniği-teknolojisi ve ihanet dolu stratejileriyle izaha kalkışacaksak, toparlanıp kendimize gelmemiz ve yıkılışımızın gerçek sebeplerini tespitimiz kat'iyen mümkün olmayacaktır.

Ah, ne olurdu! Bir kere de kendimize bakıp iç dünyamızı kontrol edebilseydik!..

Rica ederim, söyleyin! Emin misiniz size düşen her şeyi yaptığınızdan; hareket ve faaliyetlerinizi hep doğru yolda sürdürdüğünüzden; irade gücü ve iç mukavemetinizden; bayraklaştırdığınız dava ve düşünceyi tam temsil ettiğinizden?.. Yaptığınız her işin yerinde olduğunu; düşüncelerinizin, kin, nefret, garaz gibi kötü huylarla zedelenmediğini; plân ve projelerinizin hata kabul etmez bir buudda tanzim edildiğini iddia edebilir misiniz?.. Aman Allah'ım! Bu ne büyük bir çılgınlık, ne affedilmez bir kabahat olur!..

Aslında, hep başkalarının eksik ve gedikleriyle meşgul olanlar, kendi hata ve kusurlarını görmeyecek kadar kör; gönüllerini coşturup ruhlarına istikamet veremeyecek kadar da iradesiz ve meflûç kimselerdir. Böyleleri her söz ve davranışlarıyla, durmadan başkalarını gayyalara yuvarlarken, firavunlaşmış egolarına göklerde bile taht bulamazlar. Nefsanîliğine "pes" demiş ve kendi içinde mağlup bu derbeder ruhlar, düşünce ve iradelerini delik deşik eden bu türlü zaafardan kurtulacakları âna kadar da doğruyu göremeyecek, doğru karar veremeyecek ve hele kat'iyen bellerini doğrultamayacaklardır.

Her düşünüş ve hezimet, insanın iç düzeninin, ruhî âhenginin bozulmasıyla başlar ve dönüp kendini bulacağı, duygularıyla dirileceği güne kadar da devam eder. Kendi iç dünyalarında yıkılmış fertlerin, evvelâ ailede, sonra da cemiyetin her kesiminde, peşi peşine sökün edip gelen bilimum bozulup dağlımalarda, etrafı cürümlerle karalayıp kendilerini mesul görmemeleri ise, içtimaî problemleri bütün bütün içinden çıkılmaz hâle getirmiştir.

Bırakınız Allah aşkına, başkalarını suçlamayı! Biraz da kendinize bakınız!.. Yolunuz doğru, duygularınız hüşyâr, metafizik geriliminiz tam, yüreğiniz hizmet aşkıyla çarpıyorsa, size kimse zarar veremez ve veremeyecektir! Ne zarar, ne de kâr kimsenin elinde değildir; o, gökler ötesi âlemlerde programlanır, sonra da kararlarının önüne geçilmez bir ulu el tarafından tatbik konur. Özünde duruluğa ermiş, azmi, inancı tam, hakkı tutup kaldırmada kararlı ve gözlerinde buğu buğu muhabbet kudsîler, o yüce takdirden, şimdiye kadar hep ruhu kanatlandıran mesajlar almışlardır.

Nice az topluluklar vardır ki, hüküm ve kuvvet Sahibinin izniyle, kitle ve yığınlar galebe çalmışlardır. Ve nice gönül eri rabbanîler vardır ki, ruhlarını cihada adanmış; Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü, gevşeklik göstermemiş, yılmamış; hele zaafa hiç düşmemiş ve hasımlarına boyun eğmemişlerdir. İşte bunlardır, istikballerine meleklerin koştuğu ak yüzlüler! Ve işte bunlardır, arkadakilere bir yâd-ı cemil⁶⁹ olarak kalıp gidenler!

⁶⁹ Yâd-ı cemil: Güzel hatıra.

İrade

Herhangi bir şey yapıp yapmama hususunda, karar verme gücü veya “eğilim” diye tarif edeceğimiz “irade muhtariyeti” insan olmanın şiarı ve ahlâkın biricik esasıdır. O olmadan ne faziletten ne de insanlıktan bahsetmeye imkân yoktur.

Bir insanda irade şuuru, onun kendi kendini idrak etmesi demektir. Bunun aksi ise ferdin deformasyonu ve bozulmasıdır ki, böyle bir bozulmaya mâruz kalan fert, hareketlerinde kararsız, düşüncelerinde de şaşkınlık içindedir. Onun bu kararsızlık ve şaşkınlıktan kurtarılması, dönüp yeniden kendini bulması ve iradesiyle bütünleşmesi sayesinde mümkündür. Yoksa onun ne ruhunda istikrar, ne hareketlerinde denge, ne de “kendi olma” yolunda bir gayrette bulunması kat’iyen tasavvur edilemez.

İradeli hareket, bir ilk plân ve karara muhtaçtır. Bu da zihnin hayat ve faaliyetlerine bağlıdır. Bu itibarla, tanıyabildiğimiz varlıklar arasında, iradeli hareket yalnız ve yalnız insanoğluna has bir keyfiyettir. Yüce Yaratıcı’nın insanı şerefleendirme ve kendi iradesine bir davetçi, bir ilk sebep kılma maksadıyla onun derûnuna yerleştirdiği irade, öyle bir şifre çözen ve meş’aledir ki; bu meş’ale nerede yanarsa, bütün

kevn ü mekânları idare eden Zât'ın nuru ve iradesi de orada tecellî eder. Cüz'î iradesini Yaratıcı'nın sonsuz iradesiyle bütünleştiren insan, sınırlı iradesiyle sınırsızlığa ulaşır; iktidarsızken güçlü, âcizken kuvvetli, katre iken derya, zerre iken güneş ve bir hiçken bütün bir varlık kesilir!..

Evet, sınırlı dahi olsa insan iradesi, Hakk'ın nâmütenâhî iradesinden, yeryüzünün bu en güzîde varlığına aksetmiş ilâhî bir armağandır. Bu armağanı şifreli bir anahtar kabul edip kullanabilenler, en muğlak meseleleri çözmeye, en karanlık noktaları aydınlatmaya, en muhkem görünen kapıları açmaya ve hazinelerin en kıymetlisini elde etmeye muktedir olabilirler.

İrade, sadece bir düşünce olmadığı gibi, bir hamle de değildir. O, ruh gücünün, gönül zindeliğinin, bedenî faâliyetlerin en birinci kaynağı ve dayanağı olduğu gibi, imkânlarının sınırlılığı içinde insana, sonsuzlaşma yollarını açan biricik sebeptir. Bu sebebi elde etmenin şuurunda olanlar, bir hamlede, dünyalar dolusu problemleri çözmeye muktedir olabilecekleri gibi, Cehennem kapılarını kapayıp yıldız yıldız Cennetlere uzanan yolları da keşfedebilirler.

Her dava ve düşünce evvelâ, iradenin plân ve projelerini varlığa erer. Onun itici gücü ve çekici kuvvetiyle en sarp ve derin engebeleri aşarak zirvelere ulaşır. Sonra da yine onun yukarı âlemlere bağlı esrarlı oyunları, devamlılık kazanır ve yerinde kalır. Ay'la aramızdaki mesafe, şahlanan iradenin kanatlarıyla aşıldı. Ağrı'nın zirvesi onunla didik didik edildi. Okyanuslar, küllî iradenin tecellisine vesile, insanoğlunun elindeki bu meş'aleyle aydınlandı. Önümüzdeki günlerde, fezanın büyük bir kısmı da yine bu ışıkla nurlanıp okunan bir kitap hâline gelecektir.

İnsanoğlunun, kalbî hayatını koruyup kollaması, çevresini saran bin bir musibete karşı mukavemeti ve şehevânî

arzularını aşarak insanlığını idrak etmesi de yine iradenin dil ve duasına bağlıdır. Azim ve iradesiyle, Rahmeti Sonsuz'la münasebete geçen insan, O'nun kuvvetine dayanmış, himayesine girmiş ve nefsanîliğin gayyalarına yuvarlanmaktan kurtulmuş olur. Evet, her var oluş ve yükseliş, iradenin kanatlarına bağlı olduğu gibi, her yıkılış ve tükeniş de, o kanatların kırılmasıyla yakından alâkalıdır.

Birer kartal gibi zirveleri kollayan Bel'am ve Bersisa'nın⁷⁰ irade isteyen küçük bir husus ve bir anlık gafletle baş aşağı olmalarına karşılık; Mısır azizinin sarayında, dört bir yanı şehvetle sarıldığı bir zamanda, nefsin olanca saldırılarını Hak'ın bir bürhanıyla⁷¹ ters yüz eden Azizoğlu Aziz,⁷² şahlanan ruhuyla fâni güzellik ve görkemine bir başka renk katıyor ve başı gökler ötesi âlemlere ulaşıyordu!..

Hayatın her dönemecinde, insanoğlunun zaafalarını kollayan bir sürü ifritten mesele ve gulyabanîler karşısında, ancak, irade gücüyle kanatlanıp kâinatları elinde tutan, Sonsuz Kudret'le rezonans olmuş babayiğitler mukavemet edebilirler.. her yeni hâdiseyle biraz daha bilenen, her musibetle sertleşip gerilime geçen ve gelip etrafını alan karanlıklar üzerine bir nur tufanı gibi yürüyen babayiğitler...

Her gürültüde paniğe kapılan, sarsıntının en küçüğüyle yıkılıp giden, dişini sıkıp dayanması gerektiği yerde dağınıklığa düşen, duygu ve düşünceleriyle oturaklaşmamış acemi ruhlar, muvakkaten göz kamaştırıcı ışıklar neşredip yürekleri hoplatsalar bile, ebedî aydınlatıcı olamaz ve kitleleri şaşkınlık berzahından kurtaramazlar. Kurtarmak şöyle dursun, böylelerinin çıkardığı her gürültü, milletimize karşı diş bileyen

⁷⁰ *Bel'am ve Bersisa*: Eski devirlerde yaşamış üsturevî iki ibadet kahramanı olup, ibadette çok ileri gitmiş olmalarına rağmen şeytana aldanmış ve irade zaafı ile uzun bir süre içinde elde ettikleri her şeyi kaybederek birer şakî olarak vefat etmişler.

⁷¹ Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Yusuf (aleyhisselâm)'a gösterilen irade bürhanı.

⁷² Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Yusuf (aleyhisselâm)'a gösterilen irade bürhanı. Bkz.: Yûsuf sûresi, 12/24.

bilhassa haricî hasım dünyaların tahrik olmasına ve hizmet cephesi için şartların ağırlaştırılmasına sebebiyet verecektir. Oysaki milletçe, asırlık kin ve nefretlerle bilenmiş hasım bir dünya tarafından sezilmeden, hiç olmazsa belli bir süre için, aşma mecburiyetinde olduğumuz zaman tüneline, emniyetle geçebilmemiz için:

*“Dışıyla mukassî, içiyle muallâ olmak;
Fevvâre değil, girdap gibi muammâ olmak...”*

gerektir. Bunun içindir ki, dört bir bucaktan gelip etrafını saran fırtınalara “pes” demeyen ve sonsuzluk yolunda bir Hak dostuna rehberlik yapan kedi gibi⁷³ başı dönmeden, bakışı bulanmadan “yâ ebed!” deyip çoşan ulu iradeli, sarsılmaz yürekli, diri ruhlar olma mecburiyetindeyiz.

Rica ederim, bana, bir yumurta başında ortalığı velvele-ye veren farfaracılardan bahis açmayınız!.. Bugün ruh-u perişanım, denizlerin derinliklerinde, ızdırap yudumlayıp gözyaşı soluyan ve bir kanlı çile içinde inleyip duran mercandan bir nağme beklemektedir.. köpek balıklarına inat, sahildeki insanları çoşturacak bir nağme.. sadece ruhların sezebileceği, alabildiğine sessiz ve gösterişten uzak bir nağme!.. Durak⁷⁴ ve beklemeleri yerinde, gönüllere sindire sindire, bu mübarek yolun karasevdalılarının iniltilerini aksettiren bir nağme!..

⁷³ Bir Hak dostunun müşâhedeyle gözünü diktiği delikten ayrılmayan kedinin, beklediği şeyi yakalama hususunda bu sabır ve sebatı, manzaraya şahit olan Hak dostunun derinleşip bütün bütün kendine gelmesine sebep olmuştur.

⁷⁴ *Durak*: Müzikte, bir ölçü uzunluğunda susma.

Cehalet Çıkmazı

Yeni bir vazife dönemini daha idrak ederken, yüreklerimizde Zeliha'nın aşk u hicranı, Yakub'un âh u efganı; gözümüzü açacak, gönüllerimizi şâd edecek müjdeler bekliyoruz.

Ölü ve karanlık yılların, önüne katıp sürüklediği yığın yığın felâket molozu altında çırpınıp duran insanımızın yürekler acısı hâli karşısında azap çekmemek mümkün mü?

Gidiniz! Şu bizimle aynı çizgide olan ülkeleri birer birer geziniz! Eminim, yüreklerinize sızı inmeden geri dönemeyeceksiniz! En büyük merkezlerden en küçük şehirlere, en kalabalık kasabalardan en ücra köylere kadar hiçbir belde, hiçbir meskûn saha yoktur ki, cehaletin hükümran olduğuna, içtimaî sıkıntıların birer girdap hâline geldiğine şahit olunmasın. Vaktinde tedavi yollarına başvurulmayan, nice müzminleşmiş hastalıklar müşâhede edeceksiniz ki bugün artık, onulmaz birer kangren hâlini almıştır.

Ne var ki, bu hastalıklar arasında, en çok millî bünyemizi hırpalayan ve mevcudiyetimizi kemirip duran şifa bilmez dert, cehalettir. Bir şey bilmeme, bildiği şeyleri değerlendirmeme, Hak'tan ve hak düşüncesinden mahrum bulunma mânâsında cehalet, hemen her devir için felâket olmuştur.

Her millet gibi, bizim de perişanietimizi hazırlayan bu uğursuz menbâ kurutulmadan, kitleler aydınlığa kavuşturulup, nesiller millî düşünce ve tarih şuuruna irşad edilmeden ve bu milletin “ruh köküne” uymayan bütün menfi akımların önü alınmadan cemiyetimizi çepeçevre saran buhranlardan sıyrılmamız ve bir fasit daire hâline gelen hastalıklardan halâs olmamız kabil değildir.

Cehalet sebebiyle değil miydi ki; dünyanın en verimli ovalarını, en bereketli obalarını ve yakuttan ırmaklarımızı değerlendiremeyerek, cennetlerden bir köşe, güzel vatanımızı viranelere çevirdik. Her tarafı “Bağ-ı İrem” ülkemizin sine-sindeki çeşit çeşit hazinelerden habersiz yaşayarak, toprağımızı değerlendiremedik ve madenlerimizi işletemedik. Bundan daha kötüsü de kendi kendimize bir iş yapamayacağımız kanaatine gömülerek ümit ve irademizi yitirdik. Ve milletimizi, içten içe kemirip duran cehalet, en karanlık hâliyle bugüne kadar süregeldi.

Milletçe tam kurtulma ümidinin belirlediği, fen ve teknik düşüncenin gelişmeye başladığı bu yeni devrede, insanımız değişik bir cehalet girdabına kapıldı. Muasırlarımızın ilim ve teknolojisi karşısında, bir kısım dönen başlar, bulanan bakışlar, memleketi kurtarma düşüncesiyle, gönülleri inanç, dimağları ilim ve hikmetle, yurdun dört bir bucağını da sanat ve ticaretle mamur edip yükselteceklerine; millî düşüncüyü çiğnemek, millî seciyeyi aşındırmak ve bütün bütün fazilet ve ahlâktan sıyrılmak suretiyle “çağdaş uygarlık düzeyi”ne çıkacaklarını zannederek, millî ruha en amansız darbeler indirdiler. Bir bakıma bu ikinci cehalet, ülkemiz ve insanımız için daha tahripkâr, daha tehlikeli oldu. Zira, birincisinin, ilim karşısında sönüp gitmesine mukabil; bu ikincisi ilim ve medeniyet adına her yere girebiliyor, her mahfilde “hüsnü kabul” görüyor ve her yerde alkışlanabiliyordu. İlki, memleketi baştanbaşa bir virane hâline getirerek, sadece baykuşları sevindirmişti. İkincisi

ise, milletin topyekün faziletlerini, ruh necâbetini, fedakârlık hissini silip süpürdü ve kitleleri şaşkına çevirdi.

Geleceği hazırlamayı tekeffül etmiş mürşit ve terbiyeciler, bu her iki cehalete karşı da savaş ilân ederek, hatta bu yolda meşru her vesileyi kullanarak, ülkemizi ve insanımızı aydınlığa çıkarma gayretinden bir an geri durmamalıdır. Bunun için de, yuvadan okula, kahvehaneden kışlaya, bütün vatan sathı mektep hâline getirilerek, umum yurtta bir kültür seferberliği ilânına zaruret hâsıl olmuştur. Cehalete, fikirsizliğe, taklitçiliğe, millî kültür ve mefahirden habersizliğe karşı umumî bir seferberlik ilân edilmeli ve peşin hükümlerle verilmiş kararlar kritiğe tâbi tutularak, ilimlere yeni bir bakış kazandırılmalıdır.

Hiç şüphe yok ki böyle bir durumda, bu mübarek vazifenin öncüleri de ancak, muallimler olacaktır. İnsanı, ruh-beden bütünlüğü içinde ele alan; onun kâinat içindeki yer ve münasebetini görüp gözeten; yaratılışın gayesi istikametinde gönülleri şahlandıran, gayb ve şehadeti bir vâhidin iki yüzü gibi görmeye ulaşmış tali'li muallimler..!

Evet, insanın cismâniyetini inkâr eden ruhbanlık düşüncesi ve batı stili mistik anlayış, insanoğlu için ne kadar zararlı olmuşsa, onu sadece cismâniyet ve bedeniyle ele alan felsefî sistemler de o kadar, hatta daha fazla zararlı olmuşlardır. İnsanoğlunun müstesna bir yaratık olduğunu, kâinat içinde mühim bir yer işgal ettiğini ve yaratılışı itibarıyla bir kısım yüksek vazifelere, dolayısıyla da değişik makam ve derecelere namzet bulunduğunu sezmek, idrak etmemek mümkün mü..?

İlimlerin her çeşidinden faydalanmaya istidâdı olan; eşyâ ve hâdiselere müdahale kabiliyetiyle şereflendirilen; güzelliğin her çeşidini idrak edip benimseme melekeleriyle donatılmış bulunan; lezzetlerin türlü türlü süsünü seçip ayırmasını bilen; ruhu sonsuzluk sevdasıyla sarhoş, gönlü “ebed ebed!”

diye inleyen bir varlık, nasıl vazifesiz ve geleceksiz olabilir ki..? Onu, vazifesiz ve mesuliyetsiz, dolayısıyla da upuzun mutlu bir gelecekte mahrum görmek, bu en şerefli varlığı diğer canlılar seviyesine indirerek, onun maddî-mânevî istidat ve duygularını inkâr etmek ve ona yolların en buhranlısını gösterip dünyalarını karartmak demektir. Bilmem ki insanoğluna bundan daha büyük zulüm ve haksızlık tasavvur edilebilir mi..?

Bize göre gerçek muallim ve mürşit, işte böyle her şey olma istidat ve meleleriyle dünyaya gönderilen insana, doğruyu öğreten, doğru düşündüren, onun gönlünü coşturup ruhunu kanatlandıran, yolunu kesen bütün karanlıkları ve kara delikleri bertaraf edip onu aydın menfezlere ulaştıran tali'li insandır.

Vakti gelince, bu kutlu hakikat erinin elinde, taş-toprak, som-altın hâline gelecek; değersiz gibi görünen şeyler kıymet kazanacak; en kararmış ruhlar şafak aydınlığına ulaşacak; boynu tasmalı nefsin azat kabul etmez kulları ruhlarıyla bütünleşerek birer sultan kesilecektir.

Kendini irşad ve tebliğe adanmış, çıraklarını adım adım takip eden; hayatın her dönemecinde onları, insanlığa yükseltme heyecanı ile dolup boşalan; ilimler adesesiyile onlara mutlak hakikati gösterebilen; yer yer yıldırımlar gibi gerilen, sonra ruhunda yumuşatıp uslulaştırdığı ışık huzmeleriyle talebelerinin gönüllerini aydınlatan muallim ne mübarektir..!

Ak ve Kara

Yıllar var ki, cehalet, görgüsüzlük ve uyuşukluğun çevremizde meydana getirdiği karanlık atmosferi aşarak, şanlı mazimizi aydınlatan ışık kaynaklarından istifade edemez ve aydınlanamaz olduk. Bizler, yakın geçmişimiz itibarıyla, atalet ve ruh sefaleti adına, alabildiğine bir bolluk, ilim ve düşünce adına da yokluktan başka bir şey görmedik. Bu uğursuz hâl, ülkemizi, en yıkıcı sadmelerle defalarca ırgaladı, defalarca öldürücü paletleri altına alıp çiğnedi ve bütün hayat kaynaklarını kurutarak insanımızı sefil, ülkemizi de çöller, bozkırlar hâline getirdi. Bundan daha acısı da, bu bedbaht ülkenin evlâtlarının, varlıklarını kemiren, ruh dünyalarını alabora eden çeşit çeşit hastalıklara karşı, hâlâ tedavi lüzumunu hissetmemiş olmaları, can damarlarını koparan ve kanlarını kurutan türlü türlü illetlerden habersiz bulunmalarıdır.

Ah zavallı vatan! Yıllar yılı kaygısız evlâtlarının şuarsuz ve düşüncesiz davranışlarından meydana gelen bu kadar musibetle, inim inim inledikten, düşmanca tavırlarla bu kadar hırpalandıktan ve canhırâş feryatlarla bu kadar sızlandıktan sonra, bugünkü nesillerden de aynı umursamazlığı mı görecektin!..

Vaktiyle canlı-kanlı, dinç ve kendine sahip zinde nesiller yetiştiren dünyamız, bugün bir bakıma, baştanbaşa yosunlu

viraneler ve mikroplu hastaneler hâline gelmiştir. Bir zamanların, o kolu bükülmeyen, bastığı yerleri titreten, hasımlarının korkulu rüyaları olan, sağlam, kuvvetli ve dinamik insanların yerinde, bugün, Merakeş'ten Mısır'a, oradan da Balkanlar'a kadar, ruhları meflûç, vicdanları dermansız, fikirleri sığ, iradeleri yetersiz bir sürü sıkıca yığınlar veya canlı cenazeler vardır.

Geçmiş Cennet bu ülkede, bir uçtan bir uca en verimli ovalar, en göz kamaştırıcı obalar bozulmuş ve sevimsizleşmiş, en mümbit vadiler bir çoraklığa, en mahsuldar tarlalar bir dikenliğe, bağ ve bahçeler de birer sazlığa dönmüştür.

Evet, asırlarca bizi ayakta tutan ruh ve mânâ durmadan baltalanmış, millet özünden uzaklaştırılmış; dünyamız yabancı kültür ve telâkkilerce işgal edilerek, bu ülkenin insanına kan kusturulmuştur. Nihayet, ümit ışıkları gibi mârifet nurları da bu bedbaht iklimde sönüp gitmiştir. Ve ne acıdır ki, olup biten bunca şey karşısında, okuyup düşünen "aydınlarımız" (!) bu ürpertici felâketleri, bu acıklı manzaraları görmemek, işitmek için fermuarlarını başlarına çekerek göz ve kulaklarını tıkamış, hayallerinde canlandırdıkları sırça saraylarda yaşamışlardır. Veraset kanunuyla, evlâtların atalarına uyması gibi, arkadan gelen herkes de hemen öndekileri takip etmiş; böylece aynı lâkaytlık, aynı atalet ve aynı umursamazlık sürüp gitmiştir. "*Milliyet düşüncesi fıska bürünürken*", vatan inkırazdan inkıraza yuvarlanırken, bu ülkenin hamiyetli ve mütefekkir evlâtları, vicdanî mesuliyetlerden ve tarih karşısında mahkûmiyetten nasıl kurtulacaklarını kat'iyen düşünmemişlerdir.

Ah zavallı ülkem; acaba seni canıyla, imanıyla seven evlâtların o gün neredeydi..?

Dün, bizim çobanlarımız ve kapıkullarımız olan, bir kısım sergerdan ve derbeder milletler, bugün ilimleri, terakkileri ve muntazam idareleriyle bize caka satmaya başlamış, hatta

fırsat buldukça haysiyetimizle oynar hâle gelmişlerdir... Bunlardan olsun ibret alınmalı değil miydi..? Düne kadar çevremizde halâyık gibi dolaşıp duran cahil milletler, tarihsiz kavimler, ayaklar altında pâyimal ırklar nasıl olmuş da inkırâzdan kurtulmuş ve bugünlere ulaşmışlardır...! Bunların hesabı, bugünün vicdanlı mütefekkir ve vatanperverlerine düşmez mi? Bugün olsun, bunlar üzerinde durulmaz ve milletin dertlerine derman aranmazsa, müzminleşen hastalıklarımızla, vatan çökmeye, millet ağacı da devrilmeye yüz tuttuğu zaman gösterilecek telaşlar, koparılacak feryatlar hiç mi hiç fayda vermeyecektir.

Birkaç asırdan beri gelip dünyamıza toslayan bütün felâketler, bu dünyanın, kendi ruhunu kaybetmesiyle başlamıştır; etrafını saran bu kâbustan kurtuluşu da dönüp kendi ruhunu bulmasına bağlıdır. Ne var ki, onun yetişip kendini bulması için de çok ciddî bir terbiyeye ihtiyacı vardır. Ona bu terbiyeyi götürecektir ve onu, yıllardan beri içinde dönüp durduğu girdaptan kurtaracak zinde dimağlar, inançla gerilmiş ruhlar, bu vazifeyi ivazsız, garazsız, âhenk içinde ve sarsılmaz bir kanaatle sürdürdükleri takdirde, en büyük mânia ve engeller aşılabilecek, dağlar dümdüz, ovalar da pürüzsüz olacak ve insanımız mutlaka kurtulacaktır.

Çok yakın zamanlara kadar, etrafımızın bin bir ızdırap ve helecanla inlemesine karşılık, bugün altın kuşağın ruhu sayılan ülkemizin, kendisini, canıyla, imanı ile seven evlâtlarının hizmetlerine şahit oluyor ve “arş-ı emânımız”da⁷⁵ durup bize yeniden dirilişimizin müjdelarını yağdıran kutlu nefeslerle kendimizden geçiyoruz. Ve artık inanıyoruz ki, düne kadar bin bir felâket ve sefaletin kol gezdiği bu ülke, inançlı, azimli, hasbî, muhabbetle coşan ve müsamaha ile etrafına boşalan millî ruh temsilcisi vatan evlâtları sayesinde yükselecek; onun çölleri ve bozkırları da bir kere daha İrem Bağlarına dönecektir.

⁷⁵ Arş-ı Emân: Kurtuluş kararının takdir edildiği Yüce Divan.

Son zamanlarda, yurdumuzun her köşesinde kendisini hissettiren samimî gayretler, dünyaları aydınlatacak bir ışık kaynağının meydana gelmeye başladığını göstermektedir. Millî değerlerimizin tali'li hizmetçileri, kendilerine düşen vazifede kusur etmez, tarihî rollerini güzelce oynayabilirlerse, milletimiz, yurdumuz, sıçrayıp dünya muvazenesindeki yerini alacak ve bugünü değerlendirenler gelecek nesillerce bir "yâd-ı cemil"⁷⁶ olarak kalıp gidecektir.

Biz şimdilerde yüce milletimizin tali'ine tebessüm eden bu rengârenk günleri düşünüyor ve saadetle coşuyoruz.

---

⁷⁶ *Yâd-ı cemil*: Güzel bir hatıra.

Gök Kubbe

Bu güzel ÷lke, mümbit vahaları, cennet gibi ovaları, latif iklimi, bereketli toprağı ve sinesinde sakladığı çeşit çeşit hazineleriyle çalışkan bir toplumu saadetlerin zirvesine ulaştırabilecekken, bu kadar zenginlikler içinde kahrolup giden insanımızın, tali'zedeler gibi, sefaletin dişleri arasında kıvranıp durması ne ürpertici bir tablodur!

Rahmeti Sonsuz'un bu kadar bol nimetlerinden istifade edemeyen, daha doğrusu istifade zahmetine katlanamayan ölü gönüller, inkırazın kuduz dişleri arasında parçalanmaya mahkûmdurlar. Bir vakitler dinç ve zinde ellerde, her bucağı Cennet'ten bir köşe nice bereketli yörelerimiz vardı ki; bilgisiz, görgüsüz, kabiliyetsiz ve bir kısım haris ellerde, zamanla çoraklaşmaya yüz tuttu. Bağlar bozulup tarlalar kurudu; saraylar harap olup yollar bozuldu; çaylar bataklığa dönüp köprüler çöktü ve ÷lke baştanbaşa bir çöl hâline geldi... Esasen, Hakk'ın sırlı birer mesajı sayılan "fitrat kanunları" da hep, canlı-kanlı, münevver ruh ve dimağların yollarını ışıklandırıp, aydınlık iklimlere doğru onlara yol göstermelerine karşılık; yaşadığı devreye göre akort olamamış, beceriksiz, bedbin ve mefluç gönüllerin de inkırazını süratlendirmiştir.

Muhit ve zamanın getirdiği ihtiyaç ve zaruretlere karşı lâkayt kalan veya inat gösterenler, zamanın insafsız paletleri altında ezilip giderler de feryatlarına kulak veren bile olmaz.

Beşer tarihi, bu hususu aydınlatan binlerce, yüz binlerce misâlleriyle ne ibretli bir temâşâgahtır; ama ibret alan kim..?

Milletler ailelerden, aileler de fertlerden meydana gelir. Aile izotopları, fert partikülleri ile; millet de aile molekülleri ile şekillenir ve iyi veya kötü bir vaziyet arz eder. Fertler ne kadar seciyeli, zinde, terbiye görmüş, olgunlaşma yoluna girmiş iseler ve belli bir gaye, belli bir hedef istikametinde faaliyet gösteriyorlarsa; cemiyet de o nispette sağlam ve o ölçüde payidar olarak, sürçmeden, şaşkınlığa düşmeden, emin ve süratli bir tempo ile sıçrayıp asrının üstüne çıkabilir. Aksine, fertleri ayrı ayrı ideallere gönül kaptırmış, ayrı ayrı yollara düşmüş bir millet ve o milletin endam aynası sayılan hükümet, daima sendeleyecek, istikrarsızlığa düşecek, güpegündüz yolunu şaşırarak, sonra da çeşit çeşit paradokslarla bütün bütün aşınıp gidecektir.

Nasıl ki bir insanın vücutça sağlam ve sıhhatli olduğuna dair verilecek rapor, onun bünyesini meydana getiren dokular, uzuvlar ve ona ait bütün duyguların her türlü kusur ve arızalardan berî olmasına bağlıdır. Zira, bedendeki herhangi bir arıza, hücre faaliyetlerindeki herhangi bir tıkanıklık, umum bünyede sarsıntılar meydana getirerek, sıhhatli uzuvlarla âhenk içinde vazife gördürmeyecektir. Öyle de; bir milletin zübdesi⁷⁷ ve endam aynası sayılan hükümeti, bir şahsa benzetecek olursak; cemiyetin küçük üniteleri onun âzâları, fertler de hücreleri mesabesinde olacaktır. Buna göre, bir millet ve bir devletin sağlamlığı, evvelâ onu meydana getiren fert parçacıklarının, aile izotoplarının, canlı, ceyyid ve aktif olmalarında, sonra da bunların bütünleştirici bir ideal etrafında birleşmelerinde aranmalıdır.

⁷⁷ Zübde: Kaymak, öz.

Evet, bir cemiyetin sürekli canlılığı, istikbal ve ümit vaad etmesi, o cemiyeti teşkil eden inançlı, azimli, kararlı, hasbî, milletin ızdırabıyla başı daima yüce dağlar gibi dumanlı ve gözlerinde buğu buğu milletini zirvelerde görme hayalini taşıyan asil ruhların mevcudiyetine bağlıdır.

Fertlerde asalet ve fazilet düşüncesinin uyarılması, insanların “ego”nun baskısından kurtarılarak, cemiyete yararlı birer uzuv hâline getirilmeleri de onların yetiştirilmesini en kudsî vazife bilen, o uğurda Cehennem’in alevlerini göğüslemeye kararlı olan, dünyanın ziynet ve debdebesine gönül kaptırmayan, bilumûm siyasî cereyanlardan uzak kalmasını bilen, her lâhza hamiyetle gerilip gayretle boşalan, kafası yaşadığı devri idrakle aydınlanmış, gönlü gökler ötesi âlemlerle diyalog içinde ve kendini milletine adanmış gerçek mürşid ve terbiyecilerin feyizli iklimlerinde kâbil olacaktır.

Bu kudsîler sayesinde ki, en büyük şehirlerden en küçük köylere kadar, nurdan birer sütun hâlinde uzayıp gidecek olan aydınlatma ve insanlığa yükseltme hamlesi, yıllardan beri “cerâd-ı münteşire”⁷⁸ gibi etrafımızı ihata eden karanlık gönüllerin savrulup gitmesine; geceye destan kesen yarasaların susturulmasına; yeniden bayırlarımızı, kar çiçeği gibi millî ruh ve millî düşüncenin sarmasına ve asırlardan beri yurdun dört bir bucağına saçılmış çeşitli doz ve tesirdeki zehirler bertaraf edilerek, her türlü yabancılışmaya son verilmesine vesile olması bakımından, tarih çapında bir hamle olacaktır. Bunun yanında, diğer sahalardaki gayretler, ne kadar ehemmiyet arz ederse etsin hep ikinci üçüncü plânda kalacaktır.

Hiçbir zaman hatırdan çıkarılmamalıdır ki; bir millet, arz edildiği ölçüde, kendini kurtaracak müessese ve ellerden mahrum kaldığı sürece, onun maddî refahı, iktisat ve ticareti, ziraat ve sanayii ve daha değişik istikametteki bütün

⁷⁸ Cerâd-ı münteşire: Etrafı saran çekirgeler.

hamleleri, batmaya yüz tutmuş bir vapurun direklerine boya çalmadan daha ileri bir mânâ ifade etmeyecektir.

Evet, ziraat modernleştirilmeli; ticaret -meşrû çizgide- çağın icaplarına göre ıslah edilmeli; büyük sanayiye giden yollar-daki tıkanıklıklar açılmalı; ama bütün bunlardan evvel ve mutlaka, o millet fertleri, dekolte düşüncelerden kurtarılmalı; onun arş-ı ismetine⁷⁹ uzanan şeytanî el ve kulaklar koparılmalı; asırlardan beri “garbın kanlı kâbusu” altında ruhunu saran hafakan ve cinnetlerden halâs edilmeli ve kendi “gök kubbe”si altında, kendi ibrişim ve kendi kanaviçeleriyle, kendi dünyasına ait motifler ortaya koymasına imkân ve zemin hazırlanmalıdır. Aksine, ruhunu mefistoya satmış gönüllerin, Elene’nin kapısında, Elene’ye hasret gidecekleri mukadderdir.

---

⁷⁹ Arş-ı ismet: Milletin iffet seması.

Maarifin Vaad Ettikleri

Ülke saadetinin sağlam ve ümit verici olması, bugünkü nesillerin ciddiyetle ele alınmasına ve geleceğe göre kalb-kafa bütünlüğü içinde yetiştirilmesine bağlıdır. Günümüzün tali'siz gençleri, aile ihmalkârlığının bağrında hayata gözlerini açtı ve kendini insafsız bir çevrenin, merhametsiz hâdiselerin, öldürücü fikir akımlarının ve felç edici neşriyatın kucağında buldu. Yarınları omuzlarında bayraklaştıracak olan bugünün dinamik güçlerini hâlihazırdaki durumun boğucu tesirinden kurtararak onlara kendi iradeleri ile var olma ve yaşama yolunu göstermek, zamanımızın idareci ve zimamdarlarına düşen rabbânî bir vazifedir.

Yarınları kendilerine emanet edeceğimiz bu gençler, eğer iradeleriyle var olma yolunda ciddî bir terbiye almaz veya alamazlarsa, diğer canlılar gibi, hatta daha aşağı bir seviyede, şehvet, hiddet, hırs misüllü alçaltıcı hislerin ve yetiştigi çevreden aldığı fena huyların baskısı altında kalır giderler ve bir daha da bu mahkûmiyetten kurtulamazlar. Şehvet, öfke, hırs ve veraset kanunlarının insan üzerindeki tesiri o kadar ciddî ve ağırlıklıdır ki; pedagojinin en yeni esaslarına göre, çok iyi terbiye görmüş gençlerde bile az çok kendisini hissettirmekte ve onları yanlış yollara zorlamaktadır.

İşte terbiye, pek çok maksat ve gayeler için insan mahiyetine yerleştirilmiş bulunan bu türlü hislerin azgınlaştırıcı tesirini kırıp onları iyiye, güzele doğru yönlendirerek zararlı gibi görünen bu duygulardan insanî kemâlâta giden yolları keşfetmek ve fertte fazilet duygusunu, irade metanetini, düşünce kabiliyetini, hürriyet aşkını geliştirmek içindir; Hakk'a esaret mânâsındaki hürriyet aşkını!..

Şayet, heves ve ihtirasların amansız pençesi altında hırpalanan nesillere, kendi ruhumuzu, iç dünyamızı aksettirici böyle bir terbiye verilmez, ahlâk ve fazilete giden yollarda onlara ışık tutulmazsa, milletimiz bugün de, yarın da kargaşadan kurtulamayacaktır. Apaçık ortadadır ki, kendi nesillerine soylu bir kültür ve iradî terbiye veren milletler, geleceklemini teminat altına almış ve bütün mukaddeslerini emanet edecekleri en sağlam bekçileri keşfetmişler demektir. Çocuklarını ahlâk ve düşünce noktasında ihmal eden cemiyetlere gelince; bunlar, yüksek değer ve mefhumlarıyla beraber, bütün bir milleti anarşi seylâplarıyla baş başa bırakmış sayılırlar.

Her milletin, hayatiyet ve bekâsıyla bu kadar ciddî münasebeti olan talim ve terbiye mevzuu, hemen her ülkenin en başta gelen meselelerindedir. Bilhassa milletlerin buhranlı anları sayılan geçiş dönemlerinde, bu husus daha da ehemmiyet arz eder. Bu türlü dönemlerde ülke şartlarını kavrayamama, icraatında hissi, mantığın üstünde tutma, plânlarını içinde yaşadığı krizli dönemin baskısı altında hazırlama ve kitlelerin “hayhuy”uyla şaşkınlığa düşüp yol ve yön değiştirme, millî bünyeyi, bir daha belini doğrultamayacak şekilde ırgalayacak ve yerle bir edecektir. Değil bunlar gibi ciddî meseleler; bu mevzuda en küçük bir hata, en ehemmiyetsiz gibi görünen bir dikkatsizlik, az bir ihmal dahi, milleti altüst etmeye yetip artacaktır... Aslında bugüne kadar cemiyet fertlerinin hazan vurmuş yapraklar gibi savrulup gitmesi de hep iyi bir terbiye alamamış olmasından ve kültürsüzlükten

kaynaklanmıştır. Yine de bu hassas nokta, daha az ehemmiyeti olan meselelerin yanında unutulup gidecekse “Ya sabûr!” deyip bir hayli zaman daha Heraklit’imizi beklemez icap edecektir.

Kanaatimce, bugün en ciddî, en derin, en büyük meselelerden daha büyük, daha hassas bir mesele varsa, o da geleceğin nesillerini kendi ruh kökümüze bağlı olarak yetiştirmek ve onları her türlü yabancılaştırmadan kurtarmak meselesidir! Buna göre, bugün talim ve terbiye adına gösterilecek her gayret, yarının emniyet ve saadetini; her ihmâl ve lâkaytlık da geleceğin sefalet ve perişanlığını netice verecektir.

Şu anda olsun, günümüzün mesulleri, kitlelerin yıllar yılı perişanlık ve derbederliğine sebebiyet veren hususları yeniden gözden geçirerek, ona göre bir bakış ve geleceğe aydınlık getirecek objektif bir anlayışla çocuklarımızın yetiştirilmesini ele almazlarsa, bu ülke ve bu millete çok yazık olacaktır.

Şimdi olsun, dünü bugünle, bugünü de yarınla iç içe ve müşterek mütalâa edebilecek, çağını idrak etmiş nesiller yetiştiremezsek -maazallah- zamanın insafsız dişleri arasında çiğnenip gitmemiz mukadderdir. Evet, bulunduğu muhitin şartlarına göre duygu ve aletlerle teçhiz edilemediğinden ötürü inkırazı uğrayıp giden canlılar gibi, yaşadığı devri idrak edememiş milletler de yerlerini, var olmaya daha müsait başkalarına bırakır, mahvolur giderler. Tarihte yok olup gitmiş milletlerle nesli tükenmiş bir kısım canlı fosiller, Yaraticı Kudret’in aynı kanunlarını göstermesi bakımından ne müthiş bir tablodur!

Mısır medeniyeti, Roma imparatorluğu, Endülüs kültürü, Osmanlı cihangirliği ve daha niceleri.. hep aynı gaddar dişler arasında çiğnenip gitmişlerdir. “İşte onlar, işte perişan yurtları!”; sönük bir renk, ölgün bir iz ve etnoğrafik bir kısım enkaz... Genç nesilleri belli bir gaye ve belli bir ideal istikametinde ele almayan milletler için aynı korkunç girdap bütün

ürperticiliğiyle ağzını açmış beklemektedir. Buna karşılık, çocuklarımızın ruhunda mayalayacağımız irade gücü, terkipçi düşünce ve Hak sevgisi, onları her türlü uyuşukluktan, yılgınlıktan, beklenmedik şeyler karşısında paniğe kapılmaktan kurtaracak ve çalışmaya şevklerini kamçılıyarak, onlarda hamiyet ve gayret düşüncesi uyacaktır.

Günümüzün idareci ve zimamdarları⁸⁰, ilmî ve içtimaî hayatımızı, yaşadığımız devir itibarıyla nazar-ı itibare alma ve dünden bugüne, bugünden de geleceğe geçiş yollarını tespit edip, yarınki nesillerin nasıl yetiştirileceği hususunu en parlak çizgileriyle belirleme, tamim ve takip etme mecburiyetindedirler. Böyle bir düşünce ile şahlanmış ateşin dimağların, aşk ve heyecanla coşan gönüllerin bu meselenin üzerine yürüyecekleri güne kadar, vatan ve milletin geleceğinden emin olmak ve ülkenin yükseleceğini beklemek oldukça zordur.

---

⁸⁰ Zimamdar: İşi elinde tutan.

Nesillerin Maariften Bekledikleri

Talim ve terbiyeden ne anlamalıyız? Nesiller, nasıl ve ne suretle terbiye edilmelidir? Onlara, neleri, nasıl ve niçin okutmalıyız? Ve bu kudsî vazifeyi kimler görecektir?

Terbiye ile alâkalı mevzuları ele alırken, kendi kendimize soracağımız bu suallere, inandırıcı cevaplar bulma mecburiyetindeyiz.

Hedef ve gayesi belirlenememiş bir talim ve terbiye sistemi, nesilleri şaşkına çevireceği gibi, nelerin nasıl öğretileceği ve terbiyede takip edilecek usûl ve metodun neler olacağı bilinmeden, gençlerin kafa ve ruhlarına yerleştirilen şeyler de onları sadece birer bilgi hamalı yapacaktır.

Milletlerin içtimaî yapılarıyla, terbiye usûl ve esasları arasında açık bir alâka, yakın bir bağ mevcuttur. Millet fertlerine nasıl bir terbiye verilirse, toplum da yavaş yavaş giderek o şekli almaya başlar. Zira, bugün yetiştirilen nesiller, yarının yetiştiricileri olarak vazife başına geçecek ve üstatlarından aldıkları aynı şeyleri, çıraklarının gönüllerine boşaltacaklardır. Milletlerin, cismanî varlıklarını devam ettirmelerinde

evlenme ve üreme ne ise, onların ahlâkî ve içtimaî hayatları için terbiye de aynı şeydir. Evlenme mevzuunu sağlam esaslara bağlayamamış milletler, kendilerini inkırazdan kurtarmayacakları gibi, cemiyetin ruhî ve ahlâkî durumuna gereğince ehemmiyet veremeyen milletler de kat'iyen uzun süre varlıklarını sürdüremeyeceklerdir.

Bir milleti meydana getiren fertlerden her biri, az çok diğerine tesir eder veya ondan bir şeyler alarak onun tesirinde kalır. Bunun gibi anane ve gelenekler, uzak-yakın çevrenin tesiri de yetişmede önemli birer yer işgal ederler. Bir aile reisi kendi aile fertleri arasında; milleti idare edenler de, cemiyetin çeşitli kesimleri ve fertleri arasında kuvvetli tesir ve nüfuza sahiptirler. Buna göre, bir milletin, kabiliyeti ölçüsünde yükselmenin en son noktasına ulaşması ve fonksiyonunu tamı tamına eda etmesi, o milleti meydana getiren fertlerin düşünce, tasavvur, kültürüyle ve zimamdarlarının da plân, basiret ve hasbîlikleriyle yakından alâkalıdır. İdare edenlerin eğilip fertleri görüp gözetmeleri, fertlerin de birer içtimaî varlık hâline gelme yolundaki gayretleri, bir taraftan “Herkes çoban ve herkes güttüğünden mesuldür.”⁸¹ prensibinin, diğer taraftan da “yaşama yerine yaşatma zevkine” göre akort olmanın ifadesidir.

Nesillerin yetiştirilmesiyle meşgul olanlar, bu vazifeyi hangi nam altında yerine getirirse getirsinler, üzerlerine aldıkları mesuliyetin büyüklük ve ehemmiyetini bir an bile hatırdan çıkarmamalıdır. Bizler, çocuklarımızın geleceğini teminat altına alma uğrunda, her yolu dener, her ihtimali değerlendirir, onların hiçbir şeye muhtaç olmamaları için her sıkıntıyı göğüsler, her zorluğa katlanır, onlara “cennet-âsâ”⁸² bir dünya hazırlamaya çalışırız. Acaba onları, gerçek sermaye olan ahlâk ve fazilete yükseltemediğimiz, idrak ve kültürle

⁸¹ Buhârî, *ahkâm* 1, *cum'a* 11; Müslim, *imâret* 20.

⁸² *Cennet-âsâ*: Cennet gibi.

istikrara ulaştıramadığımız zaman, bütün himmet ve gayretlerimiz boşa gitmeyecek midir?..

Evet, bir milletin en büyük sermayesi, talim ve terbiyenin bağrında gelişen kültür, irade sağlamlığı, ahlâk ve fazilet sermayesidir. Bu sermayeyi elde eden milletler, cihanları fethedebilecek bir silahı yakalamış ve dünya hazinelerini açaabilecek sırlı bir anahtara malik olmuş sayılırlar. Aksine, bu terbiye ve bu anlayışa ykselememiş yığınlar, ileride verecekleri hayat mücadelesinin daha ilk raundunda nakavt olup eleneceklerdir.

Eğer nesillerin dimağlarını yaşadıkları devrin fenleriyle, gönüllerini de telerden gelen esintilerle donatarak, ruhlarında birer fener hâline getireceğimiz tarih menşruyla, onları geleceğe baktırabilirsek, inanın bu uğurda sarf ettiğimiz Şeylerin en küçük parçası dahi heder olmayacaktır! Heder olmak Şöyle dursun, kat kat fazlasını dahi alacağımız söylenebilir. Hatta diyebilirim ki; nesillerin yetiştirilmesi uğrunda harcanan her kuruş, o sağlam gönüllerde, o terbiye görmüş ruhlarda âdetâ bir gelir kaynağı hâline gelecek ve milletçe, bitip tükenme bilmeyen bir hazine elde etmiş olacağız.

İyi bir terbiye görmüş ve yetiştirilmiş nesiller, hayat mücadelesinde, karşılarına çıkan her engeli göğüsleyebilecek, maddî-mânevî her çeşit zorluğu yenebilecek ve hiĉbir zaman ümitsizliğe düşmeyeceklerdir. Böyle bir idrakten mahrum tali'sizler ise, babalarından intikal eden maddî serveti har vurup harman savurdukları gibi, mnen de hep boşlukta, sallantıda ve karamsar bir hayat geĉirecek, sonra da sefaletin kuduz dişleri arasında kahrolup gideceklerdir.

Bugün yolların ayırımında, kendi evltlarını ya insanlığa yükseltme veya insan azmanı olmaya terk etme mevkiinde bulunan zimamdarlar, nasıl Kafdağı'ndan ağır bir sorumluluk yklendiklerini düşünerek, yıllar yılı ihmallerin meydana

getirdiği ciddî çürümelere karşı daha sağlam, daha tutarlı tedavi yolları bulma mecburiyetindedirler. Yoksa bugüne kadar, çeşitli erozyonlarla, elli bin defa varlığının en kıymetli cevherlerini meçhul denizlere kaptırmış bahtsız nesiller, bütün bütün “kuvve-i inbâtiye”lerini⁸³ kaybederek tamamen verimsizleşecek ve bir daha da kendi özleriyle varlığa eremeyecek, geçmişteki ihtişamlarına ulaşamayacaklardır.

---

⁸³ *Kuvve-i inbâtiye*: Nebâti bitirme, tohumu yere dikip yeşillendirme melekesi.

Utanma Ufku

Geçmişin şanlı ve ibret dolu sayfaları ve hâlin düşündürücü tabloları karşısında, kim bilir şimdiye kadar, içlerinde burkuntu, ruhlarında hüznün niceleri ağlayıp inledi. Niceleri şanlı, fakat gururu rencide olmuş bir milletin; muhteşem fakat hırpalanmış bir devletin; her tarafı “Bağ-ı İrem” iken, viranelere dönmüş bir ülkenin yürekler acısı umumî manzarasıyla âh u efgân ederek iki büklüm olup gitti.

Kaç defa insanımız, Eyyûb (aleyhisselâm) gibi hayat çeşmesinin çağılıtlarını duyup sevindi; kaç defa Yakub’un (aleyhisselâm) hasreti içinde, Mısır’dan gelen gömleğin kokusundan dem vurup avundu ve kaç defa, şafak sonrası, yıllar süren bir upuzun gecede, elinde ümitten meş’ale, gözleri dolu dolu “Seniyye-i Vedâ”⁸⁴ türküleriyle güneşin yakında doğacağını mırıldanıp durdu... Aslında, bugüne kadar bir buhurdanlık gibi tütüp duran, gözlere aydınlık bu müjdelere olmasaydı, belki de biz ve ülkemiz bir bilinmez karadeliğe kapılarak zayi olup gidecektik.! Evet, bin hasret ve iştihak, bin ümit ve azimle, geleceğe açılanların ak ikliminde, birbirini

⁸⁴ *Seniyye-i Vedâ*: Medine-i Münevvere’ye girişte Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilk defa görüldüğü tepe.

kovalayan ışık tufanları sayesinde ki toplum, şu karmakarışık labirentlerde özünü koruyabildi ve millet, kendi orijiniyle bugünlere geldi ulaştı.

Nesiller, yüzleri ak, alınları açık buradan göçüp giden bu aydın simaları, ebetlere kadar hep hayırla yâd edecek ve ruhlarında yaşatacaklardır.

Selâm; sinelerimizde “yâd-ı cemil” olarak kalıp giden dostlara! Selâm; mukaddes mefkûresi uğrunda dünyayı ve hayatı hakîr gören ruhlara! Selâm; yarınlar, öbür günler için toprağa tohumlar saçıp sonra da arkasına bakmadan çekip gidenlere! Selâm; milletin inanç ve düşünce istikameti yolunda, Cehennem’in alevleri içinde yanmaya razı olmuş zirve insanlara! Selâm; hayatını kan-ter içinde yaşayıp arkadan gelenlere azim ve mücadele yolunu açanlara..!

Onlar, bütün bütün yaşama zevkinden sıyrılarak başkaları için var oldu ve başkaları için yaşadılar. Onlar, bugün ve yarın kendilerini utandıracak şeylerden uzak kalmasını bildi, sonra da izzetleriyle buradan göçüp gittiler.

Millet bin bir ızdırıp içinde kıvranırken, onun dertlerine âşına olmayan çehreler utansın! Yıkılan düşünce dünyası, eriyen toplum ve yitirilen nesiller karşısında irkilmeyen ruhlar utansın! Taş taş devrilip yerle bir olan bir muhteşem medeniyet enkazı arasında, gözü yaşarmadan, gönlü hoplamadan dolaşıp duran gamsızlar utansın! Kurumuş sularımızı, bozulmuş bağlarımızı, yıkılmış köprülerimizi, harap olmuş yollarımızı görmeden geçip giden körler utansın!

Utansın, ovayı çölleştirip obayı kirletenler; etrafa habaset saçarak karayı, denizi yaşanmaz hâle getirenler! Utansın, enkaza destan kesenler; yosun tutmuş mihraplar, örümcekli tavanlar karşısında ürpermeyenler! Utansın, elde ettikleri fırsatları değerlendiremeyip fertleri âtil, müesseseleri de

verimsiz bırakanlar! Utansın, ölülerin sırtında hakk-ı temettü⁸⁵ arayanlar ve kefen soymayı sanat edinenler..!

Utaniyorum; yıkılıp giden hayâ hissinden ve ortalığı saran yüzüzlükten! Utaniyorum, milletime karşı vefasızlıktan ve onun çeşitli erozyonlarla aşınıp gitmesi karşısında hissizlikten, umursamazlıktan! Utaniyorum, hakkı tutup kaldıramadan ve onu bâtilin savletinden kurtaramamadan! Utaniyorum, mazinin gürültülerini ruhumda duyamayışım; hiç olmazsa, izzetle ölüp gitmeyi, zilletle hayata tercih edemeyişimden! Utaniyorum, irtikâp edilen haksızlıklardan, ufukları saran hıyânetlerden ve ruhları karartan aldatmacalardan! Utaniyorum, mürâî çehrelerden, sahte davranışlardan, samimiyet bilmeyen ruhlardan..!

Gönlümdeki kasvetten, duygularımdaki sefaletten, vicdanımı çepeçevre saran zilletten utanıyorum! Milletim uğrunda şahsî zevklerimi terk edemeyişimden, onun dertleriyle seccademi ıslatamayışım ve onun ızdıraplarıyla nefsimi, yurdumu, yuvamı unutamayışım utanıyorum!

Keşke, toplumun mânâ ve ruh sefaleti karşısında, ürpermeyen gönüllerimizden, yaşarmayan gözlerimizden utanabilseydik! Keşke, yıllar yılı insanımızın cahil ve görgüsüz bırakılışından, gençliğin insafsızca ihmal edilmişinden utanabilseydik! Keşke, bugünün işini yarına, yarıninkini de öbür güne bırakmış olmamızdan ve halledilmedik dağlar kadar problemlerden utanabilseydik! Tarihten ve gelecek nesillerden utanmasak bile, keşke Allah'tan utanabilseydik!

⁸⁵ Hakk-ı temettü: Kazanç hakkı.

Fecir Erlen

Yıllar var ki milletimiz, bütün müesseseleriyle bir varoluş mücadelesi içinde çırpınıp durmaktadır. Değişik çizgi ve değişik buudlarda cereyan eden bu mücadelede, insanımıza gerçek diriliş vaad eden çaplı hamleler olduğu gibi, onu özünden uzaklaştıran, miyoplaştıran ve başını döndürerek yoldan saptıran gayretler de eksik olmamıştır.

Hemen her zaman, bir yanda, ızdıraplı sinelerde, sonsuzdan gelen aydınlık ve esintilerle ortaya çıkan ve milleti “ba’sü ba’del mevt”e götüren hakikî mücadele; diğer yanda da his, heves ve ihtirasların bağrında gelişen reaksiyonlar, sun’î ve yapmacık mücadele devam edip durmuştur. Yıllar yılı kültürsüz ve görgüsüz bırakılan yığınlar, bu mücadelenin hakikisinin yanında yerini aldığı gibi, çok defa, sahtesine aldandığı da olmuş ve yıldız böceğini yıldız sineği kartal, saksağanı da tavus zannederek, tereddüt ve yanılmalara düşmüştür. Ama bu yanılmalar kat’iyen uzun sürmemiştir. O, yeniden toparlanarak kendine gelmiş ve yoluna devam etmiştir.

Evet, Sâmirî’den Müseyleme’ye, ondan da nifak şebeke-sinin reislerine kadar, peygamberâne tavırlarla ortaya çıkan bilumum yalan ve bâtilin temsilcileri, muvakkaten, cehalet ve

muhakemesizliğe vize ettirdikleri beraatlarla, bugüne kadar cemiyetin çeşitli kesimlerinde varlık gösterip yığınları iğfâl etmişler ise de, ışığın tufan tufan yayıldığı ve karanlığın hırıltıya düştüğü günümüzde, mihrabını bulmuş aydın gönüller için, öyle inanıyoruz ki, artık bunlardan hiçbirisi bahis mevzuu olmayacaktır. Zira bugünün insanı, artık kat'iyen dünün insanı değildir. O, yıldızların kolları arasında sergilenen, Yaratıcı Kudret'in donanma gecesiyle, çocukların havaya saldıkları fişeklerden meydana gelen sun'î ışık oyunlarını birbirinden tefrik edecek kadar kendinde ve idrakiyle iç içedir.

Şimdiye kadar insanlık tarihindeki her gerçek diriliş, ölümsüzlüğe ermişlerin ak ikliminde bir tomurcuk gibi belirmiş, sonra da gelişip gitmişti. Nefis ve benlikleri itibarıyla başları yokluğa ulaşmış bu devâsâ kametlerdir ki, ne kabirden korkarak geriye durmuş, ne de hayat endişesiyle sarsılmışlardır. Korku ve endişe şöyle dursun, dostlara visal kapısı saydıkları kabri ve ölümü gülerek karşılamış, hatta o yoldaki vesileleri âdeta alkışlamışlardır.

Onların düşünce dünyalarında, ne varlığa bağlanıp onunla övünme, ne de kaybettikleri şeyler karşısında mahzun olma vardır. Gönülleri ebed melodilerine göre akort olmuş bu olgun ve doygun ruhlar, bütün gökler yıkılsa ve onlar altında kalsalar, ihtimal ki başkalarına müthiş görünen bu manzara, onlarda sadece hayret ve hayranlık uyacaktır!

Onlar iç yapıları itibarıyla insanlığın başı üstünde sema gibidirler; bulutlanınca yağmurla imdada koşarlar, açılınca da güneşten huzmelerle... Meyvedar ağaç gibidirler; kâh çiçekleriyle yüzümüze gamze çakar gönüllerimizi hoplatırlar, kâh meyveleriyle çevrelerine tebessüm yağdırırlar... Bunlardır ki;

*“Ötelerden gelen sırlarla coşar,
Ellerde meş'ale habire koşar,
Derin vadiler, sarp yokuşlar aşar,
Işık olur meltem olur eserler...”*

Kendini aşamamış, ruhunda ölümsüzlüğe erememiş derbeder gönüller ise, yer yer ölüm ve zevale takılıp kalırlar; vakit vakit bedenî hazlarında boğulurlar ve zaman zaman da nefsanîlikleriyle târumâr olup giderler. Perspektiflerinde ikbal hırsı, sinelerinde şöhrat arzusu, ruhlarında şehvet hissi ve bencilliğin kurutucu fırtınalarıyla her an hazana maruz bu tali'sizler, hep inançsız, hep ümitsiz ve hep karamsar oldukları için, ne peşi peşine sökün edip gelen baharlar ne de yukarılardan akıp gelen nurlar, onların gönüllerinde en ufak bir ümit kıvılcımı meydana getiremez. Ego'nun öldürücü atmosferinde felce uğramış bu bahtsızlar, feleğin çarkları onların hevâ ve heveslerine göre hareket etsin isterler: Güneş arzularına göre doğsun; rüzgâr onların isteklerine göre essin; yağmurlar gönüllerine göre yağsın... Tek kelimeyle, Hakk'ın binlerce hikmeti sussun, onların hevesleri konuşsun dilerler..! Olmayacak şeylere gönül kaptırmış bu serseri ve çocuk ruhlar, hiçbir zaman umduklarını bulamaz, dolayısıyla da bedbînlikten kurtulamazlar. Onlar için;

*“Emeller âdeta kuyu içinde
Hiç erilmeyen köyü içinde
Varılmaz sâhilin “koy”u içinde,
Hicran ve yeis, yürekler pek hissiz,
Düşler kâbuslu, çevre merhametsiz...”* dir.

Yer-gök farklılığı içinde birbirine zıt bu iki düşüncenin de insanımızın hayatına maya olduğu ve onu kendi rengine göre şekillendirdiği zamanlar olmuştur. Ancak, azim ve inançla gerilmiş ışık süvarilerinin rehberliğinde, toplum, gönlü itibarıyla, yüksek ideallere dilbeste; ruhu itibarıyla, mızrabını yemiş tel gibi inim inim; gözleri her zaman güneşin doğduğu iklimde ve dudaklarında “Seniyye-i Vedâ” türküsü kanatlanıp gitmiştir. Berikilerin arkasında ise, fertler ümitsiz, kitle derbeder ve millet de bu titrek ellerde yıkılıp gitmekle yüz yüze tali'sizler yığını olup kalmıştır.

Şimdiye kadar, milletçe yaşadığımız bu iniş ve çıkışları göz önünde bulundurarak, son bir kere daha, omuzumuza alıp bayraklaştırmayı düşündüğümüz diriltici hakikati belirleyemez ve ona yürekten hizmet edeceklerin imdadına koşmazsak, yeniden bir düzine fasit daireler içinde boğulup gitmemiz kaçınılmaz olacaktır.

İlim

Günümüzde ilmî gelişmeler görülmedik bir hız ve seviyeye ulaştı ve çağımız âdeta bir sürprizler çağı hâline geldi. Diyebiliriz ki; şu son çeyrek asırda, ilmin insanoğluna armağan ettiği yeni buluş ve keşifler, önceki devrelere ait bütün buluş ve keşiflerden daha fazla olmuştur. Gün geçmiyor ki mikro âlemden makro âleme kadar çok geniş bir sahada, bir sürü yeni yeni şeyler ortaya konmasın ve varlığa ait bir yığın meçhul ve karanlık noktalar aydınlığa kavuşturulmasın. Atomlar âleminden nebülözlere, canlılar âleminden insan uzviyatına (organizma), teknoloji ve elektronikten lazere kadar sayısız keşif ve tespitlerin hemen her gün, gazete ve mecmualar vasıtasıyla dünyanın dört bir bucağına yayıldığını duyuyor, ya seviniyor ya da korku ve paniğe kapılıyoruz.

Bu hız ve tempo ile gelişen ilim ve teknolojinin, çok yakın bir gelecekte, topyekün kanaat, düşünce ve ilim anlayışına tesir edebilecek, yeni keşifler ortaya koyacağı da gözden ırak tutulmamalıdır. Dönüp yakın geçmişimize baktığımız zaman, dünden bugüne, çok şeyin değişmiş olduğunu görürüz. Daha dün, herkesçe değişmezliği kabul edilen Galileo'nun mekân telâkkisi, Nevton'un cazibe-i umumiyesi

(genel çekim) yerlerini “rölativizm” e terk ederek bugün tarihî birer faraziye (teori) hâline geldiler. Maddenin her şeyin esas-ı olması görüşü, bir hayli zamandan beri, herkesin kuşkuyla baktığı bir mevzu olmuştu. Bugün ise artık madde kadar, madde ötesi şeylerin de kendilerine has çizgide, araştıracının perspektifine girdiğini görüyoruz. Öyle anlaşılıyor ki, yakın bir gelecekte, madde kadar anti-madde, atom kadar anti-atom, ilim mahfillerinin müşterek araştırma mevzuu hâline gelecek ve fiziğin ele alındığı her yerde, mutlaka, metafizikten de bahsedilecektir.

İlim, “duyu organlarımız”la kavranan nesnelere meşgul olur. Bunun dışında kalan gerçekleri de tecrübelerle dayanılarak elde edilen neticelerin ışığı altında izah etmeye çalışır. Duyularla (hasse) tespit edilememiş, doğruluğu ispatlanamamış bilgilere ise -ilmî metodolojiyle, gerçek olduğu belirleneceği âna kadar- bünyesinde yer vermez. Meselâ gözle gördüğümüz şeylerin keyfiyetleri bir tarafa, onların sabit birer hakikat olduğunda kimse tereddüt etmez. Keza; kulaklarımızla duyduğumuz, dokunarak hissettiğimiz ve diğer duyu organlarımızın sahasına giren eşya için de, aynı şeyleri düşünebiliriz... Duyu organlarımızla varlığını sezemediğimiz “manyetik” ve “elektronik” alanların mevcudiyetini ise pusula ve benzeri aletlerle tespite çalışırız. İlim, bugün, sahip bulunduğu alet ve vasıtalarla, ancak bu kadarını tespit edebilmekte, “elektrik”, “manyetik” ve “kütle-çekim” sahalarının dışına çıkamamaktadır. Bu alanların mevcudiyet ve keyfiyetini ispatlayacak alet ve vasıtalar keşfedildikçe, bunlar da ilmin araştırma mevzuu içine girecektir.

Bu itibarla günümüzde, ilmin her şeyi ihata ettiğini ve gidip nihaî hedefine ulaştığını iddia etmek, hem büyük bir yanlışlık, hem de fennin ortaya koyduğu şeyleri görmezlikten gelmenin ifadesidir. Aslında bugün, ilmin ortaya koyduğu keşif ve buluşlara bakıldığında, bildiklerimizin, bilmediklerimizin

yanında “hiç” denecek kadar az olduğu görülecektir. Bunun aksini iddia etmek, hem realitelere aykırı, hem de mevcutla yetinme gibi, bir himmet zaafı ve bir irticaî harekettir. Her devirde, ilmin ulaştığı noktaları, varılabilecek en son hedef telâkki edenler, böyle düşünmekle ilmî araştırmaların yolunu tıkanmış ve kültür hayatının simasını karartmışlardır.

Onun için bizler, bugüne kadar öğrenip bildiklerimizin, yeni baştan kritiğe tâbi tutulmasını, eski bilgilerimizin, yeni keşiflerin ışığı altında tekrar ele alınmasını, hem yanlışlarımızın düzeltilmesi hem de mevcut tıkanıklıkların açılması bakımından zarurî görmekteyiz.

Evet, yeniden sema ve yeryüzünün umumî durumları; birbirleriyle olan münasebetleri; gece ve gündüzün düzenli şekilde, ard arda gelmesi; canlı-cansız varlıkların kendi dünyaları içindeki hususiyetleri; insan ve hayvan organizmasının hareket, fonksiyon, hedef ve gayeleri; nihayet toprak-su, bunların terkipleri ve canlılarla olan münasebetleri mutlaka ele alınmalı ve modern metotlarla tahlile tâbi tutulmalıdır. Ancak bu suretle, ilmî araştırma usûlüne (ilmî metodoloji) göre ispatlanamamış nazariyeler, yanlış tespitlerle ortaya konmuş kaideler, yeni baştan gözden geçirilecek ve yanlışlar düzeltilmeye çalışılacaktır.

Bir ilim adamı için usûlüne göre araştırma yapmak, ilmin haysiyetine saygılı olmanın ifadesidir. İlim yapıyorum diyerek, ispatlanamamış faraziyelerle, ilim yuvalarını meşgul edenler, hem yığınları aldatmış, hem de ilmin haysiyetiyle oynamış olurlar.

En basit şekliyle ilmî bir araştırmada usûl şudur: Evvelâ mevzu belirlenerek, öğrenilmek istenen şey açık-seçik olarak ortaya konur; sonra o mevzuda, daha önce yapılmış araştırmaların neticeleri gözden geçirilir; daha sonra, toplanıp değerlendirilen bu bilgilerden elde edilen sonuçlar tespit edilir;

yapılan bu tecrübelerle ortaya konan neticelerin, doğru olup olmadığını tam tayin etmek için, bir düzine yeni denemelere girilir; bu denemelerle, ortaya konan nazariyenin doğrulanmadığı görülürse, yeniden başa dönülerek, daha başka araştırmalar yapılır; bilgiler toplanır ve eski-yeni bilgiler bir araya getirilerek, bu bilgilerin ışığı altında nazariyeye yeni şekil verilir. Böylece, tecrübelerle gerçek olduğu ortaya konan şeyler kaydedilir; sonra da sabit bir prensip hâline getirilmek istenen bu gerçeğin, umumileştirilip umumileştirilemeyeceği araştırılır; umumileştirilebilecekse, onunla benzeri hâdiseler arasındaki münasebetler değerlendirilerek bütünlük teminine gidilir.

Modern metodolojinin de benimsediği bu araştırma usûlü, ilmî tespitler için “objektif” bir usûldür. Binaenaleyh, böyle bir usûlle araştırmaya gidilmeden, bir şeyin doğru ve sabit olduğu iddiasında bulunmak ve ona ters gelen şeyleri de red ve inkâr etmek kat’iyen ilmî değildir. Zan ve tahminlere bina edilerek ortaya sürülen düşünceler, sadece birer nazariye ve bu nazariyelere dayanılarak elde edilen umumî kaideler de birer aldatmacadır. Bu türlü zan ve tahminlerle ilmî gerçeklere gidilemeyeceği gibi, bunlara dayanılarak, müşâhede veya sıhhatli haberlerle teyit edilmiş ya da usûlüne göre ispatlanmış hakikatler de inkâr edilemez.

Fikir Çilesi

Bugün hemen herkes, geleceğin mamureleri için formüller arayıp durmaktadır. Biz, mızrabımızı bir kere daha ızdıraplı gönüller hesabına vuracak ve “fikir çilesi!” deyip inleyeceğiz... İzdırapsız gönüllerde, zonklamayan şakaklarda, rahata alışmış ruhlarda yapılacak tembihin tesiri ne olursa olsun, bizler insanımızın gerçek mânâda mutluluğa ermesini, fikir çilesiyle pişmiş şerha şerha sinelerin aydınlık düşüncelerine teslim olmada görmekteyiz.

Bütün varlığı, sabah-akşam ruhunda hallaç edip iplik iplik savuran, sonra da onu çeşitli kanaviçelerden geçirerek rengârenk gergefler hâline getirip teşhir eden bu muzdarip, fakat duru gönüllerin her biri, durmadan arılar gibi dört bir yana seferler tertip edecek, rastladıkları çiçeklerin yapraklarına tahtlar kuracak ve onlara bal olma düşüncesini fısıldayacaktır. Yerinde emekleyecek, yerinde kanatlanıp pervaz edecek; yüreğinde hep sancı, şakaklarında zonklama, uyuyamadığı haftalar, dinlenemediği aylar ve istirahat etme fırsatını bulamadığı yıllar peşi peşine uçup gidecek de o bunların farkına bile varamayacaktır. Mevlâna anlayışıyla hep bir pergel gibi kalacaktır: Bir yanıyla halkın içinde, diğer yanıyla da

Hak'la beraber... Her lâhza, O'nun, önümüze serdiği eserleriyle coşacak, tekrar tekrar gerilip huzuruna varacak.. sonra da tadıp doyduğu o akıl almaz ruhanî zevkleriyle, halkın içine dönerek derin bir vazife şuuruyla kanatlanacaktır.

Günde birkaç defa düşünce mekiğini, yerle-gök arasında gezdiren ve her seferinde gönül atlasına yeni renk ve yeni buudlar kazandıran bu düşünce mimarları sayesinde bizler, di- mağlarımızda mihrap bağlamış küflü düşüncelerden sıyrılmaya muvaffak olur ve yosun tutmuş gönüllerimizi arındırarak insanlığımızı hatırlarız. Pencere ve kapıları sonsuza karşı da- ima açık ve daima ebediyetle harman olan; kuşları dinleyip ağaçlarla inleyen; yıldızları okuyup denizlerle dertleşen; esen yelden, yağan yağmurdan, uçan kuştan, düşen yapraktan aldığı ayrı ayrı mesajlarla gönlünde Hak'la konuşan; “yol bu!” deyip süvarisini bulmuş bir küheylan gibi çatlayıncaya kadar koşan bu Hak katının kutluları, halk içinde gam yükünü çeken birer hamal, onların ızdıraplarını sinelerinde yaşayan birer müşfik hekim; elemde lezzete, ızdırapta mutluluğa ermiş birer teslimiyet eridirler.

Başlangıcı ve sonu düşünülemez kadar geniş şu me- kân boşluğunda, şimşeklerin ışığı, yıldırımların gürültüsü, gü- neşin rengârenk cilveleri, havanın tatlılık ve güzelliği aydınlık kollarıyla hep onların düşüncelerini sarar; bahar çiçekle- riyle, yaz olgunlaşmış meyveleriyle onlara birer fikir sofrası olur. Duyup sezdiklerinde, tadıp bildiklerinde, Güzeller Gü- zeli'nden çizgiler görür ve O'ndan fısıltılarla ürperirler. Onla- rın irfanlaşan fikir ufkunda, nizam kendine has diliyle bam- başka şeyler mırıldanır; ışık renklerle sarmaş dolaş olur ve ruh bu bezme pervane kesilir. Zaman gelir, yıldızlar ayakları altında toz ve ayakları altındaki tozlar da nebülöz olur.

Ebedleşen gönüllerinde kurup yaşattıkları Cennetlerden ötürü, ne aşk ve şevkleri söner, ne de çektiklerinden dolayı

geriye dönerler. Her sabah yeni bir ümit, yeni bir şevkle uf-kumuzda güneşle beraber doğar ve bize ötelere bir şeyler fısıldarlar.

Bugün topyekün dünya, hayatı güzellikleriyle kavramış, bir mercan sabrı ve sessizliği içinde ruhunda mayaladığı ger-çeği her bucağa aşılama ateşiyle yanıp tutuşan bu kutlular kervanının yolunu gözlemektedir.

Bunlar makam ve mansıp, nam ve şeref sevdasına kapıl-mayacak; hep doğruluğun, emanetin, vazife şuuru, akıllılık ve iffetin timsali olarak kalacaklardır. Kusurlarını bilip neda-metle kıvrınacak; başkalarına karşı da, Yaratıcı'nın tanıdığı müsamaha hakkını son sınırına kadar kullanacaklardır.

Servet yerine dava ve düşünce şerefının, menfaat yerine gerçeğin, lüzumsuz gösteriş yerine alçak gönüllülüğünün ve şiddet, hiddet, öfke yerine yumuşaklık ve anlayışın koruyu-cusu olacak; istidat ve kabiliyetlerinin bütünü, evvelâ ken-di dünyalarının, sonra da umum insanlığın gerçek hayata er-mesi ve yükselmesi uğrunda seferber edeceklerdir. Yalan ve aldatmaya ruhlarında yer vermeyecek; bencillik ve gururdan, yılından çyandan kaçır gibi kaçacaklardır.

Önceden belirlenmiş yüksek idealleri ve mâkul mefkûreleri istikametinde şerefle ilerlerken, karşılarına çıkan engelleri, çe-likleşmelerine vesile sayacak; darımalara ve kırılmalara düş-meyeceklerdir.

Ve bir gün gelecek, onların, nefis ve bencillikleri adına yok-luğa erdikleri aynı noktada, yarınki nesillerin baharı alkışla-yan coşkun naraları duyulacaktır.

Kayan Yıldızlar

Ümitle şahlanıp şevkle gerildiğimiz şu günlerde, semamızda kayan her yıldızın, beynimize saplanmış bir zıpkın gibi yüreğimizi hoplatmasına karşılık; daha şevkli, daha canlı olmamız gerektiğini düşünüyor ve ahd ü peymânlarımızı bir kere daha gözden geçirme lüzumunu duyuyoruz: Hak yolunda olmayı hayatımızın gayesi bilecek; mala menala meyletmeyecektik! Ellerimiz zonklayan şakaklarımızda, milletin yolunu aydınlatacak ve kendini yiyip bitiren bir mum gibi eriyip gidecektik! Ayaklarımızın ucuna kadar gelen dünyayı, onun ziynet ve debdebesini itecek; halkımızın iman, ümit ve gelecekteki mutluluğu adına şahsî haz ve saadetlerimizi, ne burada ne de ötelerde aramayacaktık! Gök, bütün yıldızlarıyla kaldırım taşları gibi ayaklarımızın altına serpilse, o âlemin kudsî sakinleri de istikbal ve perdedarlığımıza koşsaydı, biz yine soluk soluğa insanımızın imdadına koşacak ve onu yükseltme yolunda Kafdağı'ndan ağır yükleri omuzlayarak ona hizmet yolunu seçecektik... Bayırlarımızı kar çiçeklerinin sardığı gün gelince de, vazifemizin bitmiş olduğu şuuruyla, dostların bulunduğu âleme yönelecek ve iştiyakla onlara kavuşmayı dileyecektik..!

Kaoslar göğüslene göğüslene bugünlere gelinmiş ve düşünce atlasımızın gökkuşağı gibi şu rengârenk keyfiyeti kazanması, millet uğrunda verilen hizmetlerin, öze bağlılık içinde, yeni anlayış ve yeni tefsirlerle hâlihazırdaki duruma gelip ulaşması için yıllarca hatta asırlarca beklenilmişti. Bu sisli dumanlı dönemde, yamaçlarımızda açan her çiçek için ayrı bir şehriâyin tertip ediyor; ufukumuzda beliren her yalancı kıvılcım ve şerareyi ışık kaynağı diye alkışlıyorduk... Ve yine o günlerde, çevremizi saran isi-pası, üzerimize inmiş “sekine”⁸⁶ sayarak aldandığımız; ölüm çılgınlıklarını vilâdet velvelesi zannederek kendimizden geçtiğimiz; karanlığa destan keserek ışığı lânetlediğimiz; sahteliği ve sahtekârları göklere çıkarıp, kahramanlığı ve kahramanları yerin dibine batırdığımız çok olmuştu.

Biz, birkaç nesil bahar nedir bilmediğimiz için, şurada burada kış uykusundan henüz uyanmış bir iki canlının çılgılığında yaz rüyaları görüyor; kar’a cemre düşüp buzların delinmesinde bahar türküleriyle kendimizden geçiyorduk... Derken, çevremiz yeniden, hazanla savrulan yapraklarla sarıldı. Yıldızlar, kayan kayana; yüreklerimizi korku ve ürperti sardı. Umumî olmasa bile, bahara ermeden böyle bir hazan erken sayılmaz mıydı? Işıkla henüz kucaklaştık kucaklaşmadık, peşi peşine yıldızların kayması neye alâmetti? Müseylemelerin, Esvedlerin karanlık ikliminde, aydınlık ruhların işi neydi? Nedendi bu yolunu yitirmişlik? Nedendi bu şaşkınlık ve geriye dönüş..?

Şöhret, bakışlarımızı bulandırdı. Şehvet bir sis gibi kalblerimizi sardı. Gurur ruhlarımızı felç edip, benlik boynumuza kement oldu. Hasbîlik ve başkaları için yaşama düşüncesi gönüllerimizden silinip gitti; onun yerini menfaatperestlik aldı. Hepimiz benliğin tozpembe ikliminde tıpkı birer “süpernova” gibi şiştikçe şiştik; sonra da kendi enkaz ve küllerimiz altında ezilip gittik. Kendini benlik anaforuna kaptıran bizler,

⁸⁶ Sekine: İndiği kimseye güven ve düşmanlara korku veren semavî bir kuvvet.

zamanla ruh dünyamıza o kadar yabancılaştık ki; hayatımız bütün bütün bir hezeyan oldu. Artık, pek çoğumuz itibarıyla, aydın göremez, salim düşünemez, menfaat hislerinden sıyrılamaz ve diğergâmlıkla şahlanamaz olmuştuk. Azgınlaşan arzularımız, Hakk'ın isteklerinin önüne geçmiş ve yer yer ruh, nefsanîlik karşısında dize gelmeye başlamıştı. Ve tabii, etrafımızı saran bu kadar sis ve duman içinde, aydınlık yolun yolcularından uzaklaştıkça uzaklaşmış ve nefsanîliğimizle yapayalnız kalmıştık. Daha acısı da, ruhumuz akrebin kısıkcında olduğu hâlde, bizler çakırkeyf ve bedenî hazlara temannâ durur olmuştuk. Gözlerimiz bağlı, karadeliklerin boy gezdiği iklimde dolaşır duruyorduk, ama bunun farkında değildik.

Şimdi yeniden, bir hamlede sıçrayıp özümüzü bulamaz, dava düşüncemizle bütünleşemez ve kaçırdığımız kabileye yetişemezsek, zamanın acımasız dişleri arasında ezilip gitmemiz mukadderdir. Aslında biz, kendimize gelsek de gelmesek de, doğruyu, güzeli, hasbîlik ve fazileti temsil eden kutlular, çevrenin amansızlığına, hasımların insafsızlığına, fırtınaların şiddetine rağmen yollarına devam etmektedirler ve edecektir de. Azmin, inancın kollarında ve Hakk'ın inayetiyle, milleti yüceltme yolunda sürdürülen bu millete hizmet yarışı, karanlık ruhların ve karanlık düşüncelerin savulup gideceği âna kadar durmayacaktır.

Zaman Muamması

Bizim, ileri ülkelerden, ne fizikî güç ne de mânevî değerlere sahip olma bakımından herhangi bir eksiğimizin olduğu kat'iyen söylenemez. Ne var ki, zamana sözünü geçirme, onunla içli-dışlı olma ve onun her parçasını bir pırlanta gibi değerlendirmeden yana, onlardan geri, hem çok geri olduğumuz da bir gerçektir.

Zaman, üzerinden geçilip gidilen bir boşluk değil; o, yakalanıp kullanılacak bir cevher, her günkü piyasa ve pazarın en kıymetli metâ ve dünya ticarethânesinde insanoğluna bahşedilmiş bir anapara ve sermayedir. Dün ve bugün, zamanın sırrını kavrayanlar, eşyâ ve hâdiselere nüfuz ede ede onda var olmanın özünü keşfettiler. Zamanı bir boşluk telâkki edenler ise, onun öğütücü dişleri arasında eriyip gittiler.

Eğer mazideki şerefli yerimizin yeniden kazanılması, ihtişam dönemimizin bir kere daha yaşanması ve milletler arası işlerde, muvazene unsuru olmamız arzu ediliyorsa; evvelâ; zamana hâkim olmanın yolları araştırılmalı, bu ilâhî sermayenin zerresi dahi heder edilmemeli ve onu, en iyi şekilde değerlendirme usûl ve metodu nesillere öğretilmelidir.

Geçmişimizin sımsıkı elde tutulması; geleceğe ait plân ve projelerin bu düşünce üzerinde gerçekleştirilmesi; bunlar

yapılırken de her şeye, içinde yaşadığımız zamanı idrak adesiyle bakılması bu yolun biricik esasıdır. Yoksa dün mutlu ve şanlı imişiz; bugüne faydası ne? Hâlihazır ve umumî durum, rahat ve saadet bahşediciymiş; yarınlara bundan ne kalacak? Gelecek, hayaller üzerinde sırça saraylarsa, bugünün bedbahtlarına kazandıracığı nedir? Evet, geçmiş, başlarda bir tâk gibi görülüp onunla övünülmelidir; ama gelecek için de ölesiye gayretlerle, o seviyede hazırlanılmalıdır ki; o şanlı maziler, kitapların güve düşmüş sayfalarında birer süslü üstûre olarak kalsın..!

Her zerresi bir hikmet dünyası, her lâhzası bir ders alma devresi olan varlık -ona dikkatle bakan uyanık ruhlar için- teşhir edilen her sayfasıyla gönüllere ilham kaynağı bir kitap; ondan duyulacak her ses de, mârifet aşılaman bir hitaptır.

Pırıl pırıl güneşi, masmavi semayı, sonsuzluk düşünceyle kaynayıp duran uçsuz-bucaksız denizleri seyretmek; yer zirveler ve ovalar arasında, yerin halifesi suuruyla çevreyi temâşâ edip durmak; teleskoplarla mekânın derinliklerini gözetleyerek uzak yıldızlarla yüz yüze gelmek; mini mini böcekler âlemine inerek onlarla içli-dışlı olmak; baharların, yazların, sonbaharların, kışların peşi peşine akıp gitmesi içinde tabiat hâdiselerini sezmeye ve tanımaya çalışmak; göz ve kulakların muhteşem dünyası üzerinde tekrar tekrar durup düşünmek; ormanların derinliklerindeki vahşî gürültüleri, rüzgârların tatlı esişini, ağaç hışırtıları ve yaprak sesleriyle beraber duymaya çalışmak; ağaçların dallarında taht kurmuş gündüzün yanık bağırlı gazelhânlarını, gecenin belliğ hatiplerini dinlemek; mâbetler ve başka sanat eserlerinin simalarında, dâhîyâne çehreleri görmeye çalışmak; sığısoğuğu, acıyı-tatlıyı, güzeli-çirkinini peşi peşine seyredip zıtlardaki bütünleştirici ruhu görmek; hayatın her saniye, her salise, her âşiresine... başka başka tefekkür tabloları takarak geleceğin dünyalarını, ruh ikliminde ve dış âlemde ortaya

koyacağımız yeni terkip, yeni tahlil, yeni buluş ve yeni keşiflerle selâmlamak... Evet, bütün bunlarla var olmak, varlığın akışına hız kazandırmak, sonra da bir hiç gibi sıyrılıp devreden çıkmak... İşte zamanla bütünleşmenin aydınlık yolu..!

Zamanın kısalığından dem vuranlar, çalışıp düşünmeye vakit bulamamadan şikâyet edenler ve hep zamana sövüp ondan dert yananlar varsın gaflet ve dalâletlerinde boçalaya dursunlar; zamanın her parçasına ruhunun ilhamlarını işleyen büyük ruhlar, onu olduğundan daha fazla ve daha geniş bulmuş ve bu ilâhî armağanı değerlendirerek eşyâ ve hâdiselerin her yanını didik didik etmişlerdir. Gazzâliler bu dikkat ve teyakkuzla varlığın verâsındaki gerçeği sezerek, onda ikinci bir varlığa ermiş; Mevlânalar, zamanın coşturucu soluklarıyla kendilerinden geçmiş ve bir velvele olarak cihanın her yanını sarmış; Nevtonlar, bir elmanın yere düşmesi gibi en küçük hâdiseleri dahi değerlendirerek, kâinat kitabının sinesindeki “çekim kanunu”nu keşfetmiş ve zamanın her şeye yetebileceğini ispatlayıp ortaya koymuşlardı. Zamanla bütünleşmiş bu üstün kametler, geçmişin mirasını en iyi şekilde değerlendirmiş, yaşadıkları devri tekrar tekrar hallaç etmiş; görünüp bilinecek noktaya çıktıkları andan itibaren de dünyanın dört bir yanında saygıyla selâmlanmış ve en sert kayalar üzerinde yeşeren tohumlar gibi en iptidâî toplumlara vicdanlarında dahi kök salmışlardır.

Geleceğin bahtiyar nesilleri, zamanı en iyi şekilde değerlendirecek; düşünürken çalışmayı, çalışırken okumayı, okurken de idealleri uğruna hizmet vermeyi ihmal etmeyecek; daima canlı, daima renkli olmasını bilecektir.

Karma İndeks

A

- âb-ı hayat 21, 25, 57
âciz ve aşâğılık duygusu 92
Âd'ın ahkâfı 22
Âdem Nebi 44, 53
âh u efgan 39, 101, 121
âlemşümûl armoni 74
âlicenaplık 68
Âlim 12, 63
âşina gönüller 54
âteş-i sûzân 13
âtl 122
âyât-ı tekvîniyye 71
Abbasiler 58
acemi ruhlar 99
aç kurda karşı sevgi 79
açık kapı siyaseti 58, 80
adalet 42
ağacın boy atıp gelişmesi 50
ağıtçı sanatkâr 81
Ağrı'nın zirvesi 98
ağyâr 39
ahd ü peymân 26, 39, 135
ahlâk 12, 71, 76, 97, 114, 118,
119
ahlâkî hayat 30
ahlâkî ve içtimâî hayat 118
ahlâk ve fazilet hizmeti 12
ahlâkı fenâ 47
ahlâkı tahrip 13
ahlâkın biricik esası 97
ahlâktan sıyrılmak 102
Ahmed Bedevî 10
Ahmet bin Hanbel 88
aile 37, 110, 113, 118
aile ihmalkârlığı 113
aile izotopları 110
aile reisi 118
ak alınlı insanlar 47
ak iklim 121, 125
ak yüzlüler 96
akıl 31
akıllara emniyet telkin etme 34
akılsız mukallit 84
akılsız nâmertler 83
akort 109, 118, 125
aksiyon 57, 90
aksiyoncu 68, 83
Akşemseddin 69
alâim-i sema 26
alçak gönüllülük 134
alçaltıcı düşünce 79
alçaltıcı hisler 113
aldatmaca 59, 131
alkış 125
Allah bes - bâkî heves 27
Allah'tan utanma 123
Alparslan 64, 68
altın 87
altın kuşağın ruhu 107
Amerika 85
Amnofis 70
Anadolu 9, 65, 71
anane 118
anapara 138
anarşi seylâpları 114

- Anglosakson 11
 Anglosakson ahlâkıyla sarhoş
     80
 Antalya Kalesi 68
 anti-atom 129
 anti-madde 129
 araştırma 130
 araştırma usûlü 131
 arılar 132
 arkadan gelenlere azim ve
     mücadele yolunu açma 122
 Arslan Yürekli Rişar 68
 arş-ı emânımız 107
 arş-ı ismet 112
 asâ 60
 asalak 82
 asayiş 41
 asırlık kin 100
 asil ruhlar 111
 askerî dirayet 69
 aslan 22
 asrını yaşayan bir millet hâline
     gelme 12
 aşığuların aşığı 46
 aşılama ateşi 134
 aşk 13
 atalet 105, 106
 ateşlere atılmak 38
 ateşte Cennet cilveleri 15
 atom 129
 atomlar âlemi 128
 avukat 80
 aydın gönüller 125
 aydın günlerin tasavvuru 58
 aydınlarımız (!) 106
 aydınlatma ve insanlığa
     yükseletme hamlesi 111
 aydınlık 7, 12, 22, 42, 57, 78,
     109, 115, 121, 124, 132, 133,
     136, 137, 140
 aydınlık yolun yolcuları 137
 ayna 89
 aysberg 65
 az topluluklar 96
 azgın maddî gücün temsilcisi 69
 azim 94
 Azizoğlu Aziz 99
- B**
- Bâbil 15
 bâlâ kametler 23
 bâtil 124
 bâtilin savleti 123
 Bâyezid-i Bistamî 10
 ba'sü ba'del mevt 124
 babayığitler 69, 99
 bağ-ı İrem 102, 121
 bahar 8, 21, 22, 23, 25, 27, 32,
     87, 133, 136
 bahar bekleyenler 23
 bahar türküleri 136
 baharı alkışlayan coşkun naralar
     134
 bahtsızlar 126
 bakış zâviyesi 20
 bal olma düşüncesini fısıldama
     132
 Balkanlar 106
 banal görüş 18
 barbar haçlılar 68
 basiret 61, 118
 başkaları için var olma zevki 71
 başkaları için yaşama 15, 33,
     122, 136

başkalarının eksik ve
gedikleriyle meşgul olanlar
95
başkalarının hesabı içinde
boğulup gitme 95
başyüceler 42
batı stili mistik anlayış 103
batı toplumu 80
Bavyera çılgınlığı 80
baykuşları sevindirme 102
bayram 8, 40, 41, 42
bedbaht iklim 106
bedbaht ülke 105
bedbin gönüller 40
bedbinlik 33
beden 48, 110
bedenî hazlarda boğulma 126
bedenî hazlarının esiri 81
bedenî istekler 48
beden insanlığının ikâme
edilmesi 81
bednam 24
bekçi 114
beklentisiz 76
belâ-yı dertten cüdâ 88
Bel'am 99
beleşçilik 60
bencilliğin kurutucu fırtınaları
126
bencilik 34, 134
benliğin toz pembe iklimi 136
benliğine doğru yelken açma
21
benlik 82, 125, 136
benlik anaforu 136
benlik cihetiyle yokluğa erme
49
beraat 125

berd ü selâm 45
Bersisa 99
beşer 19, 20
beyan 22, 27, 41
bıkmışa diriltici ruh üfleme 12
bid'at 10
bilgi hamalı 117
bin başlı bir dev 18
Bin Bir Gece Masalları 71
bir vâhidin iki yüzü 103
birbirinin kurdu 66
birlik şuuru 13
Bizans 68, 69
bizi ayakta tutan ruh ve mânâ
106
bizi yükselten yüce vasıflar 94
bohemlik 13
boşluk 138
Boyce 30
boynu tasmalı nefis 104
briyantınli saç 57
bu kuşağın pırlantası Türkiye
19
bugünkü nesiller 113
bugünün insanı 125
buhran / lar 11, 17, 66, 102
buhranlar zinciri 17
buhurdan 26
buhurdanlık 21, 121
büyük muzdaripler 15, 25

C

câhilâne hırslar 33
cadı 48
cahil 107, 123
cahil milletler 107
caka satma 106

Campanella 88
 can evi 70
 canlı cenazeler 79
 cazibe-i umumiye 128
 cebâbire 79
 cehalet 64, 101, 102, 105, 124
 cehalet girdabı 102
 cehalet ve muhakemesizliğe
     vize ettirilen beraatlar 124
 cehalete karşı savaş ilânı 103
 Cehennem 33, 45, 50, 54, 62,
     91, 98, 111, 122
 Cehennem'in alevleri içinde
     yanmaya razı olma 122
 Cehennem zakkumu 33
 Celâl Nuri 9, 11
 Celâleddîn-i Rûmî 10
 cemaat 87
 cemiyet 63, 66, 73, 75, 79, 90,
     110, 114
 cemiyetin baş ağrıları 77
 cemiyetin ruhî ve ahlâkî
     durumu 118
 cemiyetin ruh kökü 91
 cemre 25, 52, 136
 Cennet 15, 21, 33, 34, 39, 45,
     50, 54, 56, 61, 83, 98, 106,
     109
 cennet-âsâ 118
 Cennet çekirdeği 33
 cephe 65, 66
 cerâd-ı münteşire 111
 cerbeze 78
 Cervantes 88
 Cibril'le hem-bezm olma 53
 cihad 84
 cilve 21
 cinsi bozuk 47

cismâniyet ve beden
     insanlığının ikâme edilmesi
     81
 cismanî arzular 48
 cismanîlik girdabı 13
 civanmertlik 7, 20, 33
 civanmertlik dersi 7, 20
 Cüneyd-i Bağdâdî 10
 cürm ü hata 40
 cüz'î irade 98

Ç

çağdaş uygarlık düzeyi 102
 çağını idrak etmiş nesiller 115
 çakırkeyf 11, 71, 137
 Çaldıran 94
 çalkantının “merkez üssü” 73
 çaplı hamleler 124
 çarmih 26
 çarmıhlara gerilmek 38
 çekim kanunu 140
 çelik 87
 çirakların gönülleri 117
 çile 14, 16, 46, 76, 100
 çilenin yükselticiliği 16
 çilesiz hayat 14
 çirkinlikler meşheri 45
 çoban 118
 çobanlarımız 106
 çocukları ihmal 114
 çocuklarımız 116, 118
 Çubuk 49
 çürüme 120

D

dâyelik 17, 47, 56, 87
 dalâlet 30, 53, 75, 84, 140
 damping 65

- darbeler 102
 dava düşüncemiz 137
 dava ve düşünce 98, 134
 davet mukaddimesi 82
 Davud 53
 debdebe 27
 deformasyon 97
 dekolte düşünceler 112
 derbeder gönüller 126
 derbeder milletler 106
 derbeder ruhlar 95
 dermanı dert içinde görme 87
 dertlere âşına olmayan çehreler
 122
 Descartes 71
 dev 46
 devâir-i devlette yer kapma 84
 devâsâ kametler 125
 devamlı var olabilme 56
 devlet 44
 devletler muvazenesi 69
 devletlerarası denge 42
 devletlere erme 45
 devr-i saadet 16
 devşirme ruh 70
 devvâr-u gaddar 28
 diğergâmlık 52, 63
 dilencilik 62
 dilşâd 83
 dimağlarımızda mihrap
 bağlanmış küflü düşünceler
 133
 dinamizm 68, 90
 diri ruhlar 100
 diriliş 26, 47, 53, 56, 57, 64, 71,
 124, 125
 diriliş kokma 26
 diriliş müjdesi 53
 diriliş yolu 71
 diriltici hakikat 127
 diriltici iklim 90
 diriltici ruh 12
 diriltici soluk 21, 25, 70
 dış kirası 79
 diyalog 52, 77, 111
 donanma geceleri 41
 donanma gecesini 125
 dost 20, 37, 43, 53, 54, 64
 dost iklimi 43
 dost kılığına bürünmüş hasımlar
 37
 dostların vefasızlığı 39
 Dostoyevski 88
 dostun vefa bilmemesi 91
 dolyatağı 60
 dragon 48
 duru gönüller 132
 duyular (hasse) 129
 dünün insanı 125
 dünya 17, 135
 dünya milletleri arasında gıpta
 edilecek bir nokta 13
 dünya muvazenesi 42, 58, 108
 dünya zevki 50, 52
 dünyanın ziyet ve debdebesi
 111
 dünyaya karşı oruç bozma 61
 düşman 19, 20, 64, 75
 düşman kamplar 75
 düşmanın insafsızlığı 39
 düşmanlık iklimi 43
 düşmanlıklar 64
 düşünce 71
 düşünce atlasımız 136
 düşünce dilenciliği 85
 düşünce istikameti 80, 122

düşünce kabiliyeti 114
 düşünce menşûru 71
 düşünce mimarları 133
 düşünce ve sistemlerle
 münasebet 61
 düşünceledeki renksizlik 27
 düşünceye karşı fermuarını
 kapatma 19

E

Ebû Hanife 88
 ebedî mutluluk 34
 ebedî var olmanın sırrı 22
 ebedî varlığa erme 53
 ebed melodileri 125
 ebed-müddet 53
 ecinnî 84
 ecir olmak 19
 edip 10, 11, 12, 25, 32, 39, 45,
 46, 50, 51, 59, 65, 81, 84, 88,
 96, 98, 102, 103, 104, 116,
 124, 126, 132, 136, 139
 efor 58
 ego 87, 111
 ego'nun öldürücü atmosferi
 126
 eğilim 97
 el-Mebsût 88
 elektrik 129
 elektronik 128, 129
 eleme 36
 Elene 112
 emanet 46, 113, 114
 Emevîler 58
 emniyet 34, 44, 75, 115
 endam aynası 110
 endam aynası hükümet 110
 Endülüs Emevîleri 58

Endülüs kültürü 115
 enkaza destan kesenler 122
 entelijansiya 65
 epidemi 18
 Epiktetos 8, 33
 eritici soluklar 53
 eriyen toplum 122
 erozyon 19, 65
 esaret 66
 esir olmak 19
 Esved 136
 eşyâ putu 23
 eşyâ ve zaman seli 32
 eşyânın tabiatı 19
 etnoğrafik enkaz 115
 evlâtların atalarına uyması 106
 evlenme 118
 Eyyûb (a.s.) 121

F

fâniler tarafından alkışlanma 69
 fantezi 27
 faraziye (teori) 129
 farfaracılar 100
 fasit daire 11, 74, 102, 127
 Fatih 64, 68, 69
 fatih 50
 fatih ordular 42
 fazilet 12, 30, 31, 32, 63, 78, 81,
 84, 97, 102, 111, 114, 118,
 119, 137
 fazilet beldesi 78
 fecir erleri 124
 fedakârlık 16, 51, 103
 felâket molozu 101
 felç 126
 felç edici neşriyat 113
 feleğin çarkı 89, 126

felek 39
 felsefî sistemler 103
 felsefî tarih 20
 fen 8, 12, 41, 102, 119, 129
 fen ve teknik düşünce 102
 fener 119
 ferdin deformasyonu ve
 bozulması 97
 fert 110
 fert parçacıkları 110
 fert partikülleri 110
 fertler 118
 fetih 49
 fetret 20
 feyizli dimağ 10
 feza 98
 fırsatları değerlendirme 122
 fitık 59
 fıtrat kanunları 74, 109
 fikir adamı 70
 fikir çilesi 132
 fikir çilesiyle pişme 132
 fikir işçileri 60
 fikir sofrası 133
 fikir ufku 133
 fikir ve ruh cephesi 71
 fikirsizlik 103
 finale kalan ruhlar 36
 firar etme 49
 Firavun 22, 29
 Firavun'un gururu 22
 firavunlaşmış ego 95
 fizik 129
 fizik ötesi aydınlıklar 78
 fosiller 115
 frak 57
 Fransız 11
 Frenk ruhu 9

G

gaddar dişler 115
 gaflet 13, 30, 43, 71, 140
 Galileo 128
 gam yükü 133
 gammazlama 19, 37
 gamsızlar 122
 ganimet 23
 garbın kanlı kâbusu 112
 gariban 54
 garip 51, 52, 54, 81
 garip yolcu 86
 gariplik 53
 garp 71
 gayret 26, 78, 90, 115, 116
 gayyâ 16, 95
 gazelhân 139
 Gazzâlî 140
 gebe 8, 27
 geçiş dönemleri 114
 geçiş yolları 116
 geleceği hazırlama 103
 geleceğin fikir işçileri 60
 geleceğin imar edilmesi 13
 geleceğin nesillerini kendi ruh
 kökümüze bağlı yetiştirme
 115
 geleceğin tâcdârları 50
 gelenekler 118
 gelir kaynağı 119
 genç nesiller 115
 gençler 41, 80, 113
 gençlik 123
 genel çekim 129
 gerçek diriliş 124, 125
 gerçek muallim 104
 gerçek mutluluk 31
 gerçek saadet 8, 29

gerçek sermaye 118
 gerçek yenilenme 57, 58
 gergef 68
 gerilerden daha gerilere çekilme
 23
 gerilim 19, 21, 53, 99
 geriye alma dilenciliği 62
 Germen 12
 gıpta 13
 girdap 17, 55, 71, 94, 100, 101,
 115
 gök kubbe 112
 gökkuşağı 41, 136
 gökler ötesi âlemler 38, 99
 gökler ötesi âlemlerde program
 96
 gömleğin kokusu 121
 gönül 18
 gönül eri 51, 96
 gönül hayatı 43
 gönül kadranı 39
 gönül ve mantığın el ele olması
 61
 gönül zindeliği 98
 gönüllere girme 22
 görgüsüz 11, 109, 123, 124
 görgüsüzlük 105
 gösteriş 134
 Grek düşüncesi 59
 gufran çeşmeleri 45
 gulyabaniler 17, 71, 91, 99
 gulyabaniler ülkesi 17
 gurbet 52
 gurur 36, 71, 134, 136
 gururun kapı kulları 70
 gül-ü rânâ 17
 Gülhane'deki toy karbonariler
 59

günah 10
 Günaltay üslubu 10
 Günaltayca 9
 günebakanlar 41
 günübürlükçiler 41, 71
 günümüzün edep bilmez
 edebiyatı 13
 günümüzün mesulleri 115
 güzel ülke 109
 Güzeller Güzeli 133
 güzellik 103

H

hayru'l-halef nesiller 58
 hâdiselerin demir paletleri 38
 hâkimiyet davası 65
 habaset 122
 habis ruhlar 38
 haçlı düşüncesi 65
 haçlılar 68
 hak 79, 81
 Hak eri 92
 Hak'la konuşma 133
 Hak sevgisi 116
 hakikî insan 81
 hakikî mücadele 124
 hakikat eri 14, 81, 104
 hakikat sevgisi 66
 hakikat yolcusu 14
 hakikate âşına gönül 38
 hakikati arama metodu 66
 hakikatin meali 39
 Hakk'a esaret 62
 Hakk'a esaret mânâsındaki
 hürriyet aşkı 114
 hakk-ı temettü 123
 Hakk'ın binlerce hikmeti 126
 Hakk'ın dostu 45

- Hakk'ın hatırı 76
 Hakk'ın sırlı mesajı 109
 hakka hürmet 78
 hakkı tutup kaldırma 96
 hakkın ihyâsı 61
 hakkın kuvveti 79
 halâyık 107
 halkın içinde Hak'la beraber
     132
 halledilmedik problemler 123
 ham ervâh 46
 ham ruhlar 16, 38, 48, 74, 83,
     88, 91
 hamal 133
 hamiyet ve gayret düşüncesi
     116
 har vurup harman savurma 60,
     119
 haramiler 18
 hareketsiz kalan nesiller 90
 haricî hasım dünyalar 100
 hasbî 12, 45, 69, 76, 91, 107,
     111
 hasbî edipler 12
 hasbî ruh 69
 hasbîler 26, 67
 hasbîlik 94, 118, 136, 137
 hasenat defterleri 45
 hasım dünya 100
 hassas ruhlar 10
 hasse 129
 hasta 59
 haşarat sürüleri 78
 Haşim Nahid 9
 Hatt-ı Hümayûn 59
 havarî 26
 hayâ 123
 hayal kırıklığı 22
 hayat cilvesi 21
 hayat çeşmesi 121
 hayat iksiri 53
 hayat kâsesi 21, 23
 hayat mücadelesi 119
 hayat nefhetme 13
 hayattan lezzet alma 54
 hayhuy 42, 61, 114
 haysiyetimizle oynama 107
 hayvanî yaşayış 49
 hazine 29, 119
 Heraklit 52, 115
 herkes güttüğünden mesuldür
     118
 Herkül sütunları 49
 hevâ ve heves 126
 heves 27, 89, 114, 124
 heyecanlı delikanlılar 76
 hezimet 94, 96
 hımbil 23
 hırs 113
 hıyanet 37, 46, 91
 Hızır 7, 21, 22, 25, 47, 53, 57, 91
 Hızır çeşmesi 47
 hiç 130
 hiddet 113, 134
 hikmet 11, 22, 31, 61, 139
 hikmet dünyası 139
 hilkat garibeleri 76
 himmet 51, 119, 130
 himmet zaafı 130
 hipnoz 26
 hizip 22, 83
 hiziplerin hâkimiyet ve saadet
     vaadleri 22
 hizmet 127
 hizmet aşkı 96
 hizmet cephesi 100

hocasının atının ayağından
 sıçrayan çamur 50
 hodgâm 85
 hokkabaz 26, 70
 hokkabazlık 57, 66, 70
 Hollywood 75
 husûf ve kûsûf 25
 husumet 36
 hüküm ve kuvvet Sahibi 96
 hükümet 110
 Hülâgu Han 13
 hürmet ve sevgi 34
 hürriyet 62, 80
 hürriyet aşkı 114
 hürriyet sevgisi 65
 hüzün 32, 53, 54, 121
 Hz. Mesih 8, 26, 33

I

ışığı lânetleme 136
 ışık 125
 ışık kaynağı 88, 108, 136
 ışık oyunları 125
 ışık süvarileri 126
 ışık tufanları 122
 itirilanmış cübbe 50
 ızdırıp 15, 53, 87, 89, 100, 107,
 122
 ızdırıplı gönüller 132
 ızdırapsız gönüller 132
 ızdırapsız yaşamak 88
 ızdırapsızlar 16
 ibâhîlik 75
 iblis ocakları 19
 ibret 11, 107, 110, 121
 icat 10
 iç aydınlığı 29
 iç buudlaşma 68

iç çöküntü 94
 iç dünyamız 114
 iç düzen 96
 iç mukavemet 95
 iç yapı 125
 içtimaî erozyon 19, 75
 içtimaî ruh 10
 içtimaî varlık 118
 idare 41, 61, 68, 84, 98, 106, 118
 idareci 113, 116
 ideal 16, 36, 42, 66, 110, 115
 ideal dönem 16
 ideal insanı 66
 idealistler 39
 idrak 8, 11, 15, 16, 27, 30, 33,
 41, 72, 78, 97, 99, 101, 103,
 115, 118, 139
 idrak ve kültürle istikrar 118
 iffetin timsali 134
 iğneli fiçılardan geçirilme 89
 ihanet 10, 33, 37, 95
 ihanet darbeleri 37
 ihmal 12, 16, 61, 114, 115, 123,
 140
 ihtikârcı 80
 ihtiras 114
 ihtişam 27, 90, 138
 ikbal hırsı 126
 iki yüzlü 43
 ikinci cehalet 102
 iklim insanı 79
 ikna kabiliyeti 74
 iksir 38
 ilâhî armağan 98, 140
 ilâhî nizam ve âhenk 74
 ilâhî sermaye 138
 ilâhî tayflar 91
 ilhad 70, 84

- ilhad ateşi 26
 ilham 19, 91, 139
 ilim 12, 49, 57, 63, 64, 66, 70,
 80, 102, 105, 128, 129, 130
 ilim adamı 130
 ilim aşkı 66
 ilim ve hikmet 102
 ilim ve teknoloji 80, 102
 ilim yuvalarını meşgul etme 130
 ilimlere yeni bir bakış
 kazandırma 103
 ilk plân ve karar 97
 illüzyonizm 57
 ilmî araştırma usûlü 130
 ilmî araştırmada usûl 130
 ilmî araştırmaların yolunu
 tıkama 130
 ilmî gelişmeler 128
 ilmî metodoloji 129, 130
 ilmin araştırma mevzuu 129
 ilmin haysiyeti 130
 iman 33, 135
 iman ve ahlâk cephesi 71
 imar 13
 imtihan 38
 imtihanda görülen sıkıntı 38
 imtihanın ağırlığı 38
 imtihanın olmadığı bir yer 38
 imtihanla sıkışan ve büzülen
 ruhlar 38
 imtihanlar zinciri 36
 inancın kuvveti 79
 inanç 10, 12, 70, 74, 87, 94, 102,
 122
 inanç, fazilet, ilim ve kalem
 esasları 12
 inançsız 126
 inançsızlık 66
 inayet 67
 inayet eli 66, 71, 91
 indifa 20
 infilak 20
 inhisar-ı fikir 37
 inkılâp 10, 71
 inkıraz 12, 109
 inkırazın kuduz dişleri 109
 inkişaf 14, 57, 89
 insan 50, 78
 insanî cemaatler 81
 insanî kemâlât 114
 insan-altı bir sınıf 54
 insan azmanı olma 119
 insan cemaatleri 78
 insan cemiyetleri 73
 insan iradesi 98
 insan nedreti 46
 insan olmanın âdâbı 19
 insan olmanın şiarı 97
 insan uzviyatı 128
 insanın iç düzeni 96
 insanlığa hizmet düşüncesi 88
 insanlığa yükselme 41
 insanlığa yükseltme 91, 104,
 111, 119
 insanlığın gerçek hayata ermesi
 ve yükselmesi 134
 insanlığın ölümsüz rehberleri 88
 insanlık 37, 97
 insanlık mektebi 38
 insanlık sevgisi 49
 insanoğlu 15, 36, 57, 103
 iptilâ ve imtihanlar 37
 iradî terbiye veren milletler 114
 irade 97
 irade gücü 95, 116
 irade metaneti 114

irade muhtariyeti 97
 irade sağlamlığı 119
 irade şuuru 97
 iradeleriyle var olma 113
 iradeli hareket 97
 iradenin dil ve duası 99
 iradesiz 95
 irfan 41, 57, 58, 80, 133
 irfan buğuları 57
 irfan peteği 58
 irkilmeyen ruhlar 122
 irşad 10, 91, 102
 irşad ve tebliğ 104
 irticaî hareket 130
 israf 27
 istidat 63
 istikamet 42, 95
 istikbal 73, 111
 istikbal ümidi 95
 istikbale hazırlama 38
 istikrarlı ve güvenilir devlet 44
 istikrarsızlık 110
 istilâ 49
 istismar 19, 65, 80
 istismarcı yaramaz 70
 isyan ahlâkı 46
 işgalci dünya 65
 iştahlarının esiri 76
 itfaiye eri 52
 itibar 44
 itminan 8, 29, 34, 41
 itminana ermiş insanlar 41
 iyiyi kötüden tefrik 30
 izzet-i nefis 33

I

İblis 45
 İbsen 33

İran-Turan 85
 İrem bağları 53, 107
 İsmail Ankarevî 10
 İspanya 49
 İstanbul 50, 69, 94

J

jâle 25

K

kâbus 107
 kâfir 13
 kâfur 26
 kâinat 42, 71, 73, 103, 140
 kâinat kitabı 73, 74
 Kârun 29
 kaba kuvvet 70
 kabir 125
 kadavra 90
 kader çizgisi 37
 kadınlar 41
 kafa ve kalb izdivacı 91
 Kafdağı'ndan ağır bir sorumluluk 119
 Kafdağı'ndan ağır yük 135
 kafile 137
 kahramanlığı ve kahramanları yerin dibine batırma 136
 kahramanlık 87
 kahvehane 103
 kalb 34
 kalbî ve ruhî hayat 43, 98
 kalb hazinesi 30
 kalb-kafa bütünlüğü 113
 kalb ve ruhun derece-i hayatı 92
 kalbin enerji balansı 49
 kalblerin kanatlanması 49

- kale içten fethedilir 64
kamçı 39, 116
kametler 21, 23, 140
kan kanseri 64
kanatlanın ruh 29
kanaviçe 25, 63, 112, 132
kangren 101
kanlı çile 100
kaos 73, 136
kapıkullarımız 106
kapının tokmağı 52
kar çiçeğı 52, 111, 135
karadelik 121, 137
karakura 46, 65
karamsar 40, 119, 126
karamsarlık 33
karanlığa destan kesme 136
karanlığın hırılıtya düşmesi 125
karanlık atmosfer 105
karanlık düşünceler 137
karanlık ruhlar 137
kararmış ruhlar 104
karasevdalılar 100
karbonariler 59
karbonlaşma 91
kargaşa 74, 114
kargaşa ve huzursuzluk topluluğu 73
kargaşaya pey çekme 80
karıncalanan kalb 67
karnaval 75
Kartacalılar 50
kartal 99
Karun 24
kasık bağı 59
Katon 50
kayan yıldızlar 135
kedi 100
kefen soymayı sanat edinme 123
kelepire koşanlar 65
kelepire koşma 84
kelimelerin ticareti 70
kem tali' 24
kemale ermiş bir toplum 73
kemikleşen ruh 67
kemikleşmiş toprak 87
Kenan ili 15
kenarı olmayan muhabbet deryası 34
kendi dünyamız 85
kendi içinde mağlup 95
kendi insanı 9
kendi kendini idrak etme 97
kendi medeniyetlerini kurma 13
kendi olma 97
kendi ruhunu kaybetme 107
kendini aşamama 126
kendini beğenmişlik 71
kendini bulma 86
kendini millete adama 66, 111
kendini ululuğa kaptırma 70
kendini yenileme 13, 37, 56, 57, 67
kendini yenileme yolları 91
keramet 70
keşif 128, 129
kible değiştirme 85
kıblenümâ 61
Kılıçarslan 68
kıskançlık 34, 37
kış uykusu 136
kışla 103
kibir 68
kin 76
kitap 98

kitleler 12, 75, 83, 102, 115
 konfor 23
 kömür tynetli kimse 38
 kör 95, 122
 kör dövüşü 75
 kös 69
 kötü tutkuların esareti 49
 kristal 39
 kritiğe tâbi tutma 130
 Kudreti Sonsuz 22
 kudsî gülbank 50
 kudsî ruhun affediciliği 69
 kudsî vazife 117
 kudsîler 26, 58, 88, 92, 96, 111
 kudsîlerin öncüsü 45
 kutlular kervanı 134
 kuvve-i inbâtiye 120
 kuvvet 79
 kuvvete tapan 79
 kuvveti hakta bilme 61
 kuvvetler muvazenesi 61
 küfür 33, 84
 küllî irade 98
 kültür 48, 103, 106, 114, 119,
 130
 kültür hayatının simasını
 karartma 130
 kültür seferberliği 103
 kültürsüzlük 114, 124
 kütle-çekim 129

L

lâ-ahlâkîlik 18, 66, 80
 lâkayt 110
 lâkaytlık 106, 115
 Lâle Devri 71
 labirent 122
 laboratuvar 42
 lahûfî ve ateşîn kalbler 10

latîf ağaçlar 22
 Latin felsefesi 59
 lazer 128
 lezzetler 103
 lüks 23, 27

M

M. Âkif 46
 mâkul mefkûreler 134
 mânâ 68
 mânâ ve ruh sefâleti 123
 mârifet aşıl原因 hitap 139
 mârifet nurları 106
 Mûsa 60
 mâverâ 61
 madalyonun diğeri yüzü 10
 madde 18, 129
 madde ötesi 129
 madde ve konforun levsiyatı 16
 maddecilik 17
 maddenin eline düşme 23
 maddeye esaret 72
 maddiyunluk gayyâsı 18
 madenlerimiz 102
 mağdur milletler 18, 19
 mağlubiyet 95
 mahkûmiyet 113
 mahrem makamı 44
 mahviyet 62
 mahzun olma 125
 makam ve derece 103
 makro âlem 128
 Malazgirt 94
 mamur etme 102
 Mansûr 87
 manyetik 129
 maskara 27
 materyalizm 17
 maya 116, 126, 134

- mazideki şerefli yerimizin
 yeniden kazanılması 138
 mazlumlar ülkesinin yeniden
 dirilişi 20
 mazlumun âhı 26
 mazlumun iniltisi 42, 79
 meçhul kudâsiler 51
 medeniyet 14, 102, 122
 medeniyet enkazı 122
 mefisto 112
 mefkûre 49, 84, 90, 122
 mefkûresiz 90
 mefkûrevî dünyalar 52
 meflûç kimse 95
 mehter 69
 mekân telâkkisi 128
 Mekke 69
 mektep 42
 melekleri gıptaya sevk 31
 memleketi kurtarma 102
 menfaatperestlik 136
 Merakeş 106
 mercan sabrı ve sessizliği 134
 mercandan nağme 100
 merkez üssü 73
 Merzifonlu 49
 mes'uliyet 67
 meşcerelik 18
 metafizik 18, 19, 37, 57, 96, 129
 metafizik gerilim 37, 96
 metafizik gerilimin merkez üssü
 19
 Mevlâna 132, 140
 Mevlâna anlayışı 132
 mevsimlik düşünceler 83
 meyve 22, 90
 meyvedar ağaç 125
 mezarlar ve mezar taşlarıyla
 teselli 92
- Mısır 15, 19, 69, 99, 106, 115,
 121
 Mısır azizi 99
 Mısır medeniyeti 115
 mızrabımız 132
 mızrabını yemiş tel 126
 mide ve bağırsaklarının esiri 20,
 82
 mihnet yurdu 87
 mihnetkeşlerin ızdırabı 15
 mihrabını bulmuş aydın
 gönüller 125
 mihrap bağlamış küflü
 düşünceler 133
 mikro âlem 128
 mikroplu hastaneler 106
 millî bünye 76, 101, 114
 millî değerler 70, 71, 76, 80, 88
 millî değerlerimizin tali'li
 hizmetçileri 108
 millî düşünce 7, 102, 111
 millî düşüncenin korunup
 kollarılması 12
 millî düşünceyi çiğnemek 102
 millî hars 19
 millî kültür 103
 millî ruh 26, 65, 66, 75, 93, 107,
 111
 millî ruh ummanı 26
 millî ruha en amansız darbeler
 102
 millî seciyeyi aşındırmak 102
 millî şuur 13
 millî vahdetimiz 90
 millet 9, 10, 11, 12, 14, 23, 37,
 39, 65, 67, 74, 83, 90, 91, 92,
 94, 102, 106, 107, 110, 111,
 112, 114, 116, 122, 126, 136

- millet ağacı 67, 74, 91, 107
 millet uğrunda verilen hizmetler
     136
 millet ve bir devletin sağlamlığı
     110
 millet yolunda hizmet 39
 millete hayat üfleyebilmek 15
 millete hizmet yarışı 137
 milleti idare edenler 118
 milleti yüceltme yolu 137
 milletime karşı vefasızlık 123
 milletin, hayatiyet ve bekâsı
     114
 milletin basireti 64
 milletin en büyük sermayesi
     119
 milletin endam aynası 110
 milletin hayat kâsesi 70
 milletin ızdırabı 111
 milletin sarsılması 13
 milletin ümit ve azmini kırma
     psikozu 94
 milletin yüz karası 24
 milletin zübdesi 110
 milletini zirvelerde görme hayali
     111
 milletlerin buhranlı anları 114
 minnet 31
 mirasyediler 60
 misafirperverlik 80
 misk 26
 miskin ruh 88
 mistik anlayış 103
 miyop bakış 65
 moda düşkünlüğü 57
 modern metodoloji 131
 modern metotlar 130
 Mohaç 94
 Molmey 49
 muallimler 42, 103
 muhabbet 8, 32, 34, 41, 96
 muhabbet deryası 34
 muhafazakârlık 37
 muhitin şartları 115
 mukaddes çile nöbeti 46
 mukaddes çilenin sahibi 76
 mukaddes yük ve yolculuk 46
 mukaddeslerden mukaddes
     düşünce 52
 mukavele 63
 mum gibi 135
 musibet 87
 mutlular âlemi 45
 mutluluk 16, 29, 30, 31, 32, 33,
     54, 135
 muttakî 31
 muvazene unsuru olma 138
 muzaffer 49, 65
 muzaffer insan 49
 muzdarip 14, 16, 88, 132
 muzdaripler 15, 51
 mü'min 10
 mübarek vazifenin öncüleri 103
 mücadele 124
 müdâhene 79
 müdahale kabiliyeti 103
 müesseseleri verimsiz bırakanlar
     122
 mühendis ve mimar 81
 müjde gariplere 54
 müjdeler 101, 121
 mülhid ruh 75
 münevver 75
 münevver ruh ve dimağlar 109
 mürâî çeheleler 123
 mürâî 43

mürde gönüller 39
 mürşid 91, 103, 104, 111
 mürşid ve terbiyeciler 103
 mürüvvet 36, 37, 68, 70
 müsamaha 107, 134
 müsekkin 59
 Müseyleme 124, 136
 müşfik hekim 133
 müşterek mütalâa 115
 mütalâa 115
 mütefekkir evlâtlar 106

N

N. Kemâl 39
 nâmertlik 70
 nâr-ı Nemrud 15
 nâşâd 83
 nağme 83, 93, 100
 nakavt 119
 Napolyon 49
 natürel seleksiyon 78
 nazariye 130, 131
 Nazzam 84
 nebiler babası 45
 nebülöz 128, 133
 necât gemisi 45
 Nedim 13
 nefis 33, 49, 125, 134
 nefisleri ile hesaplama 62
 nefsanîliğin gayyaları 99
 nefsanîlik 71, 95, 126, 137
 nefsimi, yurdumu, yuvamı
 unutamama 123
 nefsin saldırıları 99
 nefsinin hırpalama 71
 neme lâzımcılara insan olma
 yollarını gösterme 12
 Nemrud'un ateşi 22, 45

nesepsizliğe pey çekiş 75
 nesiller 90, 115, 117, 122
 nesillerin dimağları 119
 nesillerin nasıl yetiştirileceği 116
 nesillerin yetiştirilmesi 119
 nesillerin yetiştirilmesiyle meşgul
 olanlar 118
 Nesimî 44, 87
 nesli tükenmiş bir kısım canlı
 fosiller 115
 neşriyat 80
 Newton 128, 140
 nifak şebekesinin reisleri 124
 Nizâm-ı Cedîd 59
 nizam 41, 73, 74, 133
 Nuh Tufanı 22
 nur tufanı 99
 nurdan sütun 111

O

obayı kirletenler 122
 objektif 115, 131
 objektif anlayış 115
 okul 103
 olgun ve doymuş ruhlar 125
 olgunlaşma 14
 olgunlaşma yolu 110
 orta kuşak 19
 Osmanlı cihangirliği 115
 Osmanlı münevveri 59
 Osmanlı Türkleri 58
 ovayı çölleştirme 122

Ö

öbür âlem 10, 15, 16
 öfke 76, 113, 134
 öldürücü fikir akımları 113
 ölü gönüller 38, 109

ölü ruhlar 59, 70
 ölülerin sırtında hakk-ı temettü
 arama 123
 ölüm 13, 21, 23, 25, 26, 37, 54,
 55, 91, 125, 126, 136
 ölüm çılgınlıkları 136
 ölüm kalım imtihanları 37
 ölüm uykusu 25
 ölümsüz ruhlar 21
 ölümsüzlüğe erme 86
 ölümsüzlüğe ermişler 125
 ölüp ölüp dirilmek 87
 Ömer bin Abdülaziz 58
 örümcek sabrı ve mahareti 22
 örümcekli tavanlar 122
 ötelere ötesi 45
 ötelere gelen esintiler 119
 ötelere ait ışık 19
 övünme 125
 Özbekistan 19
 özüne erme 86
 özünü koruma 19

P

paniğe kapılma 116
 paradokslar 58
 parazit 82
 parola 80
 payitaht 69, 70, 71
 paylaşma hazzı 34
 pedagoji 113
 pergel gibi 132
 pes şeyler 26
 peşin hüküm 103
 peygamberâne tavırlar 124
 polat 31
 polatlaşan ruh 19
 popülarize 65

psikoz 94
 pusula 129
 Puvatya hezimetini 64

R

rabbânî vazife 113
 rabbanîler 96
 rahata alışmış ruhlar 132
 Rahmeti Sonsuz 62, 67, 99, 109
 raund 119
 reaksiyoner 124
 rehavet 23
 rehber 85
 rehnümâ 43
 rekabet 37
 restore 67
 reybîlik 70
 rezonans olma 99
 ric'at 62
 ricâl-i devlet 70
 ritmik 26
 Roma 69, 115
 Roma imparatorluğu 115
 Romen Diyojen 68
 rölativizm 129
 Rönesans 7, 20, 67
 ruh 48
 ruhî düşünce 70
 ruhî temayüller 11
 ruh-beden bütünlüğü 103
 ruh gücü 98
 ruh kökü 76, 102
 ruh kökümüz 26
 ruh necâbeti 103
 ruh plânı 57, 58
 ruh plânında yenilenme 58
 ruh prizması 58
 ruh sefaleti 13, 71, 105, 123

ruh ve iman kuvveti 69
 ruha ölüm yağdırma 13
 ruhanî zevkler 78, 133
 ruhanîler 23
 ruhbanlık 103
 ruhda istikrar 97
 ruhla bütünleşme 14
 ruhlar 14, 18, 21, 38, 49, 71, 76,
 81, 88, 95, 99, 100, 104, 107,
 122, 125, 126, 139, 140
 ruhları karartan aldatmacalar
 123
 ruhlarını ipotek etme 27
 ruhta ebedîleşme 49
 ruhta varlığa erme 13
 ruhu aşındıran paradokslar 58
 ruhu dinlendirme 29
 ruhun coşması 49
 ruhun kuvveti 79
 ruhunda ölümsüzlüğe erememe
 126
 ruhunu mefistoya satmış
 gönüller 112
 ruhunun ilhamları 52, 63
 ruhuyla bütünleşme 72
 ruhuyla kanatlanma 50

S

Sâmirî 124
 sûrî saadet 26
 saadet 8, 16, 22, 29, 30, 32, 34,
 35, 41, 139
 saadet mührü 30
 saadetin helâki 33
 sadaka verme 82
 saf dışı edilme 36
 saf yığınlar 74
 safvet 57, 66, 84

sahte 124
 sahte davranışlar 123
 sahteliği ve sahtekârları göklere
 çıkarma 136
 saksâğan hikâyesi 24
 saksâğanı tavus zannetme 124
 Salahaddîn 68
 samimiyet bilmeyen ruhlar 123
 sanat ve ticaret 102
 sanayi inkılâbı 80
 sapıklar güruhu 46
 sarsılmaz yürekli 100
 sarsıntı 94
 sebat 31
 seccadeyi islatamama 123
 sefâletin kuduz dişleri 119
 sefalet 13, 85, 115
 seferberlik 13, 103
 sefil ruhlar 18, 49
 sefiller 54, 55
 sefilleşen çehre 81
 sekine 136
 seksen küsur senelik hayatımda
 dünya zevki namına 50
 selim akıl 32
 semalar ötesi seyahat 45
 semavî ihtişam 45
 Seniyye-i Vedâ 121, 126
 Serahsî 88
 sermaye 118, 138
 serseri 75
 serseri ve çocuk ruhlar 126
 servet 29, 34, 49, 134
 sevgi 34, 41
 sevgili 29
 sevgiyi şehvette hallaç etme 13
 seyahat 86
 Sezar 22, 29, 69

sığ görünümlü 61
 sıkıntı 38
 sırça saraylar 106, 139
 sırlı anahtar 119
 sırrı fâş etme 19
 sihirli cümbüş 41
 Sinâ 15
 sineği kartal zannetme 124
 sinsi saldırı 64
 sirk 66
 siyasî cereyan 111
 siyaset 84
 Sokrates 8, 33
 Sonsuz Kudret 99
 sonsuzluk sevdası 103
 spiral kordon 61
 suflörün fısıldaması 84
 sulh çizgisi 76
 sultan 104
 sun'î ve yapmacık mücadele
     124
 sun'îlik 70
 Suriye 15
 süper güçler 19
 süpernova 136
 sürprizler çağı 128
 süvarisini bulmuş küheylan 133

Ş

Şah İsmail 84
 şahlanan irade 98
 şahlanan ruh 99
 şahsî haz ve saadetlerimizi
     aramama 135
 şahsî haz ve zevkler 48, 54
 şahsî rahat 26
 şahsî zevkler 123
 şanlı imparatorluğun ölüm
     melodileri 13

şanlı mimarlar 13
 şaşkınlık berzahı 99
 şebekeler 79
 şehevî hisler 30
 şehevanî arzu 98
 şehrâyin 41, 136
 şehvet 113, 126, 136
 şevk 12, 40, 53
 şevk ü tarâb 12, 40
 Şeyh Gâlip 10
 şiddet 134
 şifa bilmez dert 101
 şifre çözen 97
 şifreli anahtar 98
 şiraze 13, 80
 şöhet 136
 şöhet arzusu 126

T

tâğut 18
 tâk 139
 tâun 18
 tabip 80
 tabutluklar 26
 tahlil 140
 tahmin 131
 tahta at 64
 taklit 82, 84
 taklitçilik 103
 talebe 63
 tali'liler 49, 50
 tali'sizler 23, 74, 119, 126
 tali'sizler yığını 74, 126
 tali'sizlik 23
 talim ve terbiye 114, 115, 117
 Tarık dikkat et! 49
 tarihî falsolarımız 94
 tarihî roller 108

tarih menşûru 119
 tarih şuurı 102
 tarihimizdeki ilk bozgun 49
 tarihsiz kavimler 107
 taziyik mevsimi 21
 tecrübe 129, 131
 tedâî 40
 tedavi yolları 120
 tefekkür 57, 71, 139
 tefekkür iklimleri 57
 tefekkür tabloları 139
 tefrik etme 38
 tehlike 23
 tekâmül 10, 12
 tekniğe iman kazandırmak 57
 teknik olma 61
 teknoloji 57, 128
 telâtum-u emvâc 73
 temâşâgah 110
 tembih 132
 temsil 95
 teneşir tahtaları 26
 tenperverlik 16, 27
 terakkî 10, 12
 terbiye 9, 11, 73, 110, 113, 114,
 115, 117, 118, 119
 terbiyeci 111
 terbiyede takip edilecek usûl ve
 metod 117
 tereddüt 12, 54, 124, 129
 terkip 140
 terkipçi düşünce 116
 teslimiyet eri 133
 tevazu 62
 ticaret 112
 tiranlar 15, 22
 tohum 86
 tohum saçma 122
 Toleybola 49

toplum 117
 topluma ölümsüzlük
 kazandırma aksiyonu 57
 toplumu felce uğratmak 70
 toplumun gerilip çelikleşmesi
 38
 totem 82
 toy ruhlar 71, 76
 Tufan peygamberi 45
 tufeylî 82
 tufeylîlik 84
 tüccar 80
 tümör 70
 türâb 46, 47, 52, 57
 Türk toplumu 59
 Türkistan 19
 Türkiye 19

U

uğursuz ruhlar 38
 ulu el 96
 ulu iradeli 100
 ulvî hedef 49, 78, 91
 ulvî tecellî 30
 umumî âhenk 74
 umumî seferberlik 103
 utansın 122
 uyanık ruhlar 139
 uyuşukluk 105
 uyuz 66

Ü

ülke şartları 114
 ülkemiz 102, 121
 ülkemizi ve insanımızı aydınlığa
 çıkarma 103
 ümit 14, 54, 63, 90, 94, 102,
 106, 111, 113, 121, 126, 134,
 135

ümit kıvılcımı 126
 ümitten meş'ale 121
 üreme 118
 ürpermeyenler 122
 Üsküdar 69
 üstüre 139
 üstat 117

V

var olma ve yaşama yolunu
 gösterme 113
 varoluş mücadelesi 124
 vasiyet 50
 vatan 39, 66, 84, 103, 105, 106,
 107, 116
 vatan sahtı mektep 103
 vatandaşlık haklarından
 mahrum bırakılma imtihanı
 36
 vazife dönemi 101
 vazife şuurı 134
 vebâ 18, 66
 vefa 37, 43, 44, 45, 46, 47, 62,
 91
 vefa anahtarı 44
 vefa soluklular 62
 vefa timsali 47
 vefa yok, ahde hürmet hiç 46
 vefalı yoldaş 14
 vefalılar 44
 vefasız dostlar 36
 vefasıza güvenen 43
 vefasızlık 45, 46
 vefasızlık damgası 45
 vefasızlık gayyası 45
 veraset 57, 113
 veraset kanunu 106, 113
 vesile 125

vicdan 19, 70
 vicdanî mesuliyet 106
 vicdanlı mütefekkir 107
 vilâdet velvesi 136
 virane 102, 121
 visal kapısı 125
 Viyana 49, 64
 vuslat günü 53

Y

yâd eller 53
 yâd-ı cemil 96, 108, 122
 yabancılaşma 111
 yağmurla imdada koşma 125
 yakın kuşak ülkeleri 19
 Yakub 101, 121
 Yakub'un âh u efgânı 101
 yalan 43, 46, 124
 yalan ve bâtilin temsilcileri 124
 yalancı kıvılcım 136
 yalancı mâbudlar 85
 yan çizme 46
 yanılmalar 124
 Yaradan 26, 64
 yarasalar 111
 Yaratıcı 8, 11, 30, 38, 40, 41, 71,
 78, 81, 92, 97, 98, 115, 125,
 134
 Yaratıcı Kudret 115, 125
 Yaratıcı'nın dostluğu 38
 Yaratıcı'nın hoşnutluğu 30
 Yaratıcı'nın tanıdığı müsamaha
 hakkı 134
 yaşadığı devri idrak 111, 115
 yaşama hazzı 34
 yaşama yerine yaşatma zevkine
 göre akort olma 118
 yaşama zevki 27

- yaşama zevkinden sıyrılma 122
yaşlılar 41
Yavuz 50, 84
Yavuz Sultan Selim 69
yayın organları 80
yaz rüyaları 136
yedi cephe 66
yeminler 46
Yena 49
yeniçeri kıyım hâdisesi 59
yeniden diriliş 47, 107
yenileme 56
yenilenme 59
yenilenme inancı 74
yenilik 57
yenilik hayranlığı 57
yerin halifesi şuuru 139
yetiştirilmiş nesiller 119
yığın 74
yığınlar 48, 51, 59, 64, 66, 70,
73, 74, 75, 76, 79, 82, 85, 91,
106, 119, 124, 130
yığınları iğfâl 125
yığınları saptırma 59
yıldandan çiyandan kaçır gibi
134
Yıldırım Han 49
yıldız böceği 124
yiğit kesilme 23
yiğitler 71
yiğitlik 70, 94
yitirilen nesiller 122
yok olup gitmiş milletler 115
yol 60
yol gösterici 70
yol ve yön değiştirme 88, 114
yola revan olma 27
yolculuk 86
yolda kalanlar 23
yolda kalmışlar 45
yollardaki tıkanıklıklar 112
yolların ayrımı 119
yosun tutmuş gönüllerimiz 133
yosun tutmuş mihraplar 122
yosunlu viraneler 105
yumurta başında ortalığı
velveleye veren farfaracı 100
yumuşaklık ve anlayışın
koruyucusu 134
Yuva 44
yuva 18, 75, 103
yüce dersler 15
yüce hakikatler 51
yüce idealler 39
yüce kametler 15, 38
yüce ruh 69
yüce ruhun zaferleri 68
Yüce Yaratıcı 8, 30, 41, 92, 97
yücelme arzusu 78
yüksek idealler 66, 126, 134
yüksek ruhlar 81
yüksek vazifeler 103
yürekten hizmet 127
yüzgergezer 85
yüzsüzlük 123
yüzüne boya çalır yanıkları
kapama ameliyesi 57
- Z**
- zafer 94
zafer sarhoşluğu 65
zafer tâkları 48, 69
zalimler 79
zalimlerin oyuncağı 79
zaman 138
zaman tüneli 100

- zamana hâkim olma 138
zamana sözünü geçirme 138
zamanın acımasız dişleri 137
zamanın insafsız dişleri 115
zamanın insafsız paletleri 110
zamanın itibarılığı 68
zamanın sırrı 138
zamanla bütünleşme 140
zan 131
zararlı akımları “nötr” etme 76
zayi olma 71
zebil olma 21
zehirler 111
- Zeliha'nın aşk u hicranı 101
zevкли sancı 16
zıt akımlar 76
zillet 46, 79, 85, 123
zimamdarlar 113, 116, 118, 119
ziraat 112
zirve insanlar 122
zonklamayan şakaklar 132
zonklayan şakaklarımız 135
zulmü alkışlama 79
zulüm 8, 15, 19, 22, 33, 42, 79,
104

